

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA
FAUNA HUNGARIAE

XIV. KÖTET

DIPTERA I.

12. FÜZET

PÖSZÖRLEGYEK — ABLAKLEGYEK
BOMBYLIIDAE — SCENOPINIDAE

(44 ábrával)

ÍRTA

DR. TÓTH SÁNDOR

Fauna Hung. 127.

1977

A XIV. kötethez tartozó valamennyi füzet borítólapjának beszolgáltatása ellenében a kötet kemény kötéstábláját bármelyik könyvesbolt kiadja.

Szerkesztő bizottság:

1965-ig: *Dr. Boros István, Dr. Dudich Endre* (elnök), *Dr. Kollán Sándor, Dr. Soós Lajos és Dr. Székessy Vilmos* (szerkesztő)

1965-től: *Dr. Balogh János, Dr. Jermy Tibor, Dr. Kaszab Zoltán* (főszerkesztő),

Dr. Kolosváry Gábor, Dr. Kollán Sándor (elnök)

és *Dr. Steinmann Henrik* (szerkesztő)

A kézirat a szerkesztő bizottsághoz 1976. május 5-én érkezett

Lektorálta:

DR. MIHÁLYI FERENC

Az ábrákat ÁRPÁS KÁROLY és a szerző készítette

ISBN 963 05 1332 3

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

Szerkesztésért felelős: Dr. Jolsvay Alajos – Műszaki szerkesztő: Caramvölgyi Ágnes

Terjedelem: 7,7 (A/5) ív AK 635 k 7779

77.4308 Akadémiai Nyomda, Budapest – Felelős vezető: Bernát György

RÖVIDÍTETT RENDSZERTANI MUTATÓ

„Magyarország Állatvilága” XIV. kötetének 12. füzetéhez

(Dr. Tóth Sándor: Pöszörlegyek — Ablaklegyek — Bombyliidae — Scenopinidae — Fauna Hung. 127.)

CSALÁDOK — ALNEMEK

Anastoechus OSTEN-SACKEN 5, 31	Lomatia MEIGEN 5, 33
Anthrax SCOPOLI 6, 37	Neothereva KRÖBER 62
Apolysis LOEW 4, 11	<i>Omphrale</i> MEIGEN 84
<i>Argyramoeba</i> SCHINER 6	Phthiria MEIGEN 4, 12
Bombyliidae 1	Prorachthes LOEW 4, 9
Bombyliidae homoeophthalmae 4	Psilocephala ZETTERSTEDT 55, 57
Bombyliidae tomophthalmae 5	Scenopinidae 83
Bombylius LINNAEUS 5, 18	Scenopinus LATREILLE 84
Cionophora EGGER 54, 56	Systoechus LOEW 5, 30
Conophorus MEIGEN 4, 8	<i>Tabuda</i> WALKER 55
Cyllenia LATREILLE 4, 7	Thereva LATREILLE 55, 62
Dialineura RONDANI 55, 56	Thereva LATREILLE (subgenus) 64
Dischistus LOEW 5, 15	Therevidae 53
Empidideicus BECKER 4, 11	Thyridanthrax OSTEN-SACKEN 6, 44
Euphyicus KRÖBER 54, 55	Toxophora MEIGEN 4, 10
Exoprosopa MACQUART 6, 41	Villa LIOY 6, 47.
Hemipenthes LOEW 6, 45	<i>Xestomyza</i> WIEDEMANN 54

FAJOK ÉS FAJ ALATTI KATEGÓRIÁK

aethiops FABRICIUS 40	bipunctata MEIGEN 64, 82
afer FABRICIUS 45	brevicornis LOEW 66, 77
albida BECKER 48	<i>brevirostris</i> MEIGEN 23
<i>alpina</i> EGGER 66	canescens LOEW (Phthiria) 13, 15
ambustus PALLAS 19	canescens MIKAN (Bombylius) 24
analís FABRICIUS 18, 57	capucina FABRICIUS 42
angustifrons KRÖBER 70	cincta MEIGEN 72, 77, 80, 81
annulata FABRICIUS 64, 75	cinerascens MIKAN 26, 27
anthrax SCHRANK 39	cingulata MEIGEN 52, 53
apicalis WIEDEMANN 71, 76	cinifera MEIGEN 71, 79
<i>arcuata</i> LOEW 72	circumdata MEIGEN 52
ardea FABRICIUS 59, 62	<i>circumscripita</i> LOEW 67
ater SCOPOLI 19	claripennis KOWARZ 52, 53
aurata LOEW 69, 75	cleomene EGGER 42
aurulentus WIEDEMANN 31	dalmatinus LOEW 31
australis LOEW 22	diagonalis WIEDEMANN 23
barbula LOEW 16, 17	didyma LOEW 66, 83
beckeri PARAMONOV 10	<i>dimidiatus</i> WIEDEMANN 23
belzebul FABRICIUS 34, 37	discolor MIKAN 21
binotata SCHINER 38	

dispar FABRICIUS (*Euphycus*) 56
dispar LOEW (*Exoprosopa*) 41

eggeri LYNEBORG 69, 79
eremophila LOEW 12
erinnys LOEW 35, 36
eximia MEIGEN 58, 62

fasciculata BECKER 49
fenestralis LINNAEUS 86, 87
fenestratus FALLÉN 44
fimbriatus MEIGEN 23
flavipes KRÖBER 61
frontata BECKER 64
frontosa KRÖBER 72
fugax WIEDEMANN 25
fuliginosus WIEDEMANN 23
fulva MEIGEN 70, 78
fulvescens WIEDEMANN 29
fuscinervis ZETTERSTEDT 72, 74, 80
fuscipennis MEIGEN (*Psilocephala*) 58, 62
fuscipennis RICARDO (*Anthrax*) 41

gaedei WIEDEMANN 13
glabrifrons MEIGEN 85, 86
graeca KRÖBER 71, 81
gradatus WIEDEMANN 31
grisea KRÖBER 85, 86

halteralis KOWARZ 51
handlirschi KRÖBER 66, 77
hilarimorpha KRÖBER 79
hottentotta LINNAEUS 50
humilis RUTHE 48, 49
hungaricus THALHAMMER 11
hyrcanus PALLAS 32

imitator LOEW 17
ixion FABRICIUS 49

jacchus FABRICIUS 43

kollari EGGER 56

lachesis EGGER 35, 37
lateralis MEIGEN 33, 36
laticornis LOEW 58, 61
latistriata KRÖBER 74
leucogaster WIEDEMANN 38, 41
lucidus LOEW 31
lugubris LOEW 20
lutescens LOEW 65, 76

maculata LATREILLE (*Cyllenina*) 7
maculata ROSSI (*Toxophora*) 11
major LINNAEUS 22
marginula MEIGEN 67, 80
maurus LINNAEUS 47
medius LINNAEUS 21
melaleuca LOEW 60, 62
microcephala LOEW 73, 81
minimus SCHRANK 16, 17

minor LINNAEUS 28, 29
minos MEIGEN 43
minuta FABRICIUS 13, 14
modesta MEIGEN 50
morio LINNAEUS 46

neglecta KRÖBER 65, 83
nervosa KRÖBER 60
nigra DE GEER 86, 87
nigriceps LOEW 17
nigripennis RUTHE 58, 60
nigripes LOEW 68, 79
nitidifrons KRÖBER 63
nitidulus FABRICIUS 32
niveifacies KRÖBER 73
niveus MEIGEN 28, 29
nobilitata FABRICIUS 67, 72, 78
nubilus MIKAN 25, 27

occulta WIEDEMANN 48

paniscus ROSSI 52, 53
pictus PANZER 21
plebeja LINNAEUS 74, 82
praecox EGGER 69, 80
pulicaria MIKAN 14
pumilus MEIGEN 28, 29
punctatus FABRICIUS 19

quadrifarius LOEW 26, 27

rogenhoferi NOWICKI 35, 36
rossicus PARAMONOV 9
rufiventris KRÖBER 76, 81
rustica KRÖBER 60, 61

sabaea FABRICIUS 34, 36
semifuscus MEIGEN 25, 27
strigata FABRICIUS 74, 77
stupida ROSSI 44
sulphureus MIKAN 31
superba EGGER 74, 75

trifasciata MEIGEN 38, 41
tuberculata LOEW 73, 83

undatus MIKAN 23
unicolor KRÖBER (*Thereva*) 81
unicolor LOEW (*Dischistus*) 16
ursina WAHLBERG 67

vagens LOEW (*Phthiria*) 14
vagens LOEW (*Thyridanthrax*) 45
valida LOEW 65, 67, 83
varia FABRICIUS 40
variabilis LOEW 24
velutinus MEIGEN 47
venosus MIKAN 24
virescens FABRICIUS 9
vulpina KRÖBER (*Thereva*) 78
vulpinus WIEDEMANN (*Bombylius*) 25, 27

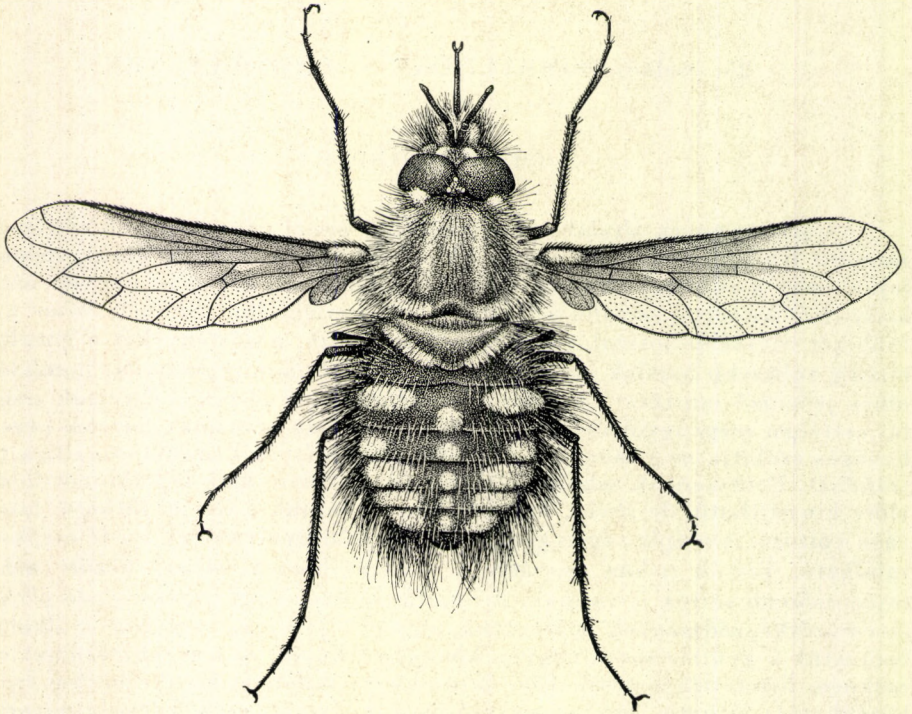
25. család: BOMBYLIIDAE — PÖSZÖRLEGYEK

Írta

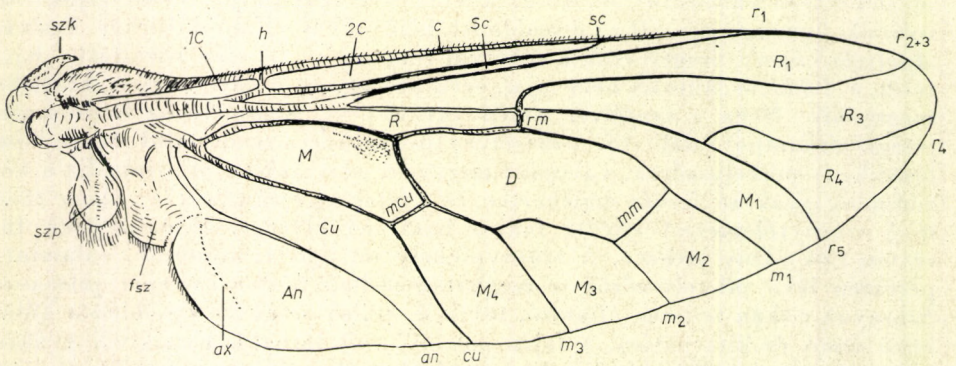
DR. TÓTH SÁNDOR

A pösörlegyek általában közepes vagy annál nagyobb, csak ritkán apró termetű legyek. Szörzetük rendszerint dús, bundaszerű (1. ábra), némelyik fajuk ezért a poszméhekre emlékeztet. Fejük gömbölyded és nagyon mozgékony. Két összetett szemük a fej nagy részét elfoglalja. A hímek szeme a legtöbbször rövidebb-hosszabb szakaszon érintkezik, a nőstényekét a hímekénél mindig szélesebb homlok választja el, de homlokukon (homlokléc, homloksáv) nincs jellemző mintázat. A hímek szemének felső részén a facetták néhány faj esetében megnagyobbodtak. A fajok egy része szemének hátulsó peremét bevágás szakítja meg, amely a facetták közé mélyen benyúló vonalban folytatódhat. Pontszemeik soha nem hiányoznak. Szívókájuk legtöbbször hosszú, előre kinyújtható, de rövid, húsos is lehet. Csápjuk 3 íze jól látható, hosszúsága változó. A csápíz végén gyakran egy külön nyúlványból eredő érzéksörte található. Testük ritkán csupasz. A sűrű és hosszú szörzet között néhány fajon erősebb sörték is vannak. A bundás szörzet alatt sokszor apró pikkelyszerű szőrképződmények is lehetnek, amelyek jellemző mintázatot alkotnak. Szörzetük a gyújtás során nagyon könnyen lekopik, ez a meghatározást néha csaknem lehetetlenné teszi. Elő- és utóháruk fejletlen. Gyakorlatilag csupán középhátuk látható, ezt az egyszerűség kedvéért csak hátnak nevezzük. Néhány kisebb termetű faj háta púposan kidomborodik. Szárnyuk (2. ábra) meglehetősen változatos alkotású. A kisebb és kevésbé jól repülő fajok szárnyának korongsejtje ($D = discoidalis$) hiányozhat (*Empidideichus* BECKER, *Apolysis* LOEW). Szegélyerük a szárnyat rendszerint teljesen körülfutja. Kivételek a *Phthiria* MEIGEN nem fajai, ezek szegélyere a zárt végsejt közelében megszűnik. Néha a szegélyér tövén egy hajlott, kampóforma képződmény (szegélyérkampó) található. A szegélyér tövi szakasza rendszerint erősen kiszélesedik, és pikkelyszőrök, valamint merevebb sörteszőrök borítják. Ez a képződmény gyakran fésűre emlékeztet, és a fajok egy részének a szárny tövén lévő szárnytőlemezzel együtt fontos határozó bélyege. Hónaljsajtjuk tövi részén fiókszárny látható. A szárnypikkely jól fejlett, színezete, valamint a peremén lévő pikkelyszőrök a meghatározásban fontos szerepet játszanak. Szárnyuk ritkán teljesen átlátszó, tövén és elülső peremén legtöbbször különböző színű és kiterjedésű, a fajra jellemző folt látható. Ezenkívül gyakran különálló pontok (kisebb foltok) is tarkíthatják szárnyukat. Billérjük sötét vagy világos, színezete az egyes fajokra jellemző. Lábuk általában gyenge, csak a kevésbé jól repülő fajoké (*Toxophora* MEIGEN) erősebb alkotású. Combjukat és lábszárukat legtöbbször pikkelyek vagy pikkelyszőrök fedik. Tapadókorongjuk (pulvillum) olykor hiányozhat. A 7 vagy 8 szelvényből álló potroh alakja és főleg szörzete változatos.

Életmódjukat csak hiányosan ismerjük. Lárvájukról az eddigi kutatások alapján bebizonyosodott, hogy más rovarokban élősöködnék. Lárvájuk teste 13 szelvényből áll. Fejlődésükben 3 szakaszt lehet megkülönböztetni (3. ábra: A). NIELSEN kutatásai szerint a *Bombylius*

1. ábra. *Bombylius ater* SCOPOLI ♂ (Eredeti)

2. ábra: Bombyliidae szárnyerezete és -sejtjei (hosszanti erek: c = costa, szegélyér, sc = subcosta, mellékér vagy szegély alatti ér, r_1-r_5 = radius, sugárér ágai, m_1-m_3 = media, középer ágai, cu = cubitus, könyökér, an = analis, végsőér, ax = axillaris, hónaljér; haránterek: h = humeralis vagy vállér, rm = radiomedialis harántér, mm = a középer ágai közötti harántér, mcu = mediocubitalis harántér; szárnysejtjei: 1C és 2C = 1. és 2. vállsejt, Sc = szegély alatti sejt, R_1-R_4 = 1-4. peremsejt, M_1-M_4 = 1-4. szegélysejt, An = hónaljsejt, R = első tősejt, M = második tősejt, Cu = végsejt, D = discoidalis vagy korongsejt; a szárnytó részei: fsz = fiókszárny, szp = szárnypikkely, szk = szegélykampó) (Eredeti)

pumilus MEIGEN lárvája a méhfélékben (*Colletes* LATREILLE) élősködik, és kb. 5 hétig növekszik, majd táplálkozását befejezi, és 2 hét pihenő után bebábozódik (3. ábra: B). Petéiket finom homokba rakják vagy repülés közben ejtik a földre, így a kibúvó fejletlen lárváknak maguknak kell megkeresni táplálékforrásukat, a földben rejtőző rovarbábokat, méhfészkeket.

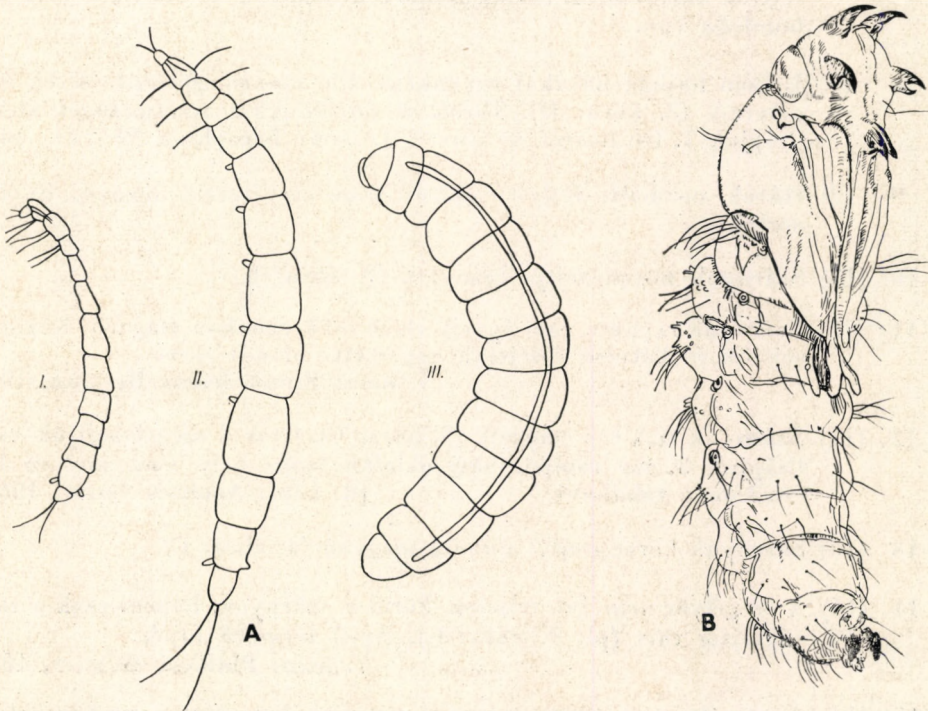
Kora tavasztól késő őszig megtalálhatók, de minden évszakban más fajok repülnek. Repülésük igen jellemző: többnyire egy ponton lebegnek, majd hirtelen odábbcikázva folytatják a repülést (a zengőlegyekhez hasonlóan). Egyes fajok a csupasz földre is leszállnak, s ilyenkor szárnyukat egészen széttárva tartják. Imágóik viráglátogatók. Egy részük nem száll le a virágra, hanem előtte szabadon lebeg, és közben hosszú szívókájával a nektárt szívogatja. A fajok nagy része táplálékspecialistának látszik. Más, virágot látogató legyektől eltérően rendszerint csak meghatározott és a fajra jellemző virágokat keresnek fel. Az erre vonatkozó konkrét megfigyeléseket az egyes fajok jellemzésénél adjuk meg.

A Palearktikumból mintegy 1000 fajukat és változatukat ismerjük. Hazánk területéről eddig 67 faj és 3 változat került elő, de további 11 faj és 4 változat előfordulására még számítani lehet, így munkánkba összesen 17 nembe tartozó 78 faj és 7 változatot vettünk fel.

Alcsaládokra való felosztásuk nem egységes. Ugyancsak eltér az egyes kutatók véleménye a nemek sorrendjének megállapításában is. E tekintetben munkánk alapjául E. O. ENGEL műve (a LINDER: Die Fliegen der palaearktischen Region sorozatban) szolgál, amelyben alcsaládok nem szerepelnek, hanem ENGEL 2 csoportra osztja a családot (*Bombyliidae* homoeophthalmae, *Bombyliidae* tomophthalmae).

A nemek határozókulcsa

- 1 (22) Szemük hátulsó pereme ép, nincs rajta bevágás (4. ábra: A—B). E helyen esetleg enyhe behajlás lehet, de ez nem folytatódik a szem facettáit szétválasztó vonalban. Szívókájuk általában hosszabb

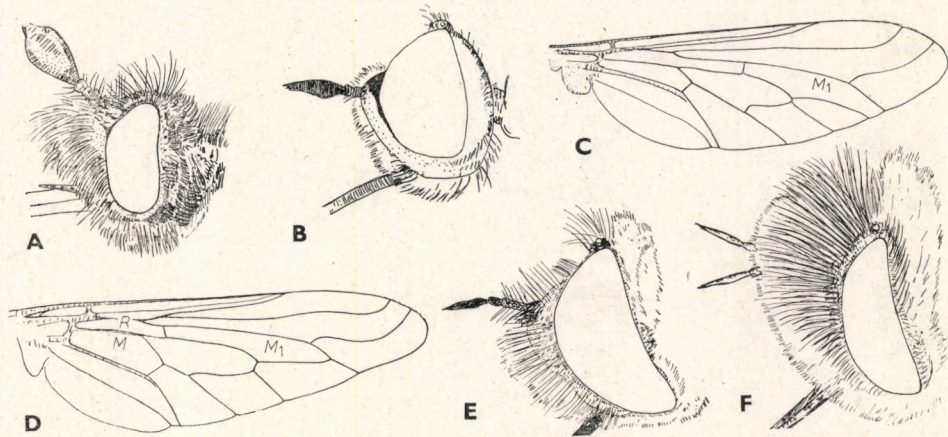

3. ábra. A: Bombyliidae lárva 3 fejlődési fokozata — B: Bombyliidae báb (ENGEL nyomán)

a fejüknél. Csápjuk tőizei rendszerint közel állnak egymáshoz. (1. csoport: Bombyliidae homoeophthalmae).

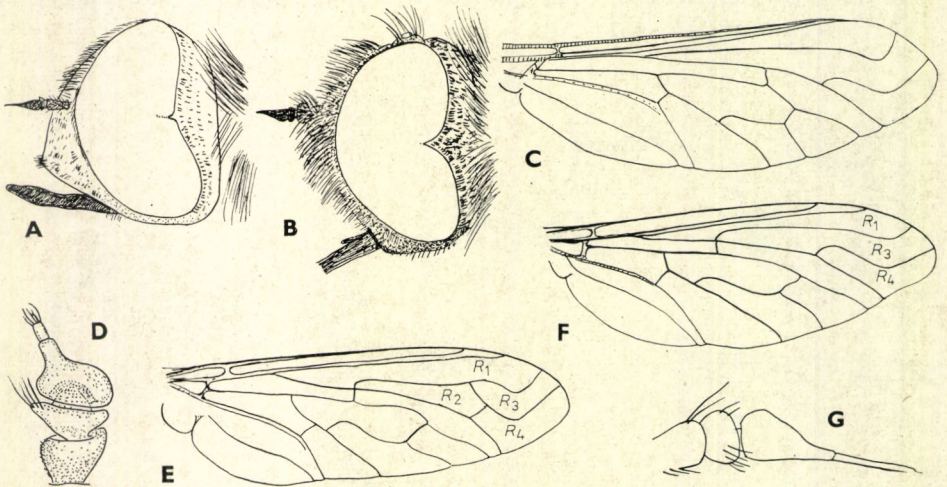
- 2 (3) Csápjuk 1. íze hosszú, hordó alakúan megvastagodott (6. ábra: B), szárnyuk mintázat nélküli 2. nem: **Conophorus** MEIGEN, 1803
- 3 (2) Csápjuk 1. íze rövidebb (vagy ha hosszú, akkor karcú), nem vastagodott meg hordószerűen (a *Cyllenia* LATREILLE 1. csápíze kissé vastagabb, de ezek szárnyán barna csíkok és foltok találhatók).
- 4 (5) Szárnyuk zavaros, tejszerű és feketén foltos (8. ábra: A) 3. nem: **Prorachthes** LOEW, 1868
- 5 (4) Szárnyuk mintázat nélküli, vagy ha mintás, akkor az eltér a 8. ábra: A-n láthatótól.
- 6 (7) Potrohuk karcú, oldalról összenyomott. Szárnypikkelyük pereme szőrtelen. Mindkét ivar szemét többé-kevésbé széles homlok választja el 1. nem: **Cyllenia** LATREILLE, 1802
- 7 (6) Potrohuk többnyire hát-hasi irányban lapított. Szárnypikkelyük peremén pillaszerű szőrök állnak (az *Empidideicus* BECKER kivételével; azok nagysága azonban mindössze 0,7—1 mm, és korongsejtjük hiányzik). A hímek szeme érintkezik, a nősténynek szélesebb homloka van.
- 8 (9) Erősen hajlott hátukat egyenként álló hosszú, görbült sörték szegélyezik (8. ábra: D). Toruk a potrohukkal tompaszöveget alkot. Csápjuk 1. íze hosszú és karcú 4. nem: **Toxophora** MEIGEN, 1803
- 9 (8) Hátuk normális fejlettségű, és nem szegélyezik hosszú, hajlott sörték.
- 10 (13) Szárnyuk korongsejtje hiányzik (9. ábra: C).
- 11 (12) Szárnyuk r_{4+5} ere nem ágazik el, m erük azonban elágazó. Korongsejtjük és hátulsó tősejtjük egy sejtte olvadt össze 5. nem: **Empidideicus** BECKER, 1907
- 12 (11) Szárnyuk r_{4+5} ere elágazik (9. ábra: C). Csak 3 szegélysejtjük van. Csápjuk 3. íze tompa, háti oldalán lapos hely van, melyen kis érzéksörte található [6. nem: **Apolysis** LOEW, 1860]
- 13 (10) Szárnyuk korongsejtje mindig megvan (4. ábra: C).
- 14 (15) A szegélyér nem fut teljesen körül a szárnyon, hanem csak a zárt végsejtig tart (pl. 9. ábra: C). Apró termetű fajok 7. nem: **Phthiria** MEIGEN, 1803
- 15 (14) A szegélyér az egész szárnyat nagyjából egyforma vastagságban körülfutja.

- 16 (17) 1. szegélysejtjük nyitott (4. ábra: C)
8. nem: **Dischistus** LOEW, 1855
- 17 (16) 1. szegélysejtjük zárt (pl. 4. ábra: D)
- 18 (19) Szárnyuk első tősejtje hosszabb a másodiknál (pl. 12. ábra: G)
9. nem: **Bombylius** LINNAEUS, 1758
- 19 (18) Szárnyuk első tősejtje olyan hosszú, mint a második (4. ábra: D).
- 20 (21) Arcuk előreugrik, mérsékelten szőrös (4. ábra: E). A hímek homloka keskeny
10. nem: **Systoechus** LOEW, 1855
- 21 (20) Arcuk gömbölyded, domború és sűrűn szőrös (4. ábra: F). A hímek homloka széles
11. nem: **Anastoechus** OSTEN-SACKEN, 1877
- 22 (1) Szemük hátulsó peremén sekély vagy mély bevágás van, amely a facettákat kétfelé választó hosszabb vagy rövidebb vonalban folytatódhat (5. ábra: A—B). Szívókájuk rendszerint rövid és húsos. Csápjuk tőizei egymástól a legtöbbször szélesen el vannak választva (2. csoport: Bombyliidae tomophthalmae).
- 23 (24) Szárnyukon az r_{2+3} ér az eredése után rögtön elágazik. Az *rm* haránterük a korongsejt közepétől távolabb ered. Első szegélysejtjük nyitott (5. ábra: C). Potrohuk lemezei túlnyomórészt feketék, de szegélyük rendszerint többé-kevésbé sárga. Csápjuk tőizei csaknem összeérnek. Sötét színezetű fajok
12. nem: **Lomatia** MEIGEN, 1822
- 24 (23) Szárnyuk r_{2+3} érének elágazási helye az *rm* harántérrel szemben van, illetve attól csak kevéssel tér el (5. ábra: E). Csápjuk töve egymástól távolabb áll.

4. ábra. A: *Bombylius pictus* PANZER és B: *Phthiria canescens* LOEW feje — C: *Dischistus minimus* SCHRANK és D: *Systoechus sulphureus* MIKAN szárnya — E: *S. gradatus* WIEDEMANN és F: *Anastoechus nitidulus* FABRICIUS feje (A—B: ENGEL nyomán, a többi eredeti)

- 25 (26) 3. csápízük nyúlványán az érzéksörtén kívül finom szőrökből álló koszorú (5. ábra: D) is látható (= *Argyramoeba* SCHINER, 1860)
13. nem: **Anthrax** SCOPOLI, 1763
- 26 (25) 3. csápízük nyúlványán csak érzéksörtét találunk, koszorút nem (5. ábra: G).
- 27 (28) Szárnyukon 4 peremsejt látható (5. ábra: E). Karmuk tövén hosszú és éles fog meredezik 14. nem: **Exoprosopa** MACQUART, 1841
- 28 (27) Szárnyukon csak 3 peremsejt van (5. ábra: F). Karmukon többnyire nincs fog, legfeljebb egy kis tompa dudor a karom tövén.
- 29 (30) Az 1. lábszárukon nincsenek rövid, tüskeszerű sörték. Arcuk oldalról nézve előreugrik
15. nem: **Thyridanthrax** OSTEN-SACKEN, 1886
- 30 (29) Az 1. lábszárukon rövid, tüskeszerű sörték vannak. Szívókájuk a szájnylásuknál rövidebb.
- 31 (32) Szárnyukon sötétebb foltok találhatóak, szegélyerüknek csak rövid tövi szakasza vastagodott meg (25. ábra)
16. nem: **Hemipenthes** LOEW, 1869
- 32 (31) Szárnyuk üvegszerű, nincsenek rajta élesen elhatárolt sötét foltok, legfeljebb elülső peremük mentén elmosódottan barnásak. Szegélyerük tövi része erősebben és hosszabb szakaszon megvastagodott (28. ábra)
17. nem: **Villa** LIOY, 1864

5. ábra: A: *Exoprosopa minos* MEIGEN és B: *Lomatia sabaea* FABRICIUS feje — C: *L. lachesis* EGGER szárnya — D: *Anthrax aethiops* FABRICIUS csápja — E: *Exoprosopa* és F: *Villa* nemek szárnya — G: *Exoprosopa cleomene* EGGER csápja (D, G: ENGEL nyomán, a többi eredeti)

1. nem: *Cyllenia* LATREILLE, 1802

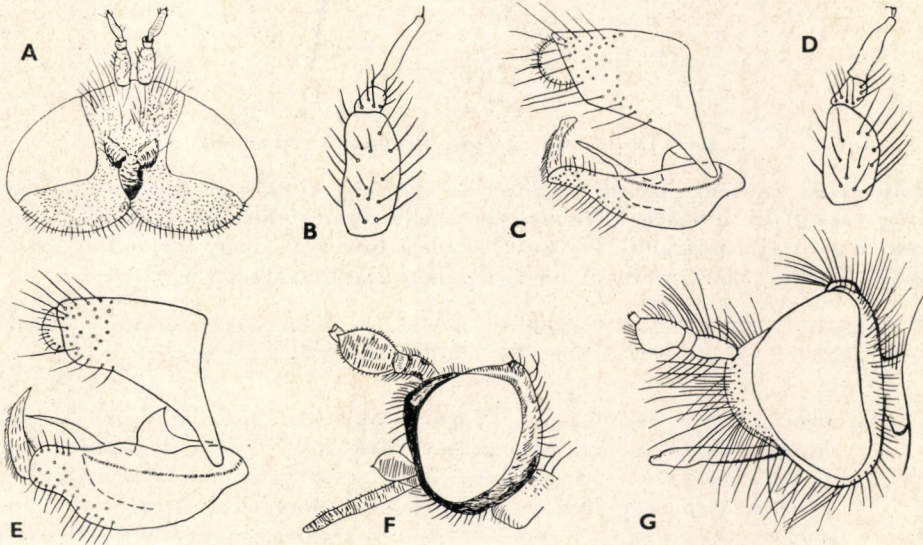
Fejük gömbölyű, valamivel szélesebb mint a tor. Mindkét ivar szemét többé-kevésbé széles homlok választja el. Csápjuk 1 íze kissé megvastagodott (6. ábra: A). Hosszúkás torukon és pajzsocskájuk peremén erős fekete sörték állnak. Toruk oldalmezei meglehetősen szőrtelenek. Billérjük előtt niesen szőrengyő (szőrsor). Szárnyukon 3 peremsejt található. Szárnypikkelyük pereme szőrtelen. Potrohuk karsú, oldalról összenyomott, alig valamivel hosszabb a tornál. Potrohlemezeik peremét erősebb és hosszabb sörték szegélyezik.

Imágóik füves pusztákon alacsony virágos növényekről gyűjthetők. Fejlődésüket nem ismerjük.

A Palearktikumból 6 fajuk került elő, amelyek közül a Kárpát-medencében egyet gyűjtöttek. Ez valószínűleg hazánkban is előfordul.

— — Arcélét nagyszámú fekete (közte néhány sárgás) szőr szegélyezi. Csápjának sárgásszürke hamvas tőizeit rövid fekete szőrök fedik. Hátán arany-sárga pikkelyszőrök találhatók, pajzsocskája is hasonló színezetű. Torának oldalmezei sötétszürkék. Világosszürke szárnyát barna csíkok és foltok díszítik. Szárnypikkelye sárgás-fehér, billérje sárga. Combja sötétbarna, lábának többi része sárgás-barna. Fekete alapszínű potrohának hátlemezeit arany-sárga pikkelyek fedik. 4—8 mm.

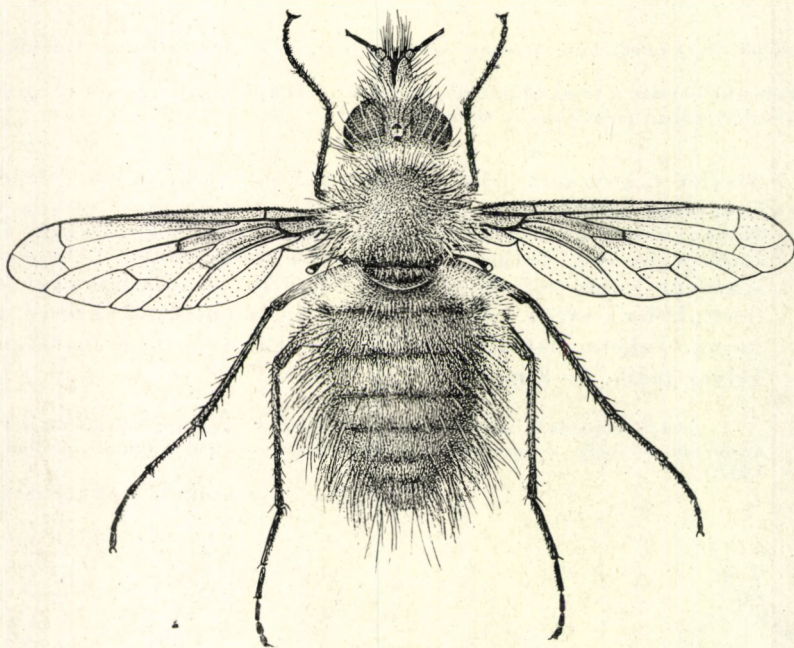
Dél-Európa és Kisázsia lakója. Az irodalom „Ungarn” megjelöléssel említi, közelebbi lelőhely megnevezése nélkül. Bizonyító példányunk nincsen (VI—VIII.)

maculata LATREILLE, 1804

6. ábra. A: *Cyllenia* sp. feje — B: *Conophorus virescens* FABRICIUS csápjja és C: ♂ ivarszerve — D: *C. rossicus* PARAMONOV csápjja és E: ♂ ivarszerve — F: *Prorachtes beckeri* PARAMONOV ♀ és G: ♂ feje (A, F—G ENGEL, a többi ZAJCEV nyomán)

2 nem: **Conophorus** MEIGEN, 1803

Csápjuk 1. íze hosszú, hordó alakúan megvastagodott és hosszú szőrzet borítja, a 2. csápíz rövid, csésze alakú és rövidebb szőrzet fedi, a 3. íz hosszú, vékony, orsó alakú, kopasz (6. ábra: B). A hímek szemei érintkeznek, a nőstényekét széles homlok választja el. A tor oldallemezeinek kivételével egész testüket fedő bozontos szőrzet alatt pikkelyszőrök is találhatóak. Szárnypikkelyük és fiókszárnyuk mindig jól fejlett. Szárnyukon 4 peremsejt található,

7. ábra. *Conophorus virescens* FABRICIUS ♀ (Eredeti)

hónaljsejtjük keskeny, az *rm* haránterük a korongsejt közelebbi részéből ágazik ki, végsejtjük nyitott. Lábszárunkon sorba rendeződött rövid sörték találhatóak. Kúp alakú potrohuk kissé szélesebb a toruknál (vagy legalábbis szélesebbnek látszik, mert peremét hosszú pamacsszerű szőrzet szegélyezi).

Imágóik viráglátogatók. Fejlődésüket nem ismerjük. A Palearktikumban talált mintegy 40 faj közül a legtöbb Ázsia lakója. Hazánkból 2 fajukat gyűjtötték.

- 1 (2) Csápjának 1. íze hosszú, henger alakú (6. ábra: B), 1. és 2. ízét hosszú fekete szőrzet fedi, amely közé sárga szőrök is keverednek. Csápja 3. ízének tövén jól észrevehető mély befűződés van. Tarkóján a szem alsó szögleténél található szőresomó a hím esetében felül sárga, alul fekete, a nőstényeken kizárólag sárga szőrökből áll. Szárnyának töve és elülső pereme gyengén barnás. Potrohának peremszörszete pamacsszerű (7. ábra). A hím ivarszerve: 6. ábra: C. 8—9 mm.

Európa Kisázsia, Közép-Ázsia és Észak-Afrika lakója. Nálunk országszerte elterjedt közönséges faj. Legnagyobb számban a *Lepidium draba* virágján gyűjthető, de a boglárkafajokat is előszeretettel keresi fel (V–VI.)

virescens (FABRICIUS, 1787)

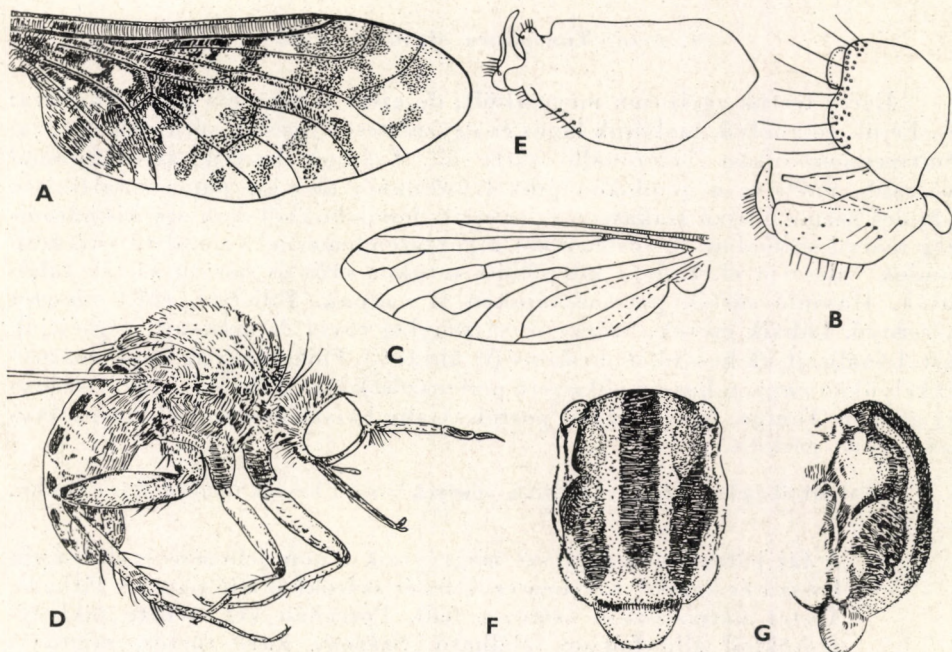
- 2 (1) Csápjának 1. íze rövidebb, vastagabb, hordószerű, külső felszíne jól érzékelhetően kidomborodik (6. ábra: D). 3. ízének tövén csak gyenge bevágás van. A csáp szőrzete kizárólag fekete. Tarkóján a szem alsó szögleténél található szőrpamacs fekete szőrökből áll, a nőstényé sűrűbb, mint a hímé. Testének szőrzete fehéres, az előző fajénál világosabb. Szárnyának töve és elülső pereme a legtöbbszőr sötétebb. A hím ivarszerve: 6. ábra: E. 5–6 mm.

A Szovjetunió dél-európai részén és Kisáziában él. Irodalmi adatok szerint hazánkban is gyűjtötték a Hortobágyon (ENGEL, 1938), de bizonyító példányunk nincs

rossicus PARAMONOV, 1929

3. nem: *Prorachthes* LOEW, 1868

Az ide tartozó fajok 10 mm-nél kisebbek. Színük túlnyomóan fekete, fekete szőrzettel. Szárnyuk zavaros, tejszínű, feketén foltos. Testük gyenge, meggömbült. Csápjuk rövidebb a *Conophorus*-nembe tartozó fajokénál. A hímek szemei érintkeznek, a nőstényekét széles homlok választja el. A hímek

8. ábra. A: *Prorachthes beckeri* PARAMONOV szárnya és B: ♂ ivarszerve — C: *Toxophora maculata* ROSSI szárnya, D: habitusa oldalról és E: ♂ ivarszerve — F: *Empidideicus hungaricus* THALHAMMER tora felülről és G: oldalról (A, D, F–G: ENGEL a többi ZAJCEV nyomán)

arcának alsó része erősebben előreugrik, hátuk a nőstényekénél hosszabban és erősebben szőrös. Toruk oldallemezeinek szőrzete gyéribb. Lábaik vékonyak és finom alkotásúak, lábszáraikon apró sörték találhatóak, tapadókorongjuk megvan. Kúp formájú potrohuk viszonylag rövid.

Fejlődésük és életmódjuk nem ismeretes. A nemnek 6 fajtát találták eddig a Palearktikum déli és délkeleti részén. Hazánk területéről 1 faj került elő.

— — A hím szívókája a 3. csápíz feléig terjed (6. ábra: G), a nőstényé túlnyúlik a csápon (6. ábra: F). A hím szemei a pontszemlemeznel valamivel hosszabb szakaszon érintkeznek. A két ivar fejének alakja, valamint szőrzete feltűnően különbözik (6. ábra: F—G). A hímek egész testét hosszabb és sűrűbb szőrzet fedi, a szőrözet alatt ezüstfehér pikkelyszőrök találhatóak. Szárnyának fekete rajzolata (8. ábra: A) változó. Billérje feketés. Fekete combjának csak a csúcsa barnás, lábszára sárga, lábfeje fekete. Lábának szőrei feketék, combján és lábszárán fehér pikkelyszőrök találhatóak. Potroha bársonyfeke. A hím ivarszerve: 8. ábra: B. 5 mm.

Dél- és Nyugat-Európában, Közép-Európa déli részén és a Kaukázusban található. ENGEL 1925 júniusában 2 hím és 1 nőstény példányt gyűjtött Tatárszentgyörgyön (*Euphorbia*-ról), amelynek alapján a fajt leírták. Azóta hazánk területéről nem került elő. Valószínűleg síkvidéki, homokos területeket kedvelő faj (VI.)

beckeri PARAMONOV, 1926

4. nem: *Toxophora* MEIGEN, 1803

Egész testük sajátosan megörbült, de azért toruk nem púpos (8. ábra: D). Fejük gömbölyű, tarkójuk lapos és egyenletesen hosszú, sűrű szőr borítja. Pontszemlemezükön 2 előrehajló söрте áll. Csápjuk karcsú, szívókájuknál hosszabb, mellette a homlokon pikkelyszőrökből álló kis pamacs található. A hímek szeme hosszú szakaszon érintkezik, homlokukból csak egy kis háromszög marad szabadon. A nőstényekét a pontszemlemeznel valamivel szélesebb homlok választja el. Erősen kifejlődött torukon erős és hosszú sörték találhatóak. Hasonló sörték pajzsocskájukon is vannak. Billérjük előtt nincsen szőrernyő. Lábaik erősek. Szárnyuk viszonylag rövid és keskeny. Végsejtjük zárt, hónaljsejtjük hosszú, de keskeny (8. ábra: C). Fiókszárnyuk kicsi. Szárnypikkelyükön nagyon hosszú pillaszerű peremszőrök láthatók. Billérjük viszonylag gyenge. Tompa, henger alakú potrohuk alig hosszabb a tornál, hasi irányban erősen görbült.

A Palearktikumban 3 fajtát találtak, amelyek közül 1 hazánk területéről is előkerült.

— — A faj jellemzése nagyrészt megegyezik a nem jellemzésével. Csápja hosszú és karcsú, tövében ezüstfehér szőrökből álló pamacs látható. Testét narancsszínű szőrözet fedi. Potrohán két, fekete pikkelyszőrökből álló folt sor található. Szárnya kissé füstös, mintázat nélkül. Szárnypikkelye fehéres és ezüstfehér pillaszőrök keretezik. Billérje sárga. Lába fekete alapszínű, ezüstfehér pikkelyszőrökkel

és fekete sörtékkal (8. ábra: D). A hím ivarszerve: 8. ábra: E. 7—10 mm.

Dél-Európában, a Szovjetunió déli területein, a Kaukázusban, Kisázsia-ban és Afrikában él. Nálunk ritka. Kiskunhalason fogták az egyetlen bizonyító példányt. Az irodalom Isaszegről is említi. Előfordulási körülményeit és életmódját nem ismerjük. Egy dél-amerikai *Toxophora*-fajt darázfészekből (*Eumenes* LATREILLE) neveltek ki (VII.)

maculata (ROSSI, 1790)

5. nem: **Empidideicus** BECKER, 1907

A gömblegyekhez (*Acroceridae*) hasonlítanak. Rendszertani helyük nem teljesen tisztázott. Szemük a fej nagy részét elfoglalja. Hátuk mérsékelten púpos. Lábaik gyengék, karmaik rövidek. Szárnyerezetük leegyszerűsödött, korongsejtjük hiányzik. Szárnypikkelyük kicsi, peremén pillaszőrök nincsenek. Potrohuk rövid, kúp alakú.

Imágóik virágokon, alacsony növényeken találhatóak. A Palearktikumban 3 fajuk él, amelyek közül egyet hazánkban is megtaláltak.

- — Feje — a tarkón lévő szürkésfekete folt kivételével — fakósárga. Csápja és szívókája fekete. Tora és pajzsoeskája fakósárga, hátán 3 széles barnásfekete hosszanti csík húzódik (8. ábra: F—G). Lábai sárgák, legfeljebb lábfejének utolsó 3 íze feketés. Szárnya erősen fénylő, kissé barnás. Billérje sárga. Potroha is sárga, hátlemezeinek elülső peremén sötét szegély fut. 0,7—1 mm.

THALHAMMER által Vaskúton gyűjtött példányok alapján írták le. Hazánk-ból újabb példányai eddig nem kerültek elő, meglehetősen ritka fajnak látszik. Magyarországon kívül csak Korzikáról ismerjük (VIII.)

hungaricus THALHAMMER, 1911

6. nem: **Apolysis** LOEW, 1860

Apró, legfeljebb 3,5 mm nagyságú fajok. A hímek szemei a homlokon érintkeznek. Pontszemlemezük feltűnően fejlett (9. ábra: A—B). Csápjuk első két íze rövid, csaknem egyforma, 3. csápízük oldalról lapított, csúcsának háti oldalán mélyedés van, melyben érzéksörte ül. Toruk kissé púpos, mindig hosszabb, mint amilyen széles. Lábukon a karom és a tapadókorong jól látható. Testük szőrzete rövid s ritka. Szárnyukra jellemző, hogy korongsejtjük hiányzik (9. ábra: C). Szárnypikkelyük kicsi. A hímek potroha gömb alakú, a nőtényeké ovális, nem szélesebb a tornál.

Imágóik alacsony növények virágain találhatóak. Fejlődésüket nem ismerjük. A Palearktikumból mindössze 3 fajuk ismeretes, közülük faunaterületünkön csak 1 fordult elő.

- — Mindkét ivar feje ezüstszürkén hamvas, és az egész testhez hasonlóan fehér szőrzet borítja. Szívókája csaknem másfélszer hosszabb a fejénél. Barna, gyéren szőrös tapogatója a 3. csápíz feléig nyúlik

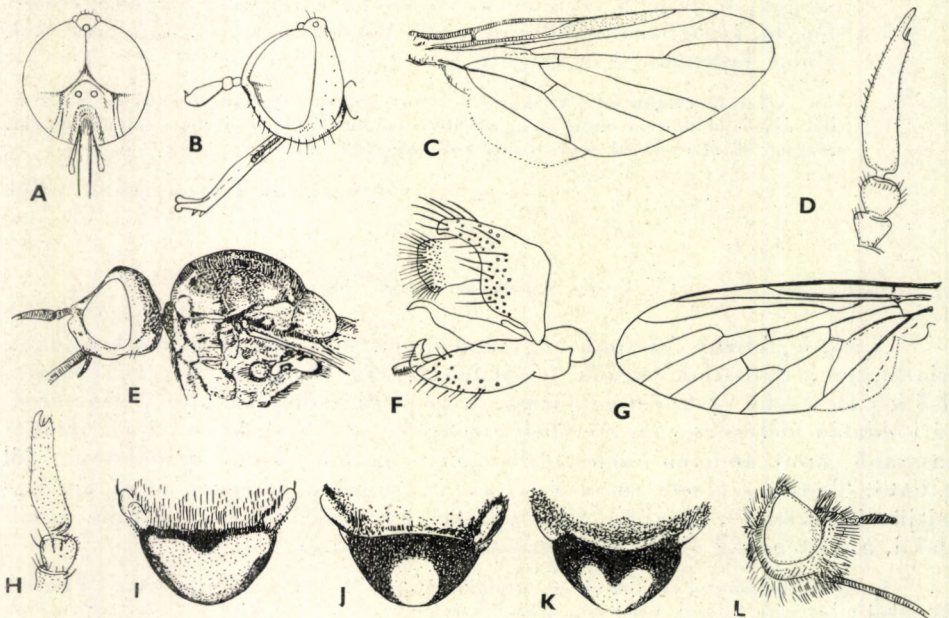
(9. ábra: A—B). Háta csaknem a keresztvarratig ezüstszürkén hamvas, és barna foltok tarkítják. Torának oldalmezei és csípői világosszürkén hamvasak. Lábai feketések, szürkés bevonattal és elszórt fehérén szőrzettel. Szárnya erősen fénylik, szárnyerezete sárgás. Billéjének feje sárgásfehér, nyelének tövi fele feketés. Potrohszelvényei szürkék, sárgás hátulsó peremmel. 1,5—2 mm.

Dél-Európa, Észak-Afrika és Turkesztán lakója. Faunaterületünkről csak a Deliblátról került elő. Előfordulása hazánk déli részein is valószínű (IV.)

[*eremophila* LOEW, 1873]

7. nem: *Phthiria* MEIGEN, 1803

Kistermetű, gyér szőrzetű legyek. A hímek és a nőstények rendszerint nagymértékben különböznek egymástól. A hímek feje többnyire kúp alakú, a nőstényeké tojásforma. Szívókájuk legtöbbször hosszabb a fejüknél, egyenesen kihúzott, a vége kissé lefelé hajlik. Csápjuk 3. ízének csúcsán a hasi oldalon lévő bemélyedésben érzéksörte ül (9. ábra: D). Csípőik erősek, lábaik hosszúak. Hátsó pár combjuk néhány sor finom sörtekoszorút visel. Lábaikon jól fejlett karmokat és tapadókorongokat találunk. Billéjük előtt nincsen szőrernyő. Szárnyukra jellemző, hogy szegélyerük nem fut körül teljesen, hanem a zárt végsejttől kezdve elvékonyodik (9. ábra: G). Szárnypikkelyüket

9. ábra: A: *Apolysis eremophila* LOEW feje előlről, B: oldalról és C: szárnya — D: *Phthiria gaedei* WIEDEMANN csápjá és E: ♀ feje a torral — F: *P. vagans* LOEW ♂ ivarszerve — G: *P. pulicaria* MIKAN szárnya és H: csápjá — I: *P. vagans* LOEW, J: *P. pulicaria* MIKAN és K: *P. canescens* LOEW pajzsockája — L: *P. pulicaria* MIKAN feje (A—B, D—E, G—L: ENGEL, C, F: ZAJCEV nyomán)

pillaszörök keretezik. Potrohuk kúp alakú. A nőstények potroha csak jelentéktelen mértékben szélesebb a hímekénél.

Imágóik előszeretettel keresik fel a fészkes virágzatú növényeket. Fejlődésüket nem ismerjük. A Palearktikumban általánosan elterjedtek, de 18 ismert fajuk közül a legtöbb a déli és a keleti területek lakója. Hazánkból eddig 4 fajukat gyűjtötték, egy 5. előkerülésére pedig még számíthatunk.

- 1 (2) A csáp 3. ízének háti nyúlványa (9. ábra: D) hosszú. A nőstény homloksávjának szélessége úgy aránylik a fej szélességéhez, mint 1 : 5 (9. ábra: E). A hím arca valamivel hosszabban ugrik előre, mint a csáp tőizeinek együttes hossza. Szárnya üvegszerű, kissé sárgás. Lába sárgás, lábfeje sötétebb lehet. A nőstény potroha legtöbbször sárgább a híménél. 6,5—8 mm.

Dél-Európa és Kisázsia lakója. Irodalmi adatok szerint hazánkban is előfordul (Kalocsa), de mivel bizonyító példány nincs a fajtól, az adat megerősítésre szorul (V—VIII.)

gaedei WIEDEMANN, 1820

- 2 (1) Csápjuk 3. ízének háti nyúlványa rövid (9. ábra: H). A nőstények homlokszélességének aránya a fej szélességéhez 1 : 4. Lábuk sötét színezetű, barna vagy fekete.

- 3 (10) Szemük a homlokon érintkezik. Hímek.

- 4 (5) Egész testét (fejét is beleértve) ritkás fekete szőrzet fedi. Feje fénytelen fekete. Arca a csápok körül kissé szürkén hamvas, szőrzete hosszabb, mint a csáp tőizei együttesen. Háta fénytelen fekete. Szárnya jól láthatóan barnás, hátulsó pereme világosabb. Lába barnásfekete vagy fekete. 4—4,5 mm.

Közép- és Dél-Európában, valamint Egyiptomban fordul elő. Hazánkban nem gyakori, úgy látszik, elsősorban hegyvidéki állatt. A Mecsekben, a Börzsönyben és a Bükkben gyűjtötték (VI.)

minuta (FABRICIUS, 1805) ♂

- 5 (4) Testüket világos szőr fedi, fejük szőrzete másféle.

- 6 (7) Fejének szőrzete teljesen fehér, feje egyébként világosszürkén hamvas. Háta feketésszürke, elülső harmadát sötétbarna középsík díszíti. Pajzsocskája csaknem fekete. Lába sötétbarna, majdnem fekete. Szárnya gyengén szürkés, töve fehéres. Billéjének feje fehér, elöl barnás foltal. 3—4,5 mm.

Közép- és Dél-Európában, valamint a Szovjetunió európai részén (beleértve Leningrád környékét is) található. Hazánkban nem gyakori. Bizonyító példányok csak Ágasegházáról, Balatonakaliból és Tihanyból ismeretesek, de irodalmi adatok közlik Kalocsáról és Apajról is (VI—VII.)

canescens LOEW, 1846 ♂

- 7 (6) Fejük felső részén a szőrözet fekete, alsó részén fehér. Arcuk sötét-szürkén hamvas.

- 8 (9) Szárnyának középső része sárgásbarna, csúcsa világos, töve és elülső szegélye gyengén sárgás, szárnyjegye sötét. Szürkén hamvas tarkóját sárga szőr fedi. Pontszemdudorán rendszerint fekete szőrök állnak. Hátán sárgás szőrzet, valamint nem mindig jól látható 3 csík van. Lába fekete. A hím ivarszerve: 9. ábra: F. 4,5—7 mm.

Dél-Európa és Ázsia lakója. Magyarországon még nem gyűjtötték, de előfordulása hazánk déli részein valószínű (VI—VII.)

[*vagens* LOEW, 1846] ♂

- 9 (8) Szárnya (9. ábra: G) teljes egészében gyengén szürkés, szárnyjegye sárgás. Arca: 9. ábra: L. Tarkója feketén hamvas, felső peremén és a pontszemlemezén fekete szőrzet található. Csápja: 9. ábra: H. Háta és pajzocskája feketés, vállain szögletes hamvas folt látható. 3,5—4 mm.

Egész Európában, Kisázsiaiban, Közép-Ázsiában és Észak-Afrikában megtalálható. Hazánkban nem ritka, a sík- és hegyvidékről egyaránt előkerült (V—VII.)

pulicaria (MIKAN, 1796) ♂

- 10 (3) Szemüket széles homlok választja el. Nőstények.

- 11 (12) A potroh hátoldali szelvényein sárga hátulso szegély látható. Fejének szőrzete fehéres, csak csápja mellett és felett állnak fekete szőrök. Pajzocskája sárga, csak a tövén van feketésbarna keresztcsík, amelyen középen legtöbbször egy hátrafelé irányuló kis háromszög látható (9. ábra: I). Lába fekete. 4,5—7 mm.

[*vagens* LOEW, 1846] ♀

- 12 (11) Potrohuk egyszínű, szürke illetve fekete.

- 13 (14) Pajzocskájának felső része teljesen sárga, alsó része keskenyen fekete. Arca fehéres, hosszú fekete szőrzettel. Homlokának szőrzete is fekete. Fekete csápja mellett egy nagy, fénylő, sötétbarna folt tűnik fel. Potroha fekete. 4—4,5 mm

minuta (FABRICIUS, 1805) ♀

- 14 (13) Pajzocskájuk felső része feketés, sárga folttal (9. ábra: J—K). Potrohuk feketésszürke.

- 15 (16) Feketésszürke pajzocskájának csúcsi részén kissé ovális sárga folt látható. (9. ábra: J). Homloka közepén szürkén hamvas. Torának oldallemezei szürkék, egy fehér csíkkal. Lába fekete. Szárnya teljes egészében gyengén szürkés, billérje teljesen sárga. 3,5—4 mm

pulicaria (MIKAN, 1796) ♀

- 16 (15) Feketés, szürkén hamvas pajzocskáját szív alakú sárga folt díszíti (9. ábra: K). Homloka közepén feketés. Torának oldallemezei szür-

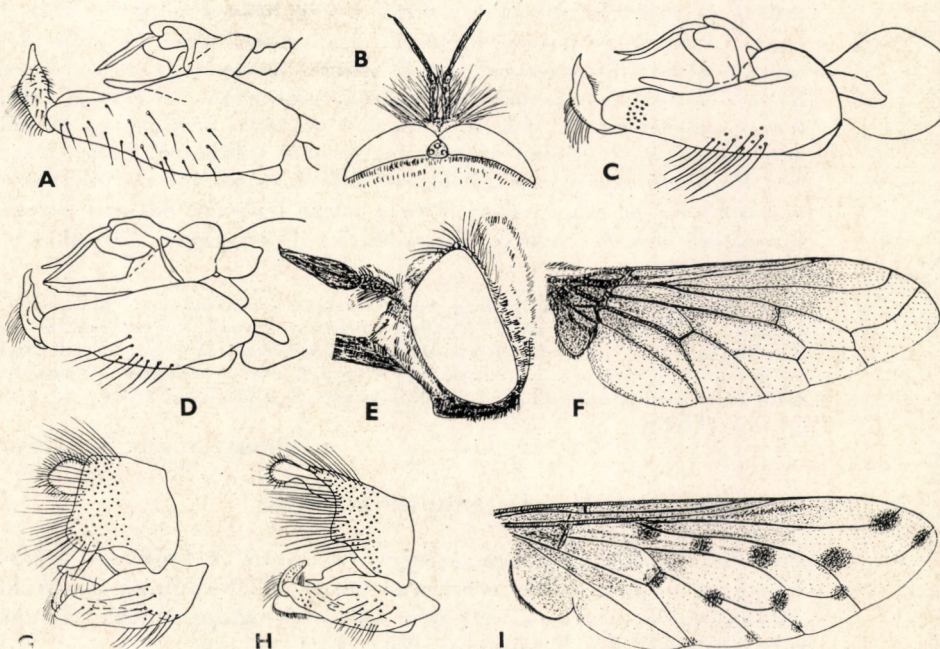
kék, fehér foltokkal. Lába sötétbarna. Szárnya gyengén szürkés, töve fehéres. 4,5 mm *canescens* LOEW, 1846 ♀

8. nem: *Dischistus* LOEW, 1855

Nagyon hasonlít a *Bombylius*-nemhez, a szárnyuk tövén lévő fésűszerű képződmény azonban csak gyengén fejlődött ki, és első szegélysejtjük nyitott. Első tősejtjük mindig jóval hosszabb a másodiknál. Testük szőrzete hosszúság tekintetében nagyjából megegyezik a *Bombylius*-nemével, a hímek arcán lévő szőrzet azonban gyakran sűrűbb és pamacszerű. Billérjük előtt szőrernyő található. Lábszárukon rövidebb fekete sörték vannak, ezenkívül a 3. pár combjuk hasi oldalán hosszabb és erősebb sörtékből álló sörtesor is található. Tapadókorongjuk fejlett. Potrohuk alkotása hasonlít a *Bombylius*-fajokéhoz, bár rendszerint kissé keskenyebb.

Imágóik viráglátogatók, a *Bombylius*-fajokhoz hasonló helyeken találhatók, de nálunk közel sem olyan nagy egyed- és fajszámmal. Fejlődésük nem ismeretes. A Palearktikumban mintegy 18 fajtát találtak. Ezek nagy része mediterrán elterjedésű. Hazánk területén 5 faj előfordulása valószínű, ezek közül eddig 4-et sikerült gyűjteni.

- 1 (2) Csípőit sárga (esetleg fakósárga vagy szürkés) szőrzet borítja. A hím bajusza fekete, pofáját, csápjá tőizeit és pontszemelemzét

10. ábra. A: *Dischistus unicolor* LOEW ♂ ivarszerve — B: *D. minimus* SCHRANK feje felülről és C: ♂ ivarszerve — D: *D. nigriceps* LOEW ♂ ivarszerve: — E: *Bombylius punctatus* FABRICIUS feje és F: szárnya — G: *B. ater* SCOPOLI és H: *B. pictus* PANZER ♂ ivarszerve — I: *B. medius* LINNAEUS szárnya (A, C–D, G–H: ZAJCEV nyomán, a többi eredeti)

is hosszú fekete szőrzet fedi. A nőstény arcának szőrei túlnyomóan sárgák. A tarkó szőrzete sűrű fakósárga. A csáp melletti rövid és sűrű szőrzetből álló pamacs fekete. Torának szőrzete rézsárga. Lábai feketék, combját és lábszárát rézsárga pikkelyek fedik. 1. és 2. pár combján hosszú, sárgásszürke, a 3. pár combján fekete sörték (7—8 db) található. A hím szárnya tövének elülső fele barnássárga, hátulso pereme és csúcsa szürke. A nőstény szárnyának elülső pereme feketésbarna. Potrohát túlnyomórészt rézsárga szőrök fedik. Ivarszerve: 10. ábra: A. 6—10 mm.

Közép- és Dél-Európában, a Szovjetunió európai felének déli és délnyugati részében, a Kaukázusban, Közép-Ázsiában, Kisázsiaiban és Észak-Afrikában található. Magyarországon nagyon ritka (Órszentmiklós, Hejőbába) (V—VII.)

unicolor LOEW, 1855

- 2 (1) Csípőik szőrzete fekete. (Ha a csípőkön fekete és sárga szőrök egyaránt megtalálhatók, akkor lásd a 6. és 11. sorszám alatt: *barbula* LOEW.)
- 3 (10) Hímek.
- 4 (5) A csápja fölött lévő kis szőrpamacs sárga. Arcát és csápjának tőizeit kb. a 3. csápíz hosszúságának megfelelő sűrű, fekete szőrzet borítja (10. ábra: B). Tarkójának sárga szőrei között rövid fekete szőrök is előfordulnak. Pontszemlemezén hosszú fekete szőrök állnak. Torának és pajzsockájának alapszíne fekete, oldalán kissé szürke. Hátán és pajzsockáján a szőrzet aranysárga. A pajzsocska hátulso peremén hosszú fekete szőrök található. Oldalát és csípőit fekete szőrzet fedi. A fekete alapszínű combját aranysárga pikkelyzet borítja, hasi oldalán néhány fekete szőr található. Szárnya szürkés. Potrohának hátlemezeit hosszú felálló és elfekvő rövidebb sárga szőrzet borítja, amely közé főleg a végső lemezek hátulso peremén sörteszerű fekete szőrök keverednek. Ivarszerve: 10. ábra: C. 5,5—9 mm.

Közép- és Dél-Európában, Kelet-Európa déli részében, valamint Kisázsiaiban él. Hazánkban ritka, bizonyító példányok csak Nógrádszakálról és a Bakonyból (Pula) ismertek, bár az irodalom Dabas, Kalocsa és Sopron lelőhelyekről is említi. A bakonyi példányok egy eléggé kopár sertéslegelön (makkoltató erdő) alacsonyán a talaj fölött, a fűszálak között röpködtek (VI—VII.) — A p r ó p ö s z ö r l é g y

minimus (SCHRANK, 1781) ♂

- 5 (4) A csápjuk fölött lévő kis szőrpamacs fekete.
- 6 (7) Potrohán kizárólag sárga szőrzet található. Csípőjének szőrzete fekete, a billérje előtti szőrnnyó sárga. Előfordulnak olyan hím példányok is, amelyek csípőjén fekete és sárga szőrök vegyesen található (lásd a 2. sorszám alatt is.) 6—8 mm.

Dél-Európa és Kisázsia lakója. Hazánkban még nem gyűjtötték, de előkerülése az ország déli részein lehetséges (VI.)

[*barbula* LOEW, 1855] ♂

- 7 (6) Potrohuk sárga szőrzete között fekete szőrök találhatók.
- 8 (9) Szemének hátulsó peremén csak ritkás, rövid fekete szőrzet található. A billérje előtti szőrerényő sárga szőrökből áll. Lába sötétsárga színezetű. Hasonlít az előző fajhoz, de homlokán a csápok melletti szőrpamacs fekete. Lábai sötétsárga színezetűek. 7–9 mm.

Kisázsia, Közép-Európa déli része és Dél-Európa (Deliblát, Albánia, Görögország) lakója. Hazánkban ritka, mindössze Fót, és Újpest környékéről került elő (VI–VII.)

imitator LOEW, 1855 ♂

- 9 (8) A szemének hátulsó peremén lévő fekete szőrzet túlnyomóan sűrű és hosszú. A billérje előtti szőrerényő fekete szőrökből áll. Combja fekete, sárga pikkelyzettel, lábszára sárga, lábfeje barnás, feketés. Ivarszerve: 10. ábra: D. 6–6,5 mm.

Dél- és Közép-Európában, a Szovjetunió európai felének középső és déli részén és Kisáziában fordul elő. Hazánkban ritka (Bükk: Nagyvisnyó, Fót, Tata, Tiszatarján). Tiszatarjánban ártéri ligeterdőben gyűjtötték (V–VII.)

nigriceps LOEW, 1862 ♂

- 10 (3) Nőstények.

- 11 (12) Potrohán csak sárga szőrzet van. Pofájának fekete szőrzete, valamint sárga bajusza bozontos és olyan hosszú, mint a csáp 1. és 2. íze együttvéve. Szívókája alig hosszabb a fejnél. (A hozzá nagyon hasonló *unicolor* LOEW nőstényének pofáján rövidebb szőrzet található, és szívókája jelentősen hosszabb a fejénél.) 6–8 mm

[barbula LOEW, 1855] ♀

- 12 (11) Potrohuk sárga szőrzete alatt a szelvények hátulsó peremén fekete szőrzet is található. Toruk oldallemezein csak sárga szőrzet van. Combjuk fekete.
- 13 (14) Pofájának szőrzete nem hosszabb a bajuszánál. Fekete csápját sárga szőrzet fedi. A szájerem szőrzete túlnyomóan fekete. Szemének hátulsó peremén egy sor rövid fekete szőr áll. Oldalán és csípőjén a sárga szőrzet az uralkodó. A *minus* SCHRANK 2. és 3. pár csípőjén fekete és sárga szőrök egyesén is előfordulhatnak. A két faj nősténye jelenlegi ismereteink szerint nem választható el egymástól. 5,5–9 mm.

imitator LOEW, 1855 ♀ és **minus** (SCHRANK, 1781) ♀

- 14 (13) Pofájának sűrű pamacsszerű szőrzete hosszabb a rövid bajuszánál. Csápjának szőrei teljesen feketék. A szájerem szőrzete sárga. Szárnya a sárgás peremsejt kivételével világosszürke. (A *nigriceps* LOEW és a *minus* SCHRANK nősténye nem mindig választható el biztosan egymástól.) 6–6,5 mm

nigriceps LOEW, 1862 ♀

9. nem: **Bombylius** LINNAEUS, 1758

Fajokban gazdag nem. Fajaira jellemző, hogy testüket sűrű, bundaszerű és a legtöbbször hosszú szőrzet borítja. Színezetük változatos: az ezüstfehértől a sárgán keresztül egészen a feketéig terjedhet. Szívókájuk hengeres, fejüknél rendszerint jóval hosszabb, előrenyúló. Toruk rövid, de erős, szárnyaik és lábaik arányosak. Potrohuk rendszerint ovális. Szájnyílásuk mindig előre irányul. Tapogatójuk rövid, többé-kevésbé jól észrevehetően 2-ízű. Szájpere-mük felett hosszú szőrökből álló „hajusz” található. A szemek a fej nagy részét elfoglalják. A hímek szeme érintkezik, vagy csak keskeny homloksáv választja el a két szemet. A nőstények szemét a homlok a pontszemlemeznel rendszerint szélesebben választja el. Csápjuk 1. íze hosszú, hengeres, a 2. íz rövid, a 3. szintén hosszú, és végén kéttágú nyúlványban végződik. Tarkójuk hosszú szőrzete között a szemek hátulsó peremén gyakran a szokásosnál is hosszabb fekete szőrök találhatók. Toruk szőrzetére jellemző, hogy a szárny tövétől a vállig gyakran sötétebb szőrzetből álló csík húzódik. Szárnyuk ritkán színtelen, többnyire a szárny töve és elülső pereme többé-kevésbé barnás. Ezenkívül gyakran jól elhatárolt barna foltok is találhatók a harántereken és az erek elágazásain, de a szárny egyéb részein is. 1. szegélysejtjük mindig zárt (1. ábra). A szárny tövén található fésűszerű képződmény jól fejlett. Potrohuk szőrzete valamivel hosszabb a torénál. Mind a potrohon, mind a toron a hosszú hozontos szőrzet alatt gyakran a testhez simuló pikkelyszőrzet is található, amely néha körülhatárolt foltok alakjában jelentkezhet.

Fejlődésüket csak hiányosan ismerjük. Legtöbb fajuk hártáyszárnyúak élősködője. Az imágók viráglátogatók. Főleg a tavaszi fajok némelyike nagy egyedszámban gyűjthető a *Pulmonaria*-, *Glechoma*- és *Labium*-fajokon. Legtöbbször nem szállnak le a virágra, hanem fölötté vagy előtte egy helyben lebegnek, és hosszú szívókájukat a virág belsejébe nyújtva táplálkoznak. A Palearktikumban mintegy 140 fajuk és változatuk található, amelyek közül hazánkban eddig 17 fajt és 1 változatot gyűjtöttek, de további 6 faj és 1 változat előkerülésére számítani lehet.

- 1 (10) Egész testük — beleértve lábukat is — fekete alapszínű. Szőrzetük legtöbbször fehér és fekete, amely alatt gyakran fehér pikkelyszőrökből álló foltok találhatók.
- 2 (7) Bajuszuk és tarkójuk szőrzete rövid, alig éri el az 1. csápíz hosszúságát (10. ábra: E). Nagyobb termetű fajok.
- 3 (4) A potroh tövi felét rövid fekete, hátulsó felét nagyrészt hosszabb fehér szőr fedi. Szárnya a tövi részen lévő kicsi, de élesen elhatárolt sötétbarna folt kivételével világos, erete barnássárga. A hím fején a szőrzet csaknem teljesen fekete, a nőstényé krémfehér. A hím torának szőrzete fekete, a nőstényé a fekete sörték kivételével fehér. 12—14 mm. Szívókája 6,5 mm.

Dél-Európa, Ázsia és Észak-Afrika lakója. Nálunk irodalmi adatok szerint Kalocsán gyűjtötték. Hazai bizonyító példány nincs a fajtól (VII—VIII.)

analisis FABRICIUS, 1794

- 4 (3) Potrohuk szőrzete másféle.

- 5 (6) A szárny tövi fele és elülső pereme elmosódottan barna színezetű, csúcsa és hátulsó pereme világos (10. ábra: F). Legnagyobb természetű Bombyliidae fajunk. Tarkóját sűrű, sárgásfehér szőrzet fedi. Hátának szőrzete fehér. A nőtényen rendszerint három fekete hosszanti csík töri át a fehér szőrzetet. A pajzsocska szőrzete túlnyomóan fehér, a hátulsó peremen fekete sörtékkal. Szárnypikkelyének peremén barnás pillaszőrök láthatók. Potrohának szőrzete fekete, hátoldalát fehér pikkelyszőrökből álló foltok díszítik. 12—16,5 mm. Szívókája 8 mm.

Dél-Európa, Észak-Afrika és Ázsia lakója. Hazánk területén ritka. Bizonysító példányunk csak Debrecen, Hejőbába, Réms és Tass környékéről van. Az irodalom Tapalcáról is említi (V—VI.)

punctatus FABRICIUS, 1794

- 6 (5) Szárnyának tövi felén sötétbarna folt van. Tarkóját sűrű, rövid, aranyárga szőrzet fedi. A hím hátának szőrzete aranyárga, amely közé hátul fekete szőrök keverednek. Szárnypikkelyének perem-pillái feketék. Potrohának hátlemezein sűrű és hosszú fekete szőrzet látható, amely oldalt pamacsokat alkot. A nőtény fejének szőrzete fehér, hátán, oldalán és pajzsocskáján is fehér szőrzet található, de a szárnya töve előtti sörték feketék. Szárnypikkelyét fehér pillaszőrök szegélyezik. A potroh 1. hátlemezén a szőrzet fehér, a többin fekete, a 2.-tól kezdve a hátlemezek középvonalában rövid fehér szőrökből álló kerek foltok láthatók. 10—12 mm. Szívókája 4,5 mm.

Európa középső és déli részében, a Kaukázusban, Közép- és Észak-Ázsiában, valamint Kínában található. Nagy elterjedésű területét tekintve előfordulása hazánkban is valószínűnek látszik

[**ambustus** PALLAS, 1818]

- 7 (2) Bajuszuk és tarkójuk szőrzete nagyon hosszú, gyakran hosszabb a 3. csápíznél is (1. ábra).
- 8 (9) A fej szőrzete nem teljesen fekete. Csápjának hasi oldalán, valamint tarkójának közepén szürkésfehér szőrök találhatók. A tor fekete szőrzete közé szürkés szőrök keverednek, amelynek egy része hosszanti szürkés csíkokká rendeződött. Pajzsocskája előtt a toron 2 ezüstfehér folt található. Lábai feketék, ezüstfehér pikkelyekkel. Szárnya nagyrészt világos, csak tövi része és elülső pereme barnás, hátulsó tösejtjén nincs folt. Szárnypikkelye sötétbarna, a hímé fekete, a nőtényé fehéres pillaszőrökkel. Potroha fekete, ezüstfehér pikkelyekből álló 3 foltosorral (1. ábra). A hím ivarszerve: 10. ábra: G. 5—11 mm.

Egész Európában, Észak-Afrikában és Ázsiában is megtalálható. Hazánkban a domb- és a hegyvidékeken sokféle gyakori, szórványosan a síkvidékről is előkerült. Kedveli a nyílt területeket, erdei tisztásokat, legelőket, ahol leggyakrabban a kakukkfű (*Thymus*) virágjáról gyűjthető. A *Bombylius*-fajok többségétől eltérően táplálkozás közben gyakran letelepszik a virágra (V—VII.) —

E z ü s t p e t t y e s p ö s z ö r l é g y

ater SCOPOLI, 1763

- 9 (8) A fej szőrzete teljesen fekete. Bajusza, pofájának, tarkójának és csápjának szőrzete hosszabb a csáp 3. ízénél. Torát és pajzsockáját sűrű és hosszú fekete szőrzet borítja. Lábai feketésbarnák, combját és lábszárát barna pikkelyek fedik. Szárnya világos, tövi része barnás, hátulsó tösejtjét fekete folt díszíti. Szárnypikkelye barna, hosszú fekete peremszőrzzettel. Potroha hasonlít az előző fajéhoz. 6—7 mm.

11. ábra. *Bombylius pictus* PANZER ♀ (Eredeti)

Közép-Európában és Kisázsiaiban gyűjtötték. Hazánkban eddig még nem találták meg, de valószínűleg nálunk is él (IV—V.)

[lugubris LOEW, 1855]

- 10 (1) Láruk teljesen sárga, vagy combjuk többé-kevésbé fekete. Szőrzetük világos árnyalatú, túlnyomórészt sárga, szürke vagy fehér színezetű (helyenként azonban fekete is lehet).
- 11 (16) Szárnyukon az elülső perem elmosódott határu barna foltján kívül többé-kevésbé élesen elhatárolt kisebb foltok is láthatók (10. ábra: I).
- 12 (13) A csáp 3. íze levélszerűen kiszélesedett (4. ábra: A). Hátát 3 hosszanti, barna és fekete szőrökből álló csík díszíti. A hát oldalán és a

csíkok közötti téren lévő szőrzet csaknem fehér. Oldalának szőrzete aranyos sárgásbarna, felül sötét sávval. Lábai barnássárgák. Szárnyának elülső pereme sötét okkersárga, a többi részét barna foltok tarkítják. A potroh hátlemezeit túlnyomóan barnássárga szőrzet fedi, mely a 2—5. lemez oldalán pamacsot alkot. Fehér elfekvő szőrökből álló foltok díszítik a 2. és 3. lemez közepét, valamint a 4—6. lemez oldalait (11. ábra). A hím ivarszerve: 10. ábra: H. 8—11 mm. Szívókája 6,5—7 mm.

Európában és Ázsiában él. Hazánkban a sík-, a domb- és a hegyvidéken egyaránt megtalálható, de sehol nem gyakori. Főleg a kakukkfű- (*Thymus*-) fajokat és a repkényt (*Glechoma hederacea*) látogatja (IV—VI). — Pettyes szárnyú pösörlegy

pictus PANZER, 1794

13 (12) A csáp 3. íze nem szélesedett ki levélszerűen.

14 (15) A potroh 1—4. hátlemézének szőrzete sötétsárga, a hátulsó lemezekon világosabb, csaknem fehér. Bajuszát rótsárga szőrök alkotják. Pajzsoeskájának sötétsárga szőrei közé a hátulsó peremen fekete szőrök keverednek. Oldalának felső részén sötét szőrökből álló széles sáv húzódik, alsó részét világos szőrzet fedi. Lába nagyrészt sárgásbarna, combjának tövi része feketés. Szárnyának töve és elülső pereme gyengén barnás, a világos részben különálló barnás foltok találhatók (10. ábra: I). A hím ivarszerve: 12. ábra: A. 9—14 mm. Szívókája 5—8 mm.

Európában, Észak-Afrikában, Közép- és Nyugat-Ázsiában (Nyugat-Szibéria) fordul elő. Hazánkban a sík- és hegyvidéken egyaránt gyakori. Főleg erdőkben, erdőszéleken figyelhető meg, legnagyobb számban a tüdőfű- (*Pulmonaria*-) fajokon (IV—V.) — Fehérfarú pösörlegy

medius LINNAEUS, 1758

15 (14) A potroh szőrzete az 1—3. hátlemezen rótsárga, a többin fekete. A nőstény hátának középvonala mentén, főleg a potroh vége felé elfekvő pikkelyekből álló csík húzódik. Bajusza barnássárga. Pajzsoeskáján nincsenek fekete szőrök. Oldalának szőrzete és szárnya az előző fajéhoz hasonló. Lába sötétebb tónusú és szőrösebb. A hím ivarszerve: 12. ábra: B. 10—16 mm. Szívókája 6,5—9 mm.

Elterjedési területe nagyrészt megegyezik az előző fajéval (Európa, Észak-Afrika, Nyugat-Ázsia). Hazánkban főleg a domb- és hegyvidéken gyakori, az Alföldről csak kevés helyről került elő. Előfordulási körülményei hasonlóak az előző fajéhoz (III—V.). — Feketefarú pösörlegy

discolor MIKAN, 1796

16 (11) Szárnyukon nincsenek élesen elhatárolt pontszerű foltok. Szárnyuk töve és elülső pereme barnás, vagy a szárny teljesen világos.

17 (22) A szárny sötét részét a világos résztől éles határ választja el (pl. 12. ábra: G).

- 18 (19) A szárny barna színezete az 1. peremsejtet teljesen kitölti, sőt még a 3. peremsejtbe is átnyúlik egy többé-kevésbé kerek folt alakjában (12. ábra: C). Testét túlnyomóan sárga, bundaszerű szőrzet fedi. Barna szőrökből álló folt található az oldalán és a potroha peremén. A hím ivarszerve: 12. ábra: D. 8—14 mm. Szívókája 5,5—7,5 mm.

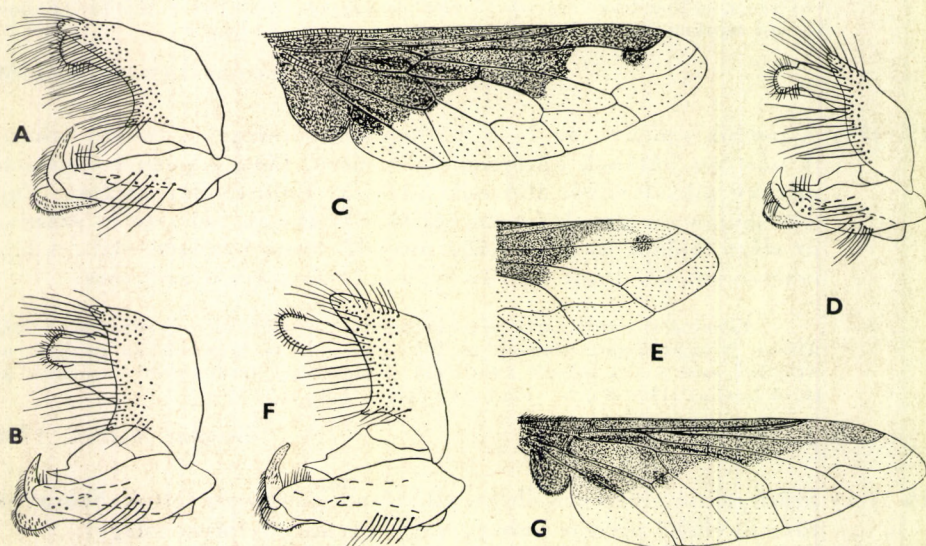
Európában, Észak-Afrikában, Ázsiában és Észak-Amerikában gyakori faj. Hazánk domb- és hegyvidékein közönséges. Az Alföldről inkább csak régi irodalmi adatok alapján ismerjük (Debrecen, Kalocsa). Erdőkben, erdei utakon, erdőszéleken gyűjthető, leggyakrabban a *Pulmonaria*- és *Labium*-fajok virága fölött röpdös. Lárvája különböző méhfélék parazitája (III—V.) — Szegélyes pöszörlég

major LINNAEUS, 1758

Változata:

1. Hátának elülső peremén egy feltűnő, barna és fekete szőrökből álló folt látható. — Közép- és Dél-Európa lakója. Hazánk területéről még nem került elő, de előfordulása várható [var. *australis* LOEW, 1855]

- 19 (18) Szárnyuk többé-kevésbé kerek foltja az 1. peremsejt foltjától különáll, vagy teljesen hiányzik (pl. 12. ábra: E, G).
- 20 (21) Szárnyának kerek foltja különálló, esetleg elmosódott keskeny híd köti össze az 1. peremsejt barna foltjával (12. ábra: E). Oldalának és csípőjének szőrzete fehér, de válla és szárnytöve között sötétebb szőrökből álló csík húzódik. Combja nagyrészt fekete. Lábszára és részben lábfeje barnássárga. A hím ivarszerve: 12. ábra: F. 7—12 mm. Szívókája 6—7 mm.

12. ábra. A: *Bombylius medius* LINNAEUS és B: *B. discolor* MIKAN ♂ ivarszerve — C: *B. major* LINNAEUS szárnya és D: ♂ ivarszerve — E: *B. fimbriatus* MEIGEN szárnyvége és F: ♂ ivarszerve — G: *B. undatus* MIKAN szárnya (A, B, D, F: ZAJCEV nyomán, a többi eredeti)

Közép- és Dél-Európa, valamint Nyugat- és Közép-Ázsia lakója, Hazánk-ból eddig csak domb- és hegyvidékről került elő. Előfordulási körülményei hasonlók az előző fajéhoz, de korántsem olyan gyakori (IV–VI.) (= *dimidiatus* WIEDEMANN, 1851) — E g y p e t t y e s p ö s z ö r l é g y

fimbriatus MEIGEN, 1820

- 21 (20) Szárnyának barna színezete az 1. peremsejttet teljesen kitölti (legfeljebb a sejt csúcsa marad világos), de a 3. peremsejtbe nem nyúlik át (12. ábra: G). A nőtény hátoldalán a hosszú fakósárga szőrzet alatt rövid, sárgás szőrökből álló középvonal fut végig. Combja nagyrészt sárga, csak a töve feketés. A hím ivarszerve: 13. ábra: A. 8—12 mm. Szívókája 5 mm.

Közép- és Dél-Európában, Észak-Afrikában valamint Ázsiában található Hazánkban a sík- és hegyvidéken egyaránt megtalálható, előfordulása azonban nagyon szórványos. Erdőszeleken a tüdőfű- (*Pulmonaria*-) fajokon és repkényen (*Glechoma hederacea*) gyűjtötték (III–V.)

undatus MIKAN, 1796

V á l t o z a t a :

1. Tulajdonságaiban nagyrészt megegyezik a törzsalakkal, de lába sötétebb, combja pedig gyakran a csúcsáig fekete. Szárnyának barna színezete az 1. peremsejttet nem tölti ki teljesen (13. ábra: B). A szárny szegélyerének tövi részén a fésűszerű képződmény rendszerint fejlettebb a törzsalakénál. — Elterjedési területe valószínűleg megegyezik a törzsalakéval. Hazánkban eddig csak Hejőbába, Oszlár és Tiszatarján körzetéből került elő, ahol repkényen (*Glechoma hederacea*) gyűjtötték (IV–V.)
var. **diagonalis** WIEDEMANN, 1820

- 22 (17) A szárnyuk tövének és elülső peremének sötét színezete a világos rész felé nincs élesen elhatárolva, fokozatosan megy át a világos részbe, vagy a szárny teljesen átlátszó.
- 23 (28) Szemük hátulsó peremén fekete szőrök láthatók, amelyek legalább felül hosszabbak a tarkó világos szőrzeténél.
- 24 (25) Testének alsó részét végig sötétbarna vagy fekete szőrzet fedi. Bajusza barnássárga, bozontos. Hátán és pajzsockáján sűrű sárgás, szürkés szőrzet található, amely közé a varrat előtt egyesével álló fekete szőrök vegyülnek. A szárnytő előtt 2—3 fekete sörteszőr áll. Pleurája és csípője sötétbarnán szőrös. Szárnya viszonylag rövid, szürke, gyengén sárgás, töve és elülső pereme elmosódottan barnás. Potroha hátlemezeit sűrű, sárgás (kissé aranyos) szőrzet fedi. A hím ivarszerve: 13. ábra: C. 8—15 mm. Szívókája 4,5—5,5 mm.

Dél-Európa és Ázsia lakója. Hazánkban még nem találták meg, de előfordulására számítani lehet, mert a Kárpát-medencéből már kimutatták (Jugoszlávia) (III–IV.) (= *brevirostris* MEIGEN 1830)

[**fuliginosus** WIEDEMANN, 1820]

- 25 (24) Testük alsó részének szőrzete túlnyomóan világos.

- 26 (27) A tor oldallemezein nincs fekete szőrzet. Hátát és pajzocsokáját sűrű sárgásfehér, sárga szőrzet fedi, amely között fekete szőrök csak elvétve fordulnak elő. A szárnytő előtt legfeljebb sárga sörték találhatóak. Fehéres szőrzetű és pikkelyzetű combjának tövi fele feketés, csúcsa kissé sárga, mint a lábszára. Lábfeje sötétbarna. A billér nyele sötét, feje sárgásfehér. A potroh hátlemezeinek szőrzete a potroh vége felé egyre világosabb lesz. A hím ivarszerve: 13. ábra: D. 6—10 mm. Szívókája 4—6 mm.

Közép- és Dél-Európában, valamint Ázsiában találták. Hazánkban eddig csak domb- és hegyvidékről került elő, előfordulása szórványos. Régi irodalmi adat szerint az Alföldön (Kalocsa) is gyűjtötték (IV—VII.) (= *variabilis* LOEW, 1855)

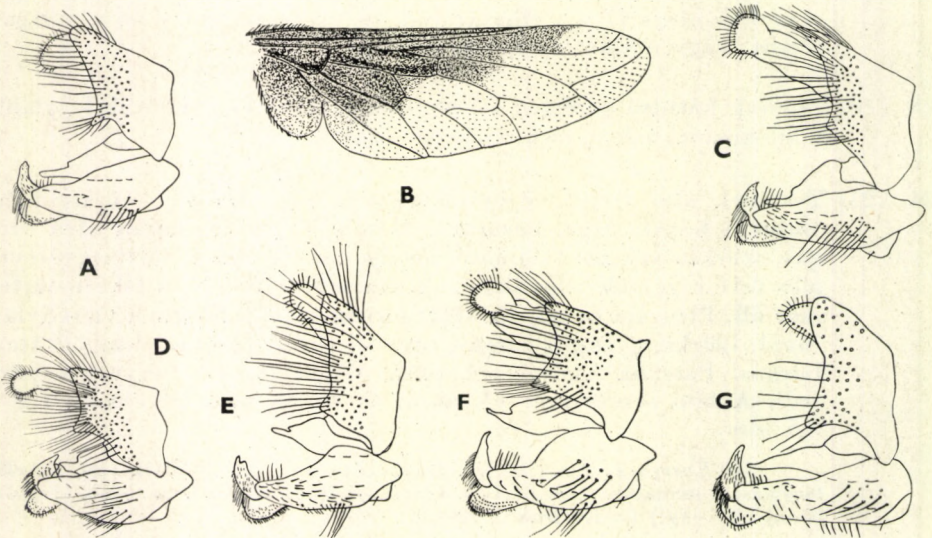
canescens MIKAN, 1796

- 27 (26) A tor oldallemezein a világos szőrök közé felül fekete szőrök gyűlnek. Hátának szőrzete mint az előző fajé, de közé fekete szőrök keverednek. A szárnytő előtti 2 erős sörte mindig fekete. Lába sötétebb, a combon fehér és fekete szőrök egyaránt megtalálhatók. Billérje feketésbarna. A potroh hátlemezein a szőrzet sárga. A hím ivarszerve: 13. ábra: E. 8—11 mm. Szívókája 7,5—8 mm.

Közép- és Dél-Európa, a Szovjetunió európai felének déli területe, a Kaukázus és Közép-Ázsia lakója. Hazánkban főleg a domb- és hegyvidéken található, de nem gyakori (V—VI.)

venosus MIKAN, 1796

- 28 (23) A szem hátulso peremén nincsenek fekete szőrök, legfeljebb a pontszemlemezen.

13. ábra. A: *Bombylius undatus* MIKAN ♂ ivarszerve — B: *B. undatus* var. *diagonalis* WIEDEMANN szárnya — C: *B. fuliginosus* WIEDEMANN, D: *B. canescens* MIKAN, E: *B. venosus* MIKAN, F: *B. vulpinus* WIEDEMANN és G: *B. nubilus* MIKAN ♂ ivarszerve (B: eredeti, a többi ZAJCEV nyomán)

- 29 (48) Combjuk fekete (legfeljebb a csúcsa sárga).
- 30 (39) Szemük a homlokon érintkezik. Hímek.
- 31 (34) Torukon nincsenek fekete szőrök.
- 32 (33) Potroha sárgás, fehéres szőrzete között sem találhatók fekete szőrök. Bajusza a 3. csápíznél rövidebb, sárga. A csáp szőrei túlnyomóan feketék. Szeme a pontszemlemeznel valamivel hosszabb szakaszon érintkezik. Szárnya nagyrészt sárgásszürke, töve barnás. Szárnypikkelye fehéres. A billér nyele okkersárga, feje barnás. Ivarszerve: 13. ábra: F. 6—12 mm. Szívókája 6—7 mm.

Európában, Észak-Afrikában és Ázsiában fordul elő. Hazánkban nem gyakori. Budapest környékén, Dunavecscén, Kalocsán, a Mecsekben, a Vértesben és a Zempléni-hegységben gyűjtötték (IV—VI.) (= *fugax* WIEDEMANN, 1820)

vulpinus WIEDEMANN, 1820 ♂

- 33 (32) A potroh sárga szőrzete közé fekete szőrzet is vegyül, amely különösen a 2. és 3. potrohszelvény sarkán sűrű. Fakósárga bajusza kb. olyan hosszú, mint a 3. csápíz. Szemének érintkezési vonala hosszabb, mintegy másfélszerese a pontszemlemeznek. Csápja és a csáp szőrzete fekete. Szárnya szürke, tövi harmada és elülső pereme okkersárga. Szárnypikkelye barna. A billér nyele barna, feje világos okkersárga. 6,5—10 mm. Szívókája 4 mm.

Közép-Európában és Ázsiában található. Hazánkból még nem mutatták ki, de előfordulása lehetséges (VII.)

[**semifuscus** MEIGEN, 1820] ♂

- 34 (31) Torukon elszórtan fekete szőrszálak is találhatóak.
- 35 (36) A szárny töve és a váll között a tor szőrzeténél valamivel sötétebb szőrökből álló csík húzódik, amelynek szőrei közé elszórtan fekete szőrök is keverednek. 3. csápízen és szívókáján néha rövid sörték találhatóak. Combja fekete, lábszára nagyrészt sárga, sárgásbarna. Szürke szárnyának tövi harmada és elülső pereme barnás. Ivarszerve: 13. ábra: G. 10—13 mm. Szívókája 5—6 mm.

Közép- és Dél-Európában, a Szovjetunió európai területének középső és déli részein, valamint Ázsiában él. Hazánk domb- és hegyvidékein található, szóróványosan gyakori, főleg a Bakonyban került elő sok helyen. Az Alföldről csak Kalocsáról, ismert, irodalmi adat alapján. Különféle ajakos virágú növényeket látogat (V—VI.)

nubilus MIKAN, 1796 ♂

- 36 (35) A szárny töve és válluk között nincs sötétebb szőrökből álló sáv, bár ott a *cinerascens* MIKAN-on fekete szőrök előfordulnak.
- 37 (38) Potrohát szürke vagy sárgásszürke szőrzet fedi, a 2. szelvénytől kezdve a szelvények hátulsó szegélyén fekete szőrök találhatóak.

Bajusza fakósárga. Hátán és pajzsocskáján sárgás szőrzet található. A szárny töve sötétbarna, lábfeje fekete. Ivarszerve: 14. ábra: A. 7—10 mm.

Európa, Észak-Afrika és Kisázsia lakója. Hazánkban a domb- és hegyvidéken található. Az előző fajhoz hasonlóan a Bakonyban sok helyen gyűjtötték. Az Alföldről csak Kalocsáról ismert, irodalmi adat alapján (IV—VI.)

cinerascens MIKAN, 1796 ♂

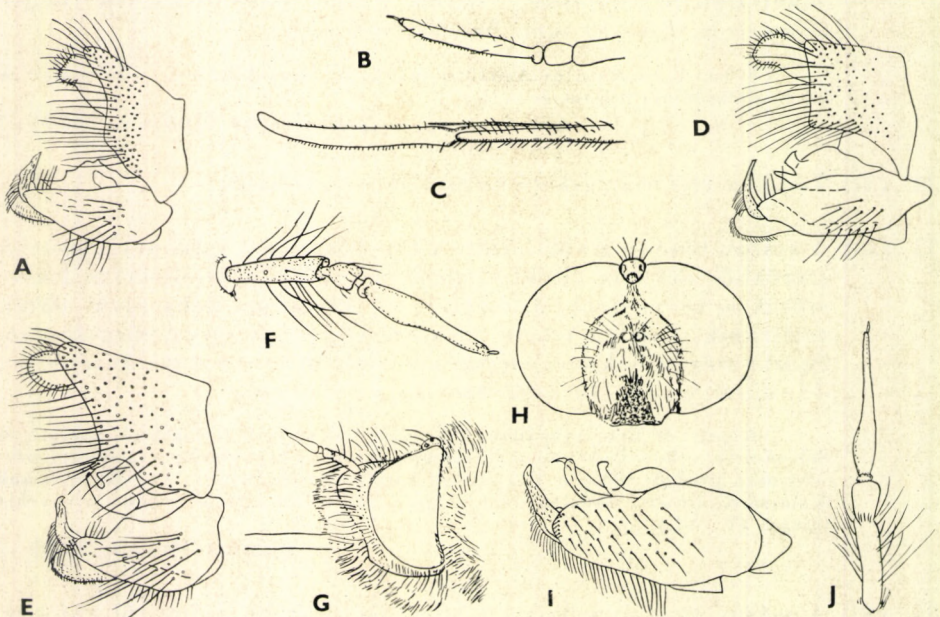
- 38 (37) Potrohszelvényeinek hátulsó peremén a 2. szelvénytől kezdve fehér szőrzetből álló szalag húzódik. Bajusza fehéres. Hátának szőrzete sárgásszürke, hátulsó részén 4 hosszanti fehér csík fut. Lábfeje barna. A szárny tövi harmada barnássárga, szegélyerének vastag tövi részét fehér szőrök és fekete sörték borítják. 12—16 mm. Szívókája 18 mm.

Közép-Európa déli részén, a Szovjetunió európai területének déli részein, Dél-Európában és Ázsiában található, de sehol sem gyakori. Hazánkban is ritka. Bizonyító példány csak Villányból van. Az irodalom Isaszegről és Budapestről is közli (V.)

quadrifarius LOEW, 1855 ♂

- 39 (30) Szemük nem érintkezik a homlokon. Nőstények.

- 40 (43) Toruk sárgásszürke szőrei között fekete szőrök nem találhatók.

14. ábra. A: *Bombylius cinerascens* MIKAN ♂ ivarszerve — B: *B. nubilus* MIKAN csápja és C: szívókája — D: *B. minor* LINNAEUS és E: *B. fulvescens* WIEDEMANN ♂ ivarszerve — F: *Systoechus sulphureus* MIKAN csápja és G: ♂ feje — H: *S. gradatus* WIEDEMANN ♂ feje és I: ♂ ivarszerve — J: *Anastoechus hyrcanus* PALLAS csápja (B—D, F—H, J: ENGEL, a többi ZAJCEV nyomán)

- 41 (42) Potroha sárgásszürke szőrei között csak a 2. szelvény hátulsó peremének oldalain található fekete szőrök. A csáp hosszabb szőrei túlnyomóan sárgák. Szárnya túlnyomóan világos. Szárnypikkelye sárgásszürke. Billéjének feje sötét. 7—12 mm. Szívókája 6—7 mm.

vulpinus WIEDEMANN, 1820 ♀

- 42 (41) A potroh 2. és 3. szelvényén is található fekete szőrzet, amely különösen a 2. szelvényen feltűnően sűrű. Csápján rövidebb fekete szőrök állnak. Szárnyának tövi része és szárnypikkelye sötétbarna. Billérje világossárga. 6,5—10 mm. Szívókája 4 mm

[**semifuscus** MEIGEN, 1820] ♀

- 43 (40) Toruk szürkés vagy sárgás szőrzete közé fekete szőrök keverednek.

- 44 (45) A csáp 3. ízén és szívókáján feltűnően rövid fekete sörték láthatók (14. ábra: B—C). Sárgásszürke bajusza hosszabb, mint csápjának töizei. Torának oldallemezein barnás és fekete szőrökből álló sötétebb csík található. Pajzsocskáján világos szőrzet van, de peremén fekete szőrök is lehetnek. Szárnypikkelye és billérje barna. 10—13 mm. Szívókája 5—6 mm

nubilus MIKAN, 1796 ♀

- 45 (44) A csáp 3. ízén és szívókájukon nem található rövid fekete sörték.

- 46 (47) Torán 4 hosszanti, rövid fehér szőrökből álló csík található. Arca alsó részét és homlokát tiszta fehér fénylő szőrzet fedi. A potroh hátoldalán, az utolsó lemezeken rövid fekete pikkelyszőrzet található; 1. és 2. hátlemezt főleg oldalt hosszú és sűrű sárgásfehér, a többi gyébrebb fehér szőrzet borítja. A 2. és 3. lemez hátulsó sarkán fekete szőrökből álló pamacs látható. A szelvények hátulsó szegélyén a 2.-től kezdve sörtészerű fekete szőrök, az utolsó 3 szelvényen oldalt fekete sörték állnak. 10—15 mm. Szívókája 18 mm

quadrifarius LOEW, 1855 ♀

- 47 (46) Torán nincsenek hosszanti csíkok. Homlokának alsó felén és felül oldalt nagyon sűrű fekete szőrzet található, amely a csápok mellett gyenge pamacsot alkot. Hátán és pajzsocskáján a sűrű sárga szőrzet között egyenként álló fekete szőrök vannak. A szárny tövi harmada barnás, szárnypikkelye barna. A billér nyele világosabb, feje sötétebb. 7—10 mm

cinerascens MIKAN, 1796 ♀

- 48 (29) Combjuk sárga (legfeljebb a töve kissé feketés).

- 49 (56) Szemük érintkezik egymással. Hímek.

- 50 (51) Pajzsockájának világosabb szőrei között feketék is találhatóak. Hátának fehéres szőrzete közé a hátulsó részen néhány fekete szőr is keveredik. Potrohát ugyancsak fehéres szőrzet fedi, a 2. és 3. szelvény hátulsó peremén azonban fekete szőrök is előfordulnak. Szárnya zavaros szürkés, elülső pereme és tövi része gyengén barnás. Szárnypikkelye és billérje világos okkersárga. 10—12 mm. Szívókája 4—5 mm.

Dél-Európában és Kisáziában találták. Hazánk területéről még nem mutatták ki, de előfordulása hazánk déli részén valószínű (VI—VII.)

[*niveus* MEIGEN, 1804] ♂

- 51 (50) A pajzsocka és a hát szőrzete egyszínű, fekete szőrök nincsenek rajta.

- 52 (53) A potroh 2. és 3. szelvényén a hátulsó perem mentén fekete szőrök találhatóak. A fej szőrzete fehéres, sárgán csillogó, csápja fekete. Hátát sárgás színű, kissé fehéres csillogású szőrzet fedi. Szárnyának elülső pereme és tövi harmada barnás. A potroh szőrzete a tövi részen sárga, a vége felé fehéres. Ivarszerve: 14. ábra: D. 7—11 mm. Szívókája 4,5 mm.

Egész Európában előfordul, de megtalálható a Kaukázusban és Kisáziában is. Hazánkban ritka (Bakony: Mecsérpuszta), irodalmi adatok Pécsről és Balatonszemesről említik. Lárvája selyemméh- (*Colletes* LATREILLE) fajok parazitája (VII—VIII.)

minor LINNAEUS, 1758 ♂

- 53 (52) Potrohukon nincsenek fekete szőrök.

- 54 (55) A combok töve kissé feketés. Szívókája rövid (3—3,5 mm), kb. kétszer olyan hosszú, mint amilyen magas a feje. Bajusza kb. a csáp tőizeinek megfelelő hosszúságú sárga szőrökből áll. Pofájának szőrzete fekete. Szárnya sárgás, a tövénél kissé barnás. Szárnypikkelye világos, sötétebb peremmel. 7—9 mm. Szívókája 3—3,5 mm.

Elterjedési területe Közép-Európa déli részére, Dél-Európára, Észak-Afrikára és Kisáziára terjed ki. Hazánkból még nem került elő, de előfordulása bizonyosra vehető, mert az országhatár közvetlen közelében gyűjtötték (Pelsőcön = Plesives). Repülési idejére nincs adatunk

[*pumilus* MEIGEN, 1820] ♂

- 55 (54) Combja teljesen sárga (lábfeje azonban barnás lehet). Szívókája az előző fajénál jóval hosszabb, 6—8 mm. Bajusza rövidebb, az 1. csápíznek megfelelő hosszúságú sárga szőrökből áll. Pofáját hasonló hosszúságú fekete szőrök fedik. Szemének facettái a felső részen megnagyobbodtak. A szárny töve sötétbarna, szárnypikkelye barna. A test szőrzete túlnyomóan sárgás, fehéres. Ivarszerve: 14. ábra: E. 10—11 mm.

Közép-Európa déli részén, Dél-Európában, a Szovjetunió európai részének középső és déli területein, a Kaukázusban, Észak-Afrikában és Kisázsziában él. Szórványosan hazánk minden vidékén megtalálható, de gyakorinak nem nevezhető. A nyílt terepet részesíti előnyben, erdőben ritkán található. Az ajakos növényeket (Labiatae), különösen a tarlóvirágot (*Stachys annua*) kedveli, de egyes években a Tihanyi-félsziget levendulamezőin (*Lavandula officinalis*) is nagy számban rajzik (IV–VII.)

fulvescens WIEDEMANN, 1820 ♂

56 (49) Szemük legalább a pontszemlemez szélességének kétszeresével van elválasztva. Nőstények.

57 (60) 2. és 3. potrohszelvényük hátulsó peremén fekete szőrök állnak.

58 (59) Hátának egyszínű, fehéresszürke szőrzete közé egyenként álló fekete szőrök keverednek. A fej szőrzete egyszínű fehér. Pajzsocskáján és potrohán a rendes szőrzet alatt elfekvő fehér pikkelyszőrzet is található. 10–12 mm. Szívókája 4–5 mm

[**niveus** MEIGEN, 1804] ♀

59 (58) Hátának szőrzete csaknem egyszínű sárga, mindössze az elülső részén és oldalain található fehéres szőrzet. Homlokának sárgás, fehéres elfekvő szőrzete között oldalt többnyire fekete szőrök is találhatóak. A tarkó szőrzete sárga, olykor barnássárga. Pajzsocskáján a rendes szőrzet alatt elfekvő aranyásárga szőrök is előfordulnak (ezek a hímen hiányoznak). 7–11 mm. Szívókája 4,5 mm

minor LINNAEUS, 1758 ♀

60 (57) Potrohukon fekete szőrzet nincs.

61 (62) A comboknak mintegy fele feketés. Homlokát sűrű sárga nemezszerű szőrzet fedi, amely a csápok mellett csak nagyon rövid pamacsot alkot. Csupán homlokának oldalán, csápjának tőizein és pontszemlemezén található fekete szőrzet. Csápja sárga, 3. íze kissé szélesebb a híménél. Testének sárga szőrzete alatt sok elfekvő sárga pikkelyszőröske fordul elő. 7–9 mm. Szívókája rövid, 3–3,5 mm

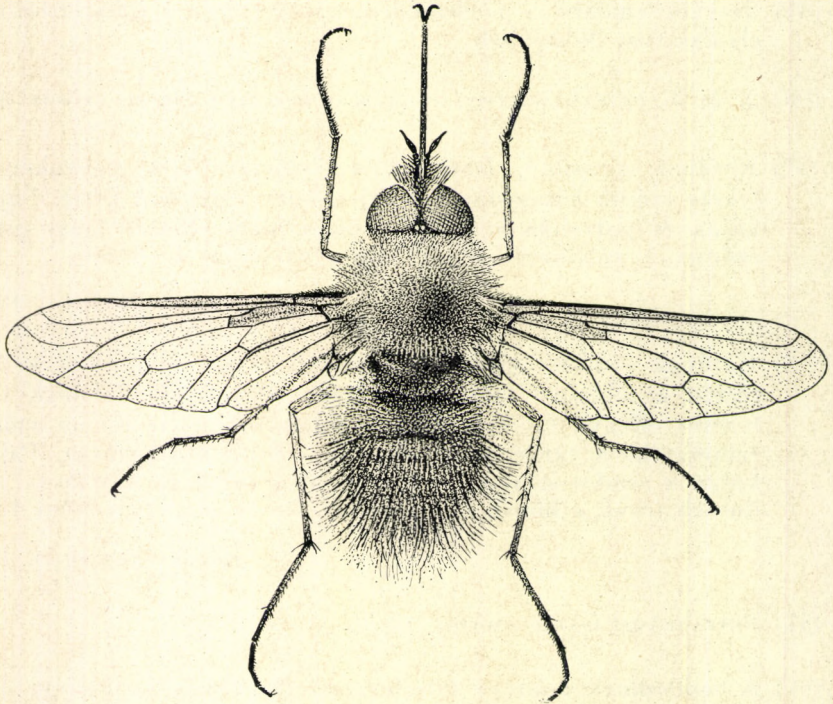
[**pumilus** MEIGEN, 1820] ♀

62 (61) Combja teljesen sárga, legfeljebb lábfeje sötétebb. A homlok szőrzete olyan, mint az előző fajé, de a csápok melletti szőrpamacs hosszabb. Arcán is találhatóak fekete szőrök. Csápja fekete, a tőízeken sárga szőrök is előfordulnak. Testének szőrzete az előző fajéhoz hasonló. 11 mm. Szívókája 6 mm

fulvescens WIEDEMANN, 1820 ♀

10. nem: *Systoechus* LOEW, 1855

A *Bombylius*-nemhez hasonló, de attól könnyen megkülönböztethető legyek, mert szárnyuk 1. tösejtje olyan hosszú, mint a 2., ezért *rm* haránterük korongsejtjüknek a szárny töve felé eső végéhez egészen közel van (4. ábra: D). Bajuszuk szőrei között, valamint pofájukon sok fekete szőr található (az *Anastoechus* nem fajainak arcát túlnyomóan világos szőrzet fedi). Csáp-

15. ábra. *Systoechus sulphureus* MIKAN ♂ (Eredeti)

juknak 3. íze viszonylag rövid, alig haladja meg a tőizek hosszúságát (a *Bombylius* nem fajainak 3. csápíze jóval hosszabb a tőizeknél), kúp- vagy lándzsa alakú. Végén 2-tagú nyúlvány áll, amelyen csak erősebb nagyítással látható érzéksörte ül. A hímek szemei nem érintkeznek teljesen a homlokon. Testük szőrzete dús. Szárnyuk színtelen, vagy tövén és elülső peremén gyengén barnás, elülső peremének tövén található fésűszerű képződmény erősen fejlett.

Fejlődésüket hiányosan ismerjük. Lárvaik rovarokban élőködnek. A *Systoechus gradatus* WIEDEMANN láráját sáskából (*Stauronotus* FISCHER) nevelték ki. A teljesen kifejlett lárva áttelelt, és a következő nyáron fejlődött imágóvá. Imágóik nyáron repülnek. Többnyire virágokon (pl. *Lythrum*-fajok, *Butomus umbellatus*) találhatóak. A Palearktikumban mintegy 15 fajuk, illetve változatuk él. Hazánkból ezek közül mindössze 2 faj ismeretes, és 3 változat kimutatása várható.

- 1 (2) Potrohszélvényeinek hátsó peremén fekete sörteszőrök találhatóak. Csápja: 14. ábra: F. A hím szemei között lévő homlokléc a pont-

szemlemeznel hosszabb. Bajuszának szőrei között sárga szőrök is találhatóak. Homlokán elfekvő sárga, fejének alsó részén rövidebb fehéres szőrzet is előfordul (14. ábra: G). Torának és potrohának szőrzete sötétebb sárga. Lábszára barnásvörös vége és lábfeje többé-kevésbé barnásfekete. A lábán lévő sörték mindig feketék. Szárnypikkelye sárgásbarna (15. ábra). 5—11 mm. Szívókája 3—5 mm.

Egész Európában, Észak-Afrikában és Ázsiában előfordul. Hazánkban sokfelé megtalálták, de nem közönséges, inkább a síkvidékekre jellemző. Nálunk fűzény- (*Lythrum*-) fajokon és virágkákán (*Butomus umbellatus*) gyűjtötték (VI—IX.)

sulphureus (MIKAN, 1796)

Változatai:

1. Lábszára világosabb és a hátulsó láb combjának hasi oldalán a sörték sűrűbben állnak. — Elterjedési területe általában megegyezik a törzsalakéval, de elsősorban Dél-Európában található. Hazánkból még nem mutatták ki, de valószínűleg előfordul nálunk is [var. **aurulentus** (WIEDEMANN, 1820)]
2. Lába feketés, különösen combja sötét. A hím testének háti oldalán a szőrözet fehéres színezetű, különösen a potroh végén. — Közép- és Dél-Európában él. Hazánkban még nem találták, de kimutatására számítani lehet

[var. **dalmatinus** LOEW, 1855]

- 2 (1) Potrohszelvényeinek hátulsó peremén nincsenek fekete sörteszőrök. A hím csápjá tőizeinek szőrzete fekete, a nőtényé sárgás. A hím szemei között lévő homlokléc a pontszemdudornál nem hosszabb (14. ábra: H). Torát és potrohát selymes, sárgásszürke szőrzet fedi. Lábszára sárgásbarna, sörtéi sötétbarnák. Szárnypikkelye szürke. A hím ivarszerve: 14. ábra: I. 8—10 mm. Szívókája 3,5—5 mm.

Közép-Európa déli részén, Dél-Európában, Kisázsian, a Szovjetunió európai területén (Ukrajna, Alsó-Volga-vidék, Krím, Kaukázus) és Turkménianban találták. Hazánkban csak szörványosan fordul elő. Tiszatarjánban ártéri ligeterdőben fűzényen (*Lythrum virgatum*) gyűjtötték (VI—VII.)

gradatus (WIEDEMANN, 1820)

Változata:

1. Lábának sörtéi teljesen vagy részben sárgásak, sokszor teljesen fehérek. Szárnyerezete sötétebb és vastagabb. — Dél-Európában, Észak-Afrikában és Ázsiában él. Ausztria alacsonyabban fekvő területein is gyűjtötték, így előfordulása nálunk is lehetséges [var. **lucidus** LOEW, 1855]

11. nem: **Anastoechus** OSTEN-SACKEN, 1877

Az ide tartozó fajok az előző nem fajaihoz hasonlóak, azoktól nehéz megkülönböztetni őket. Bajuszuk és arcuk szőrzete túlnyomóan világos. Fejük szélesebb és laposabb. A hímek szemei is szélesen elválasztottak. Arcuk gömbölyded, domború és sűrűn szőrös (4. ábra: F). Lábukon csak világos sörték találhatóak. Szárnyuk erezete az előző nem szárnyerezetéhez hasonló,

de színezete élénkebb. Potrohuk szőrözete hosszú, és a potrohszelvények hátulsó peremén erősebb és hosszabb sörték állnak.

Fejlődésüket alig ismerjük. Az *Anastoechus nitidulus* FABRICIUS lárva sáskák petetokjában élőködik. Lárvaik fehéres színű, hengeres teste 13 szelvényből áll. Fejük kicsi, visszahúzott. A Palearktikus régióban mintegy 50 fajuk él, amelyek közül hazánkban eddig csak 2 fajt gyűjtöttek.

- 1 (2) Szemének hátulsó peremén csak világos szőrzet van. Csápja: 14. ábra: J. Lába a következő fajéhoz hasonló, de kissé világosabb. Billérje világossárga. A nőtény potrohának sárga szőrzete alatt fehér pikkelyszőrökből álló szaggatott középvonal húzódik. Ez olykor a hímen is megtalálható. 10—14 mm. Szívókája 5—6,5 mm.

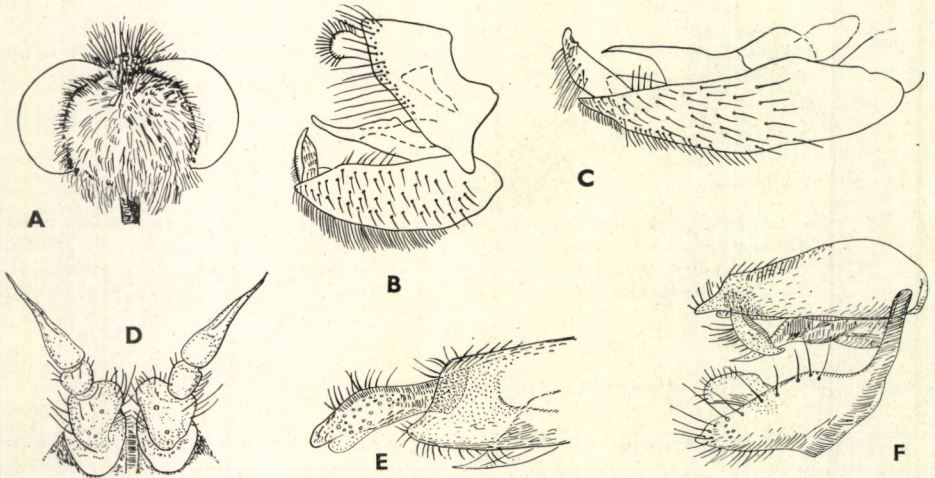
Dél-Európa és Közép-Európa déli részének lakója. Irodalmi adatok szerint hazánkban is gyűjtötték (Csepel). Bizonyító példányunk nincs (VII—VIII.)

hyrcanus (PALLAS, 1818)

- 2 (1) A szem hátulsó pereménél rövid fekete szőrök találhatók (4. ábra: F). A nőtény feje előlnézetben: 16. ábra: A. Combjai a sárgásbarna csúcsi rész kivételével feketék, lábszárjai is sárgásbarnák, lábfejei sötétebbek. Billérje barna, sötétebb, mint a környező szőrzet. A hím ivarszerve: 16. ábra: B. 8—14 mm. Szívókája 4,5—5 mm.

Közép- és Dél-Európában, a Szovjetunió európai felén, a Kaukázusban, Ázsia középső és északi részein, valamint Japánban honos. Hazánkban aránylag ritka: Ágasegyháza, Mogyoród, Tass. Lárva sáskák petetokjában fejlődik (VIII—IX.)

nitidulus (FABRICIUS, 1794)

16. ábra. A: *Anastoechus nitidulus* FABRICIUS ♀ feje és B: ♂ ivarszerve — C: *Lomatia lateralis* MEIGEN ♂ ivarszerve — D: *L. sabaea* FABRICIUS csápja és E: ♂ ivarszerve — F: *L. belzebul* FABRICIUS ♂ ivarszerve (A, D—F: ENGEL és B—C: ZAJCEV nyomán)

12. nem: *Lomatia* MEIGEN, 1822

Túlnyomóan fekete színezetű legyek. Fejük gömb alakú, a toruknál keskenyebb. Csápjuk tőizei erősen kiszélesedtek, belső csúcsuk csaknem érinti egymást (16. ábra: D). Szívókájuk többnyire hosszabb, a szájnylásuknál. A hím szemei az elülső pontszem átmérőjének megfelelően közelítik meg egymást, nem érintkeznek teljesen. A nőstények szemei a pontszemdudornál szélesebben elváltak. Hátuk és pajzocskájuk többé-kevésbé sűrűn szőrös. Erősebb sörték csak a szárny töve előtt és a pajzocska hátulsó peremén található. Toruk oldala nagyrészt szőrtelen. Prosternumuk szőrzete (az elülső csípők között) fontos meghatározó bélyeg. Lábaik legtöbbször teljesen feketék. Tapadókorongjuk jól fejlett. Szárnyuk 1. hosszanti eréből kiinduló 2. hosszanti ér (r_{2+3}) eredése után rögtön elágazik, *rm* haránterük a korongsejt távolabbi harmadában van (5. ábra: C). Minden szegélysejtjük nyitott. Szárnyukat ék alakú barna folt díszíti. Potrohuk 1. hátlemezt mindig feltűnő hosszú és sűrű szőrzet borítja, a többi hátlemez szőrzete gyérebb, csak a lemezek hátulsó szegélyén lehet hosszabb. A hátlemezek hátulsó pereme változó szélességben sárga. A potroh haslemezei feketék, sárga hátulsó szegéllyel, vagy az első 2—3 szelvény sárgászörös, a többi pedig teljesen fekete.

Fejlődésük nem ismeretes. Imágóik viráglátogatók (*Matricaria*, *Galium*). A domb- és hegyvidéken gyakoribbnak látszanak, mint az Alföldön. A Palearktikumból mintegy 35 fajuk és változatuk ismeretes, amelyek közül hazánk területén eddig 5-öt gyűjtöttek, de még további 1 faj előkerülésére számítani lehet.

- 1 (12) Szemüket az elülső pontszem átmérőjével egyező keskeny homlok választja el. Hímek.
- 2 (3) Prosternumának szőrzete fehér. A potroh hátlemezeinek hátulsó peremén sárga szegély található, amely az 1. szelvény kivételével közepén többé-kevésbé elvékonyodik. Fején fehér, sárga és fekete szőrök egyaránt előfordulnak. Hátának és pajzocskájának szőrzete túlnyomóan fakósárga. A potroh hátlemezeinek szőrzete túlnyomóan fekete. Ivarszerve: 16. ábra: C. 6,5—10 mm.

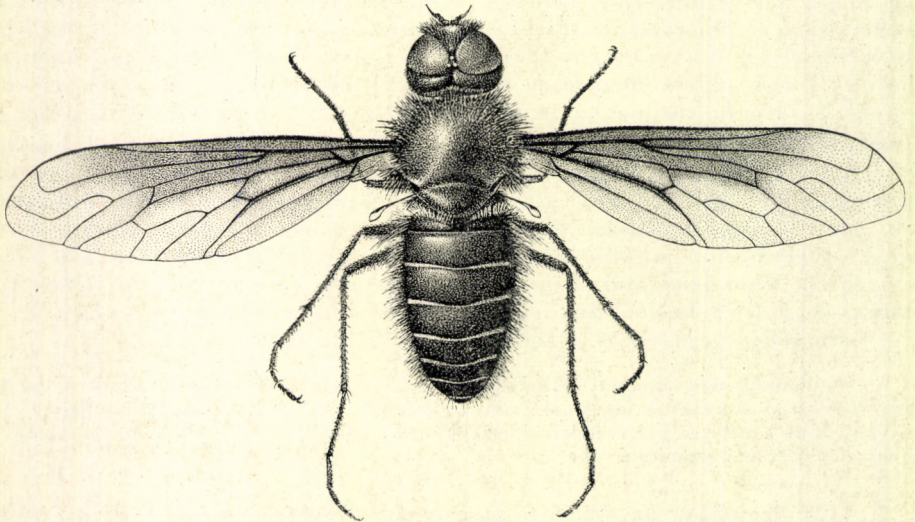
Európa és Észak-Afrika lakója. Hazánkban ritka, a Bakony néhány pontjáról, Budapest környékéről, valamint a Vértesből került elő. Az irodalom Kalocsáról is említi. A Bakonyban a szöszös pipitér (*Anthemis austriaca*) virágszálról gyűjtötték (VI—VII.)

lateralis (MEIGEN, 1820) ♂

- 3 (2) Prosternumuk szőrzete fekete. Potrohuk 1. hátlemeze teljesen fekete vagy sárga.
- 4 (5) Szárnypikkelyének peremszörei feketék vagy barnák. Fejének szőrzete túlnyomóan fekete. Csápja: 16. ábra: D. Torán is fekete szőrzet van. Szárnyának ék alakú barna rajzolata az r_{4+5} ér elágazási helye előtt szabálytalan zezugos vonalban végződik. 1. potroh-szelvényének oldalait hosszú, rókavörös szőrzet fedi, csak a hátulsó sarokban állnak fekete szőrök. A többi szelvény szőrei feketék. A szelvények hátulsó peremén az 1. kivételével keskeny sárga szegély fut (17. ábra). A hím ivarszerve: 16. ábra: E. 9—15 mm.

Közép- és Dél-Európában, valamint Észak-Afrikában található. Hazánk domb- és hegyvidékein nem ritka, az Alföldön való előfordulására kevesebb adatot találunk. Erdei utakon, tisztásokon és nyílt terepeken egyaránt él. Leggyakrabban galajon (*Galium mollugo*, *G. rubioides*, *G. palustre*) és különböző fészkeseken (*Anthemis austriaca*, *A. arvensis*, *A. ruthenica*) gyűjthető (VI–VII.) — K ö z n e s é g e s ö r d ö g l é g y

sabaea (FABRICIUS, 1781) ♂

17. ábra. *Lomatia sabaea* FABRICIUS ♂ (Eredeti)

- 5 (4) Szárnypikkelyüket fehéres pillaszőrök szegélyezik.
- 6 (9) Haslemezeik feketék, legfeljebb hátulsó szegélyük sárga.
- 7 (8) A potroh hasoldalának tövi részén a szőrzet szürke. Szárnyának sötétbarna rajzolata az *rm* harántér és az r_{4+5} ér elágazási helye között középtáig terjed. Feje fekete, fekete szőrzettel, csak arcának alsó részén található fehér szőrzet. Első potrohszelvénye fekete, szőrzete kizárólag fekete, és a szelvények hátulsó szegélyén keskeny, közepén elvékonyodó sárga szegély fut. Ivarszerve: 16. ábra: F. 10—14 mm.

Közép- és Dél-Európában, Észak-Afrikában és Észak-Iránban található. Hazánkban ritka (Budapest, Pará, Rárós, Tard) (VI.)

belzebul (FABRICIUS, 1794) ♂

- 8 (7) A potroh hasoldalának tövi részeit hosszú fehér szőrzet fedi. A szárny rajzolata halványabb, sárgásbarna, az *rm* harántérnél végződik. A szárny töve előtti erősebb sörték mindig feketék. A potroh 1. hátlemeze fekete, fehér szőrzettel. Többi hátlemezének hátulsó peremén keskeny és közepén befűződő fehér (olykor gyengén sárgás) szegély látható. A lemezeket a 2.-tól kezdve gyér fekete szőrzet borítja, amely közé elvétele fehér szőrök is keverednek. Ivarszerve: 18. ábra: A. 7—11 mm.

Közép- és Dél-Európában, a Szovjetunió európai felének délkeleti részében, valamint Kisázsiaiban él. Hazánkban ritka (Budapest, Csákvár, Fenyőfő, Köveskál) (V–VII.)

lachesis EGGER, 1859 ♂

9 (6) Tövi 2–3 haslemezüik sárgászörös vagy sárgásbarna alapszínű.

10 (11) A potroh 1. hátlemeze fakósárga, szőrzete csaknem fehér. Homloka szürkén hamvas. A szárnyán lévő ék alakú barna folt lehet halványabb vagy sötétebb. Szárnypikkelyének elülső peremén néhány fekete szőröske van. A potroh 1. hátlemeze teljesen fekete, rajta fehér vagy fakó szőrzet látható, amely közé fekete szőrök is keverednek. A többi hátlemez szőrzete fekete, hátulsó peremén keskeny sárga szegély fut (mint lábfejének vastagsága). Haslemezei közül az első 3–4 rendszerint sárgászörös. Ivarszerve: 18. ábra: B. 7,5–12 mm.

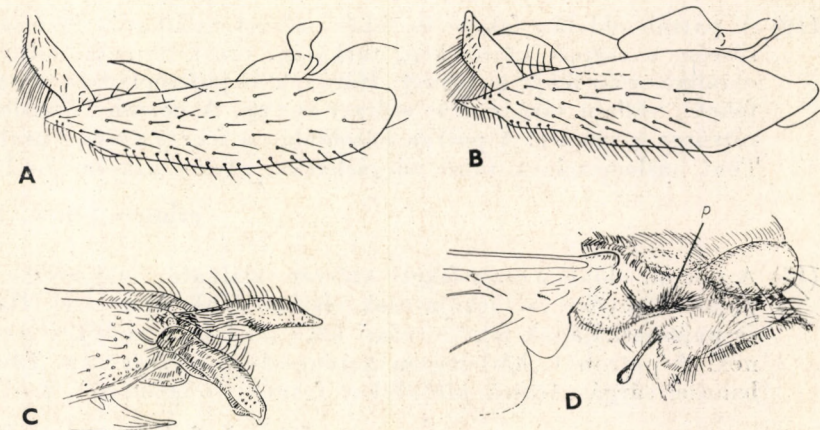
Délnyugat-Európában, Közép-Európa déli részén, a Szovjetunió európai felének déli területein és a Kaukázusban található. Hazánkban nagyon ritka, Tardról került elő egyetlen példánya (V–VII.)

erinnys LOEW, 1869 ♂

11 (10) A potroh 1. hátlemeze fénylő fekete, szőrzete élénk sárgászörös vagy rákvörös. Homloka fekete. A szárny rajzolata élesen elhatárolt. Szárnypikkelyének peremszőrzete teljesen fehér. A billér nyele barnás, fejének közepe világosabb. Haslemezei közül az első 2 vagy 3 sárgászörös, a többi fekete, hátulsó peremén sárga szegéllyel. Ivarszerve: 18. ábra: C. 8–12 mm.

Közép-Európa lakója. Ritka. Előfordulása hazánkban is lehetséges. Repülési idejét nem ismerjük

[*rogenhoferi* NOWICKI, 1867] ♂

18. ábra. A: *Lomatia lachesis* EGGER, B: *L. erinnys* LOEW és C: *L. rogenhoferi* NOWICKI ♂ ivarszerve – D: *Anthrax* sp. torának hátulsó része (*p* = plumula, a postalarcallus bojtja) (A–B: ENGEL, C: ZAJCEV nyomán, D: eredeti)

- 12 (1) Szemüket a pontszemdudornál szélesebb homlok választja el. Nőstények.
- 13 (20) Potrohuk tövi haslemezei sárgásbarnák vagy vörösbarnák. (Az *erinnys* LOEW és *rogenhoferi* NOWICKI tövi haslemezei olykor feketék is lehetnek.)
- 14 (15) Potroha 2. és 3. hátlemezeének oldalain a sárga hátulsó szegély előtt vörössárga vagy vörösbarna folt látható. Tulajdonságaiban nagyrészt megegyezik a hímmel, szárnyának erősen elmosódott barna színezete azonban az r_{4+5} ér elágazódásán túl terjed. 6,5—10 mm
lateralis (MEIGEN, 1820) ♀
- 15 (14) A potroh valamennyi hátlemezeének oldala a sárga hátulsó szegély előtt (felülről nézve) fekete alapszínű.
- 16 (17) Hátát és pajzsockáját egyszínű sárgászörös szőrzet fedi, amely közé azonban a hát közepén elszórtan fekete szőrök is keveredhetnek. Arcán, csápjának alsó felén, homlokának elülső részén és szeme hátulsó peremének bevágásánál a szőrzet fehér, a fej többi részének szőrzete fekete. A prosternum oldalának alsó részét és csípőjét fehér szőrzet borítja. Oldalán felül a szőrzet világossárga. Szárnyának ék alakú barna rajzolata elmosódott. A potroh 1. szelvények szőrzete vörössárga, amely átterjed a 2. (olykor a 2—4.) hátlemez oldalára is. E szelvények közepén azonban fekete szőrzet található, amely a potroh vége felé uralkodóvá válik. 9—15 mm
sabaea (FABRICIUS, 1781) ♀
- 17 (16) Hátukat és pajzsockájukat túlnyomóan fekete szőrzet fedi.
- 18 (19) A potroh oldalán fekete és fehér szőrzet található. Arcának alsó részén, a csápok környékén, tarkóján, prosternumán, csípőjén és oldallemezein fehér a szőrzet. Hátának és pajzsockájának szőrzete fekete, vállain sárgászörös szőrzet is van. A potroh 1. hátlemezén rótsárga a szőrzet. A potroh hátoldalán a fekete szőrzet uralkodik. Tövi haslemezeinek színe sárgásbarna, olykor fekete. 7—12 mm
erinnys LOEW, 1869 ♀
- 19 (18) A potroh oldalán csak fekete szőrzet található. Szájpereme, csápjának környéke és tarkója csak részben fehér szőrzettel. Hátának és pajzsockájának fekete szőrei közé fakósárga szőrök is keverednek. A potroh 1. hátlemezén narancssárga szőrzet van. Tövi haslemezei sárgászörösek (de olykor feketék is lehetnek). 8—12 mm
[rogenhoferi NOWICKI, 1867] ♀
- 20 (13) A potroh tövi haslemezei is feketék.

21 (22) A szárny rajzolata sötétbarna, különösen a szárnyerezet sötétben szegélyezett. Hátát és pajzsockáját aranysárga szőrök fedik. Az 1. hátlemezőnek szőrzete aranysárga, a többié fehérsárga, a potroh vége felé fekete. 10—14 mm **belzebul** (FABRICIUS, 1794) ♀

22 (21) Szárnyrajzolata halványabb barnás, de a hím szárnyánál sötétebb. Hátát és pajzsockáját túlnyomóan fakósárga szőrök fedik. Hátának közepén a szőrzet fehéres lehet, itt gyakran fekete szőrök is találhatóak. Az 1. hátlemezőt mérsékelten sűrű fakósárga, a 2.-at gyér pizskosfehér és fekete, a többit ritkás fekete szőrzet borítja. Potrohnak peremét fehér és fekete szőrök szegélyezik. 7—11 mm

lachesis EGGER, 1859 ♀

13. nem: **Anthrax** SCOPOLI, 1763

Kicsi és közepes termetű legyek. Csápjuk 3. ízének töve hagyma alakú, szélesebb, mint a 2. íz. Nyúlványán az érzéksörtén kívül finom szőrökből álló koszorú van (5. ábra: D). Fejük gömb alakú (20. ábra). Arcuk soha nem nagyon előreugró, alsó részét bajuszszerű szőrzet fedi, amely fölött (a csápok alatt) szőrtelen keresztesík fut. Szívókájuk rövid, csak kissé hosszabb a száynyílásnál. A nőstények szemei mindig szélesebben el vannak választva, mint a hímek esetében. Tarkójuk erősen párnás, hátulsó részén rövid szőrzetből álló koszorú keretezi, ezzel szemben toruknak elülső részén ehhez hasonló, de hosszabb szőrökből álló nyakörvszerű koszorú található. Hátuk szőrei alatt elfekvő pikkelyszőrzet is van. Erősebb sörték a pajzsockán és a szárnyak töve előtt láthatók. Oldallemezeik alsó része csaknem teljesen szőrtelen. Láruk viszonylag rövid. Combjukon és lábszárunkon a pikkelyszőrzet mellett sörték is találhatóak. Szárnyuk tövének fésűszerű képződménye gyengén fejlett, szárnyukat rendszerint sötétbarna rajzolat díszíti. Szárnypikkelyük jól fejlett. A nőstények potroha szélesebb a hímekénél. Potrohuk 1. szelvényének oldalát rendszerint sűrű és hosszú szőrzet fedi, a többi szelvény hátulsó szegélyén legtöbbször hosszabb sörteszőrökből álló sor található. Ezenkívül a szelvényeken rendszerint ezüstfehér pikkelyszőrökből álló foltok is előfordulnak.

Az ide tartozó fajok egy részének fejlődését aránylag jól ismerjük. Több fajukat, így főleg az *Anthrax anthrax* SCHRANK-ot különféle méhek (*Chalicodoma* LEPELETIER, *Stelis* PANZER, *Osmia* LATREILLE, *Anthophora* LATREILLE) fészkeiből nevelték ki. A Palearktikumából mintegy 25 fajuk, illetve változatuk ismeretes, amelyek közül hazánk területéről eddig 4 faj és 1 változat került elő, de még további 2 faj kimutatása várható.

- 1 (4) Postalarcallusuk (toruk szárny mögötti peremének) pikkelyszerű szőrökből álló bojtja (18. ábra: D) fehér.
- 2 (3) A potroh haslemezein aranysárga pikkelyszőrök és elszórt fehér szőrök találhatóak. Bajusza, homlokának és csápjának szőrzete fekete, tarkójának pikkelyszőrzete fehér. A hím prosternumának szőrzete fekete, a nőstényé fehér. Vállain fehér szőrzet található. Hátának

és pajzsockájának elszórt fekete szőrei alatt fakósárga vagy fehér pikkelyszőrök is előfordulnak. Combja fekete, lábszára és lábfeje sötét sárgásbarna, rézsárga pikkelyzettel. Szárnya világos, gyengén szürkés, barna erekkel és 2 halványbarna folttal. Világosszürke, fehérres szárnypikkelyét fehér pillaszőrök szegélyezik. Billéjének nyele barna, fejének csúcsa fehér. Potrohának 1. hátlemezen oldalt fehér szőrzet van. A hím ivarszerve: 19. ábra: A. 5—10 mm.

Dél-Európa Észak-Afrika és Kisázsia lakója. Előfordulása hazánk déli részén valószínűnek látszik (V—VIII.)

[*binotata* (SCHINER, 1862)]

- 3 (2) A potroh tövi haslemezein fehér, a többin fekete szőrzet található. Combja barnásfekete, lábszára és lábfeje sárgásbarna, sárga pikkelyborítással. Szárnyának 2. tősejtje nem teljesen barna, közepén világos folt díszíti, ezenkívül r_{4+5} erek elágazódásánál nincsen barna folt (19. ábra: C). A hím ivarszerve: 19. ábra: B. Egyébként az előző fajhoz nagyon hasonlít. 6,5—11 mm.

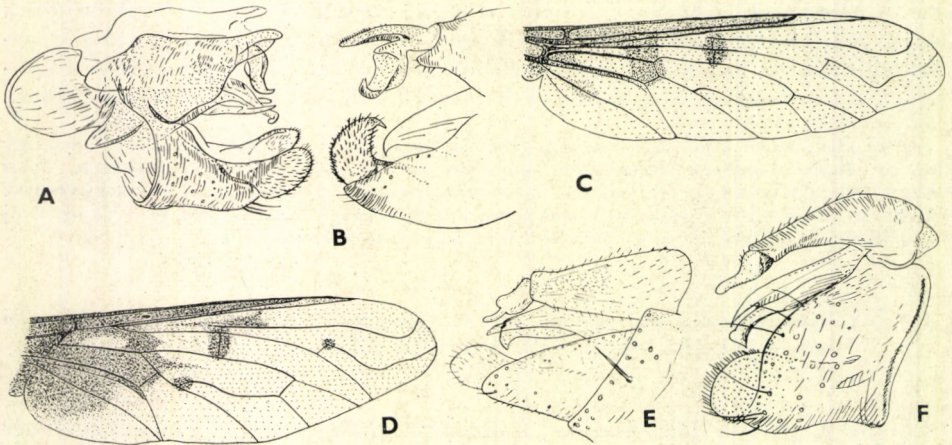
Közép- és Dél-Európában, valamint Kisásiában él. Hazánkból még nem került elő, de előfordulása bizonyosra vehető (VII—IX.)

[*trifasciata* MEIGEN, 1804]

Változata:

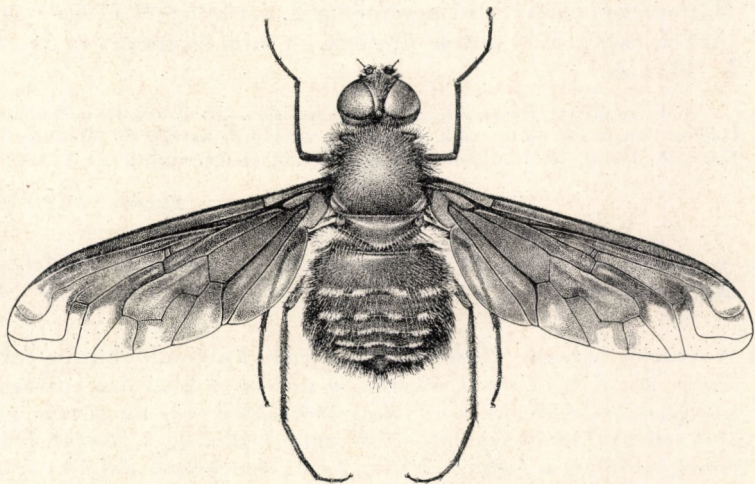
1. A törzsalaktól különbözik abban, hogy a tor szárny mögötti bojtja teljesen vagy részben fekete lehet. Szárnyának 2. tősejtjét egészen kitölti a barna színzet, és az r_{4+5} erek elágazódási helyén, valamint 3. szegélysejtjének hátulsó szögletében a korongsejt mellett (részben a korongsejtre is áterjedve) barna folt látható (19. ábra: D). 6,5—11 mm. — Elterjedési területe megegyezik a törzsalakéval (Közép- és Dél-Európa, Kisázsia). Hazánkban szórványosan található, elsősorban a domb- és hegyvidéken (lásd a 12. sorszámot is) (V—IX).

var. *leucogaster* WIEDEMANN, 1820

19. ábra. A: *Anthrax binotata* SCHINER és B: *A. trifasciata* MEIGEN ♂ ivarszerve — C: *A. trifasciata* MEIGEN és D: *A. trifasciata* var. *leucogaster* WIEDEMANN szárnya — E: *A. anthrax* SCHRANK és F: *A. aethiops* FABRICIUS ♂ ivarszerve (ENGEL nyomán)

- 4 (1) Postalarcallusuk (toruk szárny mögötti peremének) pikkelyszerű szőrökből álló bojtja teljesen fekete.
- 5 (8) A szárny 1. és 2. tösejtje egészen barna (kisebb világos foltok lehetnek rajtuk, de ezek nem teljesen átlátszók).
- 6 (7) A szárny korongsejtje sötétbarna. A hím szemeit a pontszemdudornál valamivel szélesebb homlok választja el. A pajzsocska csúcsát

20. ábra. *Anthrax anthrax* SCHRANK ♂ (Eredeti)

fehér pikkelyszőrzetből álló folt élénkíti. Potroha 1. hátlemezőének oldalain a szőrzet fehér, a többin fekete. A 2. és 3. hátlemezőének hátulso peremén 4, a 4. és 5. lemezén 3 fehér, pikkelyszőrökből álló folt csillog (20. ábra). A hím ivarszerve: 19. ábra: E. 7—13 mm.

Európában, Észak-Afrikában, a Kanári-szigeteken és Kisázsiaiában gyűjtötték. Hazánk domb- és hegyvidékeinek erdeiben, erdei utakon, tisztásokon szórványosan található (az irodalom az Alföldről is közli). Lárvája különböző méhekben (*Osmia*, *Stelis*) élőködik. Szívesen telepszik le erdei faéptítmények (pl. kilátók) gerendáira, deszkáira, napsütötte kövekre (V—VIII.) — F e k e t e g y á s z l é g y

anthrax (SCHRANK, 1781)

- 7 (6) A szárny korongsejtje csak részben sötétbarna (21. ábra: A). Fekete csápjának 3. íze erősen kiszélesedett. A potroh 1—4. hátlemezőét, valamint az 5. lemez elülső peremét sűrű fekete, rásimuló pikkelyszőrzet borítja. A többi szelvényen a nőtényen barnás, a hímen ezüstfehér pikkelyek láthatók (utóbbin háztetőszerűen helyezkednek el). Az 1. hátlemező oldalán fehér szőrökből álló pamacs, hátulso peremén fehér pikkelyszőrökből álló kis foltok találhatóak. Hasonló foltok szegélyezik a 2. hátlemező hátulso peremét is. A potrohon fekete szőrök is találhatóak. A hím ivarszerve: 19. ábra: F. 7—8 mm.

Európa, Észak-Afrika és Kisázsia lakója. Hazánkban ritka, hegyvidéki állatnak látszik. Bizonyító példányunk csak Csákvárról van. Az irodalom Pécsről is említi (V–IX.)

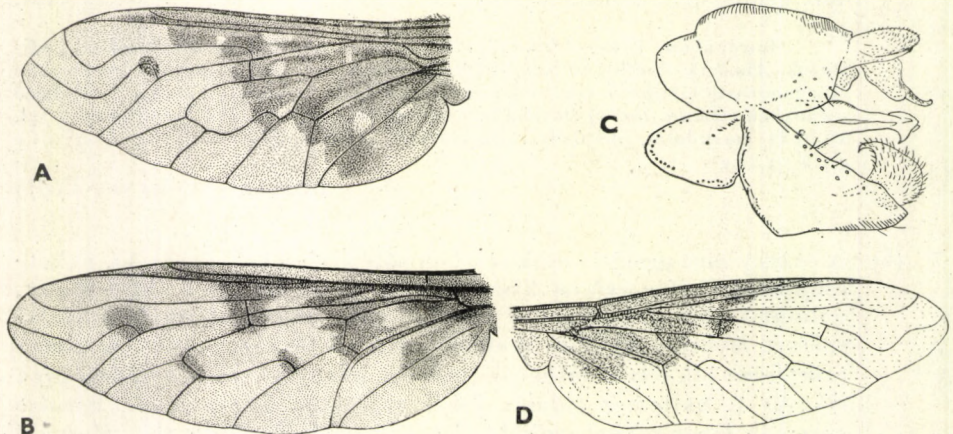
aethiops (FABRICIUS, 1781)

- 8 (5) Szárnyuk 1. tősejtje nem teljesen barna, világos ablakok vannak rajta.
- 9 (10) A szárny 1. tősejtjén is látható világos ablakfolt (21. ábra: B). Az 1. potrohszelvényének oldalán a szőrzet fehér, a többin fekete. Hátlemezeinek hátulsó peremét a 2. szelvénytől kezdve ezüstfehér pikkelyekből álló foltok díszítik. A hím ivarszerve: 21. ábra: C. 4–11 mm.

Európában, Kisázsiaiban, Közép-Ázsiában és Észak-Amerikában találták. Hazánkban ritka, eddig csak a Bakony vidékéről került elő (Bakonyszentlászló, Fenyőfő, Pula). Az irodalom is a Bakonyból (Kúp) említi (VI–IX.)

varia FABRICIUS, 1794

- 10 (9) A szárny 2. tősejtjét a barna színezet teljesen kitölti, közepén nincs világos ablakfolt.
- 11 (12) A szárny világos részében nincsenek különálló barna foltok (21. ábra: D). A hím lábai feketék, a nőstényé kissé barnássárgák, sárgásbarna pikkelyekkel és fekete sörtékkal; *rm* harántere a korongsejt szárnytőhöz közelebb eső részébe torkollik. A potroh 1. hátlemezeinek oldalán a szőrzet fehér, 2–3. lemezének oldalán fekete szőrökből álló pamaacs, a többi szelvényen gyér fekete szőrzet található. A potroh hátoldalát a 2. szelvénytől kezdve fekete pikkelyszőrök borítják. A 3. és 4. hátlemezen aranyos, sárgásbarna pikkelyszőröcskékből álló keresztcsík húzódik. Fehér pikkelyekből álló foltok is tarkítják a potrohot. 6,5–8 mm.

21. ábra. A: *Anthrax aethiops* FABRICIUS és B: *A. varia* FABRICIUS szárnya — C: *A. varia* FABRICIUS ♂ ivarszerve — D: *A. fuscipennis* RICARDO szárnya (ENGEL nyomán)

Dél-Európában, Közép-Európa déli részén és Észak-Afrikában találták. Hazánkban ritka, eddig csak a Bakony vidékéről (Ajka, Fenyőfő) került elő (VI–VII.)

fuscipennis RICARDO, 1903

- 12 (11) 3. szegélysejtjének hátulsó szögletében a korongsejt mellett (részben a korongsejtre átterjedve), valamint r_{4+5} erek elágazódási helyén kis barna folt látható (19. ábra: D); *rm* harántere a korongsejt közepébe torkollik. Potroha hasonlít az előző fajéhoz. 6–9 mm (lásd a 3. sorszámom, *trifasciata* MEIGEN var. *leucogaster* WIEDEMANN, 1820).

14. nem: **Exoprosopa** MACQUART, 1841

A csáp 3. íze megnyúlt, a végén hosszú nyúlvány és végsörte foglal helyet. A hímek szemének facettái elől gyakran megnagyobbodtak. Szemeik között a homloklec általában szélesebb. Toruk elülső részén hosszabb szőrökből álló nyakörvszerű koszorú látható, amelynek alsó része gyakran más színű szőrökből áll, mint a felső. Karmuk tövén legtöbbször hosszú és éles fog figyelhető meg. A gyakran szép és tarka színezetű szárnyukon 4 peremsejt látható. Szárnypikkelyük mindig jól fejlett.

Fejlődésüket alig ismerjük. Lárvaik más rovarok parazitái. Imágóik többnyire virágokon (*Eryngium*, *Thymus*) találhatóak. A Palearktikumból mintegy 110 fajuk és változatuk ismert amelyek közül hazánk területéről eddig 6-ot gyűjtöttek.

- 1 (2) A szárny korongsejtjének hátulsó pereme a 3. szegélysejtbe benyúló szögletet alkot (22. ábra: A–B). Torának alapszíne túlnyomóan fekete, csak pajzsocskájának hátulsó, oldalmezeinek pedig az alsó része és csipője többé-kevésbé sárgászörösek. Hátának középső részén rövid fekete szőrzet látható. Lába vörösbarna, gyakran csaknem teljesen fekete, mint a lábfeje. Potrohszelvényeinek hátoldali alapszíne fekete, de oldalukon háromszög alakú barnászörös folt, hátulsó peremükön keskeny, ugyancsak barnászörös szegély látható. 1. potrohszelvényének oldalán hosszú fehér szőrzet van. 10–16 mm.

Dél-Európa, Közép-Európa déli része és Kisázsia lakója. Hazánkban nagyon ritka, egyetlen nőtény példánya a Velencei-hegységből került elő (VI–VII.)

dispar LOEW, 1869

- 2 (1) A szárny korongsejtjének hátulsó peremén nincs a 3. szegélysejtbe benyúló szöglet (pl. 22. ábra: C).
- 3 (8) Szárnyuk rajzolata élénk, barna vagy sárgásbarna. A rajzolatot gyakran világos ablakfoltok törik át. Arcuk erősen előrenyúló.
- 4 (5) A billér előtti szőrerényő sárga. Fekete szőrzetű és sörtézettű hátán és pajzsocskáján aranysárga pikkelyszőrzet is látható. Lába sárgás-

vörös, aranysárga pikkelyborítással. Szárnyának 1. szegélysejtje nyitott (22. ábra: C). A potroh 1. szelvényének szőrzete túlnyomóan sárga. A hím ivarszerve: 22. ábra: D. 9—14 mm.

Európa, a Kaukázus, Közép-Ázsia és Észak-Afrika lakója. Hazánkban ritka (Kurd-Csibrák, Mátra). Az irodalom Parád, Pécs és Sopron lelőhelyekről is említi (VI—VIII.)

capucina (FABRICIUS, 1781)

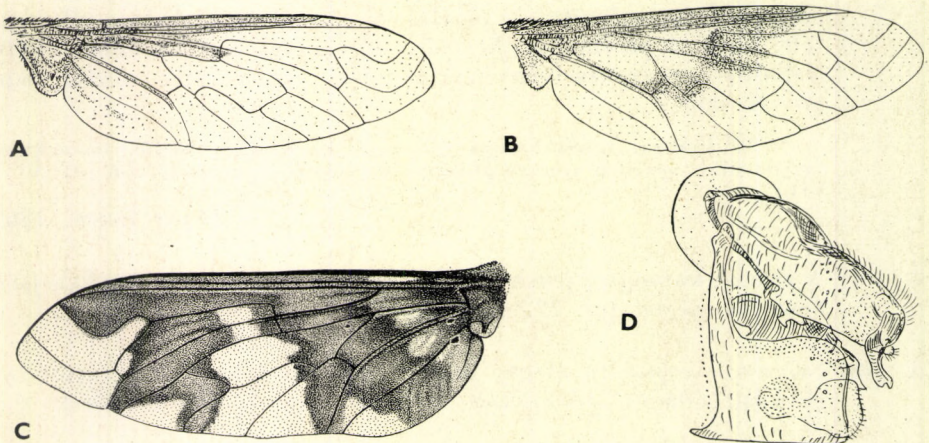
- 5 (4) A billér előtti szőrernyő fekete (esetleg részben barna szőrökből is állhat). Szárnyuk 1. szegélysejtje zárt.
- 6 (7) A csáp 3. íze hagyma alakú, nyúlványa valamivel hosszabb a 3. íznel, sárgásbarna tőizei együttesen olyan hosszúak, mint a 3. íz (nyúlvány nélkül). Lába sárgásbarna, hasonló pikkelyborítással és fekete sörtékkal. A szárny barna színezetét világos ablakfoltok törik át. A billér előtt lévő szőrernyő fekete. Potroha fekete szőrzetű, sárga és fehér pikkelyszőrökből álló foltokkal. 6—14 mm.

Európa, a Kaukázus, Dél-Szibéria és Észak-Afrika lakója. Hazánkban ritka (Budapest, Pészér, Pécs), csak irodalmi adatok alapján ismerjük (VI—VII.)

cleomene EGGER, 1859

- 7 (6) A csáp 3. íze kúp alakú, nyúlványa nem hosszabb a 3. íznel. Válldudora mögött feltűnő ezüstfehér pikkelyekből álló folt látható. Szárnya: 13. ábra: A, szegélyerkampója fekete. A billér előtti szőrernyő kisebb-nagyobb részben barna vagy barnászvörös szőrökből állhat. Potroha hasonlít az előző fajéhoz. A hím ivarszerve: 23. ábra: B. 9—15 mm.

Közép-, Dél- és Nyugat-Európában, a Kaukázusban, Észak-Afrikában és Ázsiában található. Hazánk domb- és hegyvidékein nem ritka. Leggyakrabban

22. ábra. A: *Exoprosopa dispar* LOEW ♂ és B: ♀ szárnya — C: *E. capucina* FABRICIUS szárnya és D: ♂ ivarszerve (A—B: eredeti, C—D: ENGEL nyomán)

a kakukkfű (*Thymus*) virágját látogatja (VI—VIII.) — Tarkaszárnyú gyászlegy

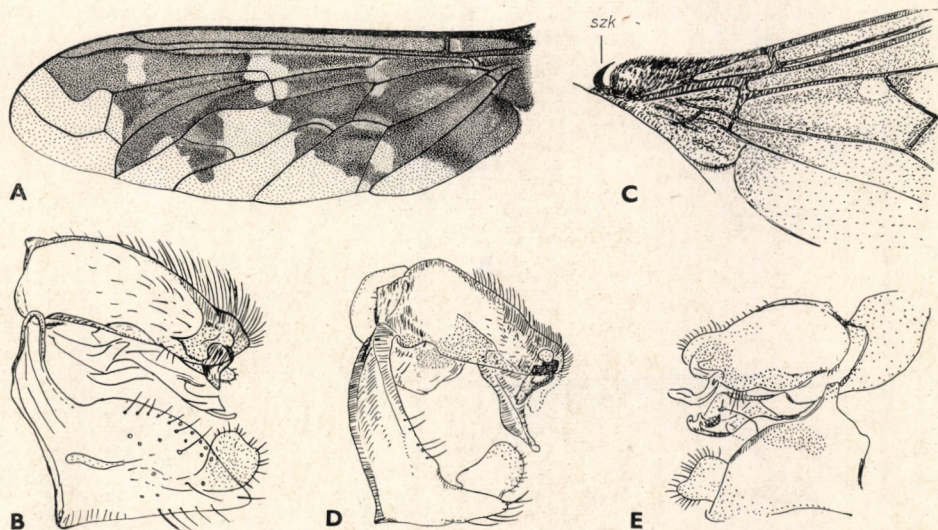
jacchus (FABRICIUS, 1805)

- 8 (3) Szárnyuk csaknem teljesen üvegszerű, legfeljebb elülső pereme barna. Arcuk mérsékelten nyúlik előre.
- 9 (10) Szegélyérkampója (23. ábra: C) fekete. Szárnya az elülső perem mentén sötétebb barna színezetű. Csápja fekete. Arcát és homlokának elülső részét okkersárga pikkelyek és fekete szőrök borítják. A hím tarkóját krétafehér, a nőtényét sárgás pikkelyek fedik. Torának szőrzete sárgás, vöröses. Szárnypikkelye barnás, sárga pillaszőrökkel. Potrohának alapszíne fekete, de a szelvények oldalát háromszög alakú sárgásbarna folt, hátulsó peremüket hasonló színű szegély tarkítja. A potroh 1. hátlemező szőrzete fehér. A többi hátlemezőn fehér vagy sárgás pikkelyszőrök és legalább az utolsó 3 lemez hátulsó peremén rövid fekete szőrök állnak. A hím ivarszerve: 23. ábra: D. 12—16 mm.

Európában, a Kaukázusban, Észak-Afrikában és Ázsiában él. Hazánkban nem ritka. A sík- és hegyvidéken egyaránt megtalálható, de az Alföldön gyakoribbnak látszik. Inkább a nyílt területeken fordul elő. Elsősorban a kék iringó (*Eryngium planum*) virágját kedveli, de fogták már a mezei iringón (*Eryngium campestre*) is (VII—IX.)

minos (MEIGEN, 1804)

- 10 (9) Szegélyérkampója sárga. Szárnya az elülső perem mentén csak halványsárgás színezetű. Csápjának tőizei rótsárgák. Fejének nagy részét (tarkóját is) ragyogó ezüstfehér pikkelyek borítják. Hátán és

23. ábra. A: *Exoprosopa jacchus* FABRICIUS szárnya és B: ♂ ivarszerve — C: *E. minos* MEIGEN szárnytöve a szegélyérkampóval (szk) — D: *E. minos* MEIGEN és E: *E. stupida* ROSSI ♂ ivarszerve (C: eredeti, a többi ENGEL nyomán)

pajzsoeskáján vörös és zöld ragyogású pikkelyek és rövid fekete szőrzet van. Szárnypikkelye és a peremén lévő pillaszőrzet fehér. Fekete alapszínű potrohának 1. szelvényén oldalt a szőrzet fehér, a többi szelvényen rövid fekete szőrzet található. A hím ivarszerve: 23. ábra: E. 9—12 mm.

Európában, Kisázsiaiban, valamint Közép-Ázsiában találták. Hazánkban ritka (Ágasegyháza) (VII—VIII.)

stupida (ROSSI, 1790)

15. nem: **Thyridanthrax** OSTEN-SACKEN, 1886

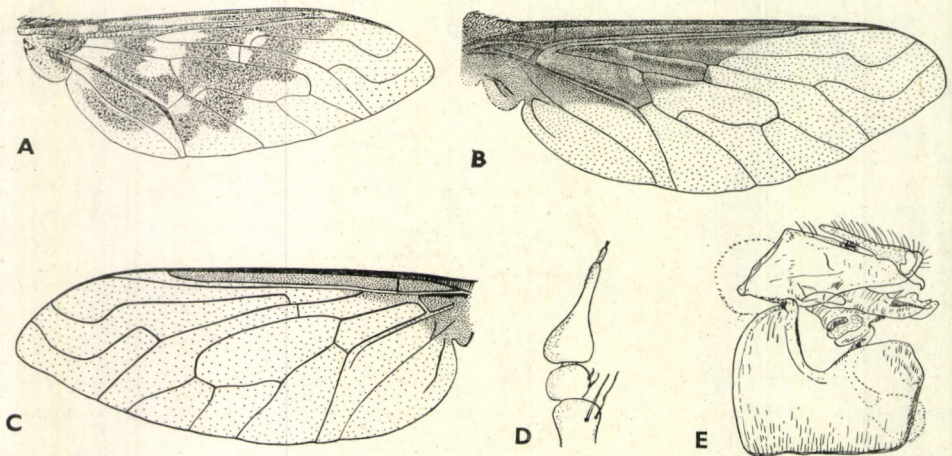
Arcuk oldalról nézve előreugrik. Elülső pár lábszárakon nincsenek sörtek. Tapadókorongjuk nincs kifejlődve, karmuk tövén nincs fog. Szárnyukon 3 peremsejt található. Csápjuk 3. íze rövid végsőrtét visel.

Csak kevés ide tartozó faj fejlődése ismeretes. A *Thyridanthrax fenestratus* FALLÉN lárvája sáskák petetokjában élőködik. A Palearktikumból kimutatott mintegy 55 faj közül hazánkban eddig hármat gyűjtöttek.

- 1 (2) Szárnyának barna rajzolatát világos ablakfoltok törik át (24. ábra: A). Hátát és pajzsoeskáját aransárga pikkelyek borítják. Lába a többé-kevésbé feketésbarna 3. pár comb kivételével vöröses-sárga, sárga pikkelyborítással. Potrohát fehér és fekete szőrök, valamint aransárga pikkelyek borítják, és fehér pikkelyekből álló foltok díszítik. 8—13 mm.

Hazája Közép-Európa, a Szovjetunió európai felének középső és déli területe, a Kaukázus és Kisázsia. Magyarországról csak irodalmi adatok alapján ismerjük (Pécs, Sopron) (VII—IX.)

fenestratus (FALLÉN, 1814)

24. ábra. A: *Thyridanthrax fenestratus* FALLÉN, B: *T. afer* FABRICIUS és C: *T. vagans* LOEW szárnya — D: *T. vagans* LOEW csápjja és E: ♂ ivarszerve (ENGEL nyomán)

- 2 (1) Szárnyuk barna vagy sárga rajzolatát nem szakítják meg világos ablakfoltok. Billérjük barnás, az előtte lévő szórernyő egyszínű, sárgás vagy fehér szőrökből áll. Lábuk fekete vagy feketésbarna.
- 3 (4) Szárnyának tövi részén ék alakú sötétbarna rajzolat látható (24. ábra: B). Szegélyérkampója fekete. Egész testének alapszíne barnásfekete. A billér előtti szórernyő sárgás. Lába fekete. A potroh 1. szelvényének oldalát fehér szőrzet borítja, amely a 2. szelvényre is átterjed, a többi szelvény oldalán fekete szőrzet található. 4,5—11 mm.

Európa, Észak- és Kelet-Afrika, India és Óceánia lakója. Hazánkban eddig csak az Alföldről került elő, de nem gyakori (VI—VII.)

afer (FABRICIUS, 1794)

- 4 (3) Szárnya csaknem teljesen átlátszó, mindössze tövének egy része, valamint az elülső pereme gyengén szürkéssárga (24. ábra: C). A fej alapszíne fekete. Csápjának feketén szőrözött tőizei rövidebbek a 3. íznel (24. ábra: D). Torának és pajzsocskájának alapszíne fekete, szőrzete rövid, fekete. Pikkelyszőrzete sárga. A tor és a pajzsocska erősebb sörtéi feketék. A billér előtti szórernyő fehér. Lába sötétbarna, csaknem fekete. A potroh 1. szelvényén, valamint a 2. szelvény elülső sarkán piszkos sárgásfehér szőrzet látható, a többi szelvény oldalain csak pikkelyszőrzet van. A hím ivarszerve: 24. ábra: E. 4—10 mm.

Európában és Kisázsiaiban található ritka faj. Hazánkban ENGEL gyűjtötte 1925-ben. Közlelbi lelőhelye nem ismeretes (VI.)

vagens (LOEW, 1862)

16. nem: *Hemipenthes* LOEW, 1869

Az ide tartozó fajok túlnyomóan fekete alapszínűek és feketén szőrösök. Szárnyuk töve sötét színezetű. Fejük gömbölyű, arcuk nem ugrik előre. Szívókájuk alig ér túl a szájnnyíláson. Csápjuk 3. ízének töve hagymaszerűen megvastagodott, elvékonyodó nyúlványán rövid érzéksörte ül. Lábuk fekete vagy sötétbarna, 1. pár lábszárakon is található sörteszőrök. Potrohuk oldalát szőrösomók szegélyezik, amelyek színe rendszerint fekete.

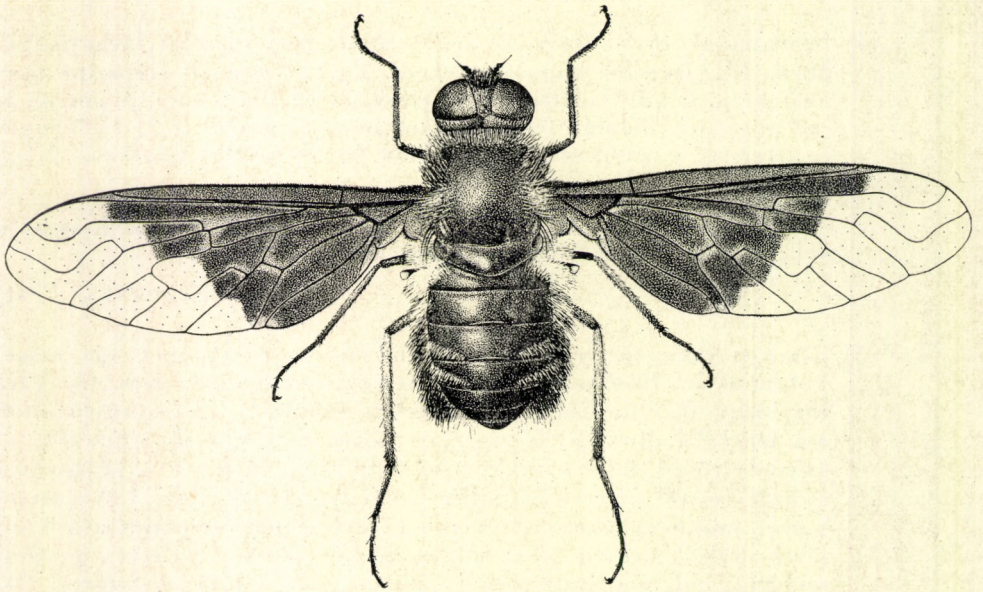
Fejlődésüket hiányosan ismerjük. Lárvaik lepkékben vagy más rovarokban élősködik. A Palearktikumból mintegy 18 fajukat közölték. Hazánkból eddig 3 faj került elő.

- 1 (2) A szárny 1. peremsejtjének csúcsa világos (25. ábra). Torának szőrzete túlnyomóan fekete. A potroh 1. és 2. szelvényét (a 2. szelvény fekete szőrzetű hátulsó sarkának kivételével) barnássárga szőrzet fedi. A többi szelvény oldalán a szőrzet fekete (25. ábra). 6,5—14 mm.

Európában, Arábiában, Közép-Ázsiában, Szibériában és Észak-Amerikában található, mindennütt gyakori. Hazánkban az egyik legközönségesebb pöször-

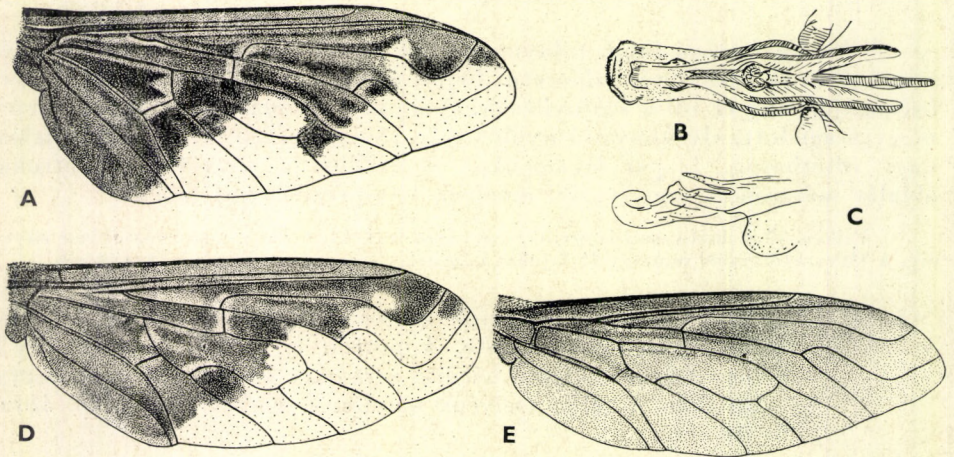
légy, de nagyobb számban csak a domb- és hegyvidéken él, az Alföldön szórványosan található (V–VIII.) – Közönséges gyászlégy

morio (LINNAEUS, 1758)

25. ábra. *Hemipenthes morio* LINNAEUS ♀ (Eredeti)

- 2 (1) A szárny 1. peremsejtjének csúcsa sötét, de az r_{2+3} ér behajlásánál mindig található egy kis világos folt (26. ábra: A, D). Tapadókorongjuk hiányzik.
- 3 (4) A szárny korongsejtjének távolabbi végét kampó alakú folt határolja (26. ábra: A). Tarkójának pikkelyei aranyárgák. Nyakörve

26. ábra. A: *Hemipenthes maurus* LINNAEUS szárnya, B: ♂ ivarszerve felülről és C: ugyanez oldalról – D: *H. velutinus* MEIGEN és E: *Villa occulta* WIEDEMANN szárnya (ENGEL nyomán)

felül sárga, alul fekete. Szárnypikkelye barnásfehér, sötétbarna pillaszőrökkel. A billérje előtti szőrernyő aranyásrga, alsó részébe azonban gyakran fekete szőrök keverednek. Lábai barnásfeketé. A potroh 1. hátlemezének hátulso peremén fehér pikkelyszőrzetből álló szegély húzódik. A 4. hátlemezét szélesebb, de középén megszakadó fehér folt díszíti. A hím ivarszerve: 26. ábra: B—C. 8—11 mm.

Európa és Ázsia lakója. Hazánkban ritka, csak irodalmi adatok alapján ismerjük (Budapest, Kalocsa, Parád, Sopron) (VI—VII.)

maurus (LINNAEUS, 1758)

- 4 (3) A szárny korongsejtjét nem határolja sötét folt (26. ábra: D). Tarkójának pikkelyei sárgásfehérek. Nyakörve felül rótsárga, alul fekete és sárga szőrökből áll. Szárnypikkelye barnás, aranyásrga pillaszegéllyel. A billér előtti szőrernyő rótsárga. Lábai sárgásbarnák. A potroh 1. és részben 2. hátlemezén a szőrzet hosszú fehér, a többi lemez oldalán fekete szőrpamac látható. 5,5—13 mm.

Közép-, Dél- és Kelet-Európában, Észak-Afrikában és Ázsiában fordul elő. Hazánk domb- és hegyvidékein szórványosan található (VI—VII.)

velutinus (MEIGEN, 1820)

17. nem: **Villa** LIOY, 1864

Túlnyomóan sárga szőrzetű fajok (28. ábra). Szárnyuk világos, üveg-szerű, de töve és elülső pereme gyakran sárgás vagy barnás. Fejük csaknem gömbölyű, arcuk nem ugrik nagyon előre. Csápjuk 3. ízének töve hagyma alakú, hosszú nyúlványának végén érzéksörte ül. Toruk elülső részén sűrűbb és hosszabb szőrzetből álló nyakörv látható, többi részének szőrzete viszonylag gyér. Lábuk aránylag rövid, 1. pár lábszárakon rövidebb sörték található. Tapadókorongjuk hiányzik. Karmaik tövén csak tompa kiemelkedés figyelhető meg. Potrohuk rendszerint ovális. A hímek potrohának szőrzete általában dúsabb, mint a nőstényeké. A potrhszelvényeken lévő sárga szőrökből vagy pikkelyszőrökből álló csík a 4. szelvényig az elülső, az 5. szelvénytől a hátulso szegélyen foglal helyet. A csíkok szélessége változó, néha egyik-másik elkeskenyedik vagy teljesen hiányzik.

Fejlődésüket aránylag jól ismerjük. A fajok egy részének lárvája bagolylepkék (*Mamestra* OCHSENHEIMER, *Panolis* HUEBNER, *Agrotis* HUEBNER, *Taeniocampa* GUENÉE), más részüké alkonybogarak (*Podonta* MULSANT) parazitája. Az imágók viráglátogatók, de gyakran található napsütötte helyeken a pusztá földön vagy száraz faleveleken ülve. Ilyenkor szárnyukat jellegzetesen, háztétőszerűen leengedve tartják. A Palearktikumban általánosan elterjedtek, de inkább a déli területekre jellemzőek. Az ismert mintegy 45 fajuk és változatuk közül hazánk területéről eddig 11 faj és 1 változat került elő.

- 1 (2) Prosternumának szőrzete barnásfekete. Tarkóját ezüstfehér pikkelyek fedik. Csápjá fekete. Nyakörve felső fele fehér, alsó fele barnásfekete. Torának szőrzete és sörtézete túlnyomóan fehéres. Oldallemezeinek ritka barnás szőrei közé a hímen kevesebb, a nő-

tényen több fehér szőr keveredik. Hátán és pajzsocskáján barnás-fehér pikkelyek is találhatóak. Szárnyának töve és elülső pereme halványan sárgás, a billér előtti szőrernyő fehér. Lába fekete, fekete sörtékkal. Potrohának hátlemezein fehér szőrzet és fehér pikkelyszőrzet található. 7—8,5 mm.

Magyarországon fordul elő. Az első hazai példányt ENGEL gyűjtötte Tatárszentgyörgyön. Bizonyító példányunk csak Ágasegyházáról és Kiskunhalasról van. A homokos vidék lakójának látszik (VI—VII.)

albida BECKER, 1916

- 2 (1) Prosternumuk szőrzete világos.
- 3 (6) Arcuk szőrzete túlnyomóan fekete.
- 4 (5) Potrohszélvényeinek oldalán pamacszerű fekete szőrcsomók találhatóak (27. ábra: A). Torának sörtéi feketék. Szárnyának barna rajzolata eléggé kiterjedt (26. ábra: E). Szárnypikkelye barna, sárga perempillákkal. Billérje sötétbarna, az előtte lévő szőrernyő sárga. 9,5—11 mm.

Európa lakója. Hazánk területéről eddig csak a Bakonyból került elő (VII—VIII.)

occulta (WIEDEMANN, 1820)

- 5 (4) Potrohszélvényeinek oldalán nincsenek pamacszerű fekete szőrcsomók. A tor erősebb sörtéi fehérek. Szárnya világos, legfeljebb töve és néhány ér sárgás. Szárnypikkelye barnássárga, fehér pillaszegéllyel. Billérje barnássárga, az előtte lévő szőrernyő csaknem teljesen fehér. Torának utolsó 3 hátlemezt sűrű ezüstfehér pikkelyszőrzet borítja. (A nőtényt lásd a 9. sorszámom.) 6,5—9 mm.

Közép- és Dél-Európában, valamint Észak-Afrikában fordul elő. Hazánkban ritka, bizonyító példány csak Ágasegyházáról. Csákvárról és Fenyőfőről van. Az irodalom Budapest, Hajós és Pécs lelőhelyekről is közli. Fenyőfőn az ősfenyves nagyobb tisztásán a tarlóhere (*Trifolium arvense*) virágján gyűjtötték (VI—VII.)

humilis (RUTHE, 1831) ♂

- 6 (3) Arcuk szőrzete túlnyomóan világos, középen azonban rendszerint fekete szőrökből álló hosszanti csík húzódik.
- 7 (10) Potrohuk oldalán csak világos szőrzet található.
- 8 (9) Barnás szárnypikkelyét sárga pillaszőrök szegélyezik. A hím 6. és 7. hátlemezt sűrű ezüstfehér pikkelyszőrzet fedi. A nőtény 2., 3. és 4. hátlemezeinek elülső peremét szélesebb, 5. és 6. hátlemezeinek hátulsó peremét keskenyebb sárga szegély díszíti. A hím ivarszerve: 27. ábra: B—C. 8—10 mm.

Közép- és Dél-Európa lakója. Hazánkban ritka. Bizonyító példány csak a Börzsönyből van, de az irodalom Budapestről, Dunaföldvárról és Kalocsáról is közli (VII.)

ixion (FABRICIUS, 1794)

- 9 (8) Barnás szárnypikkelyét fehér perempillák szegélyezik. Sörtézete fehéres. Potrohának szőrzete fakósárga tónusú, a 6—7. hátlemez hátulsó peremén néhány fekete sörteszőr látható. Egyébként a hímhez hasonló (a hímét lásd az 5. sorszámom). 6,5—9,5 mm

humilis (RUTHE, 1831) ♀

- 10 (7) Potrohuk oldalán fekete szőr-csomók is vannak.

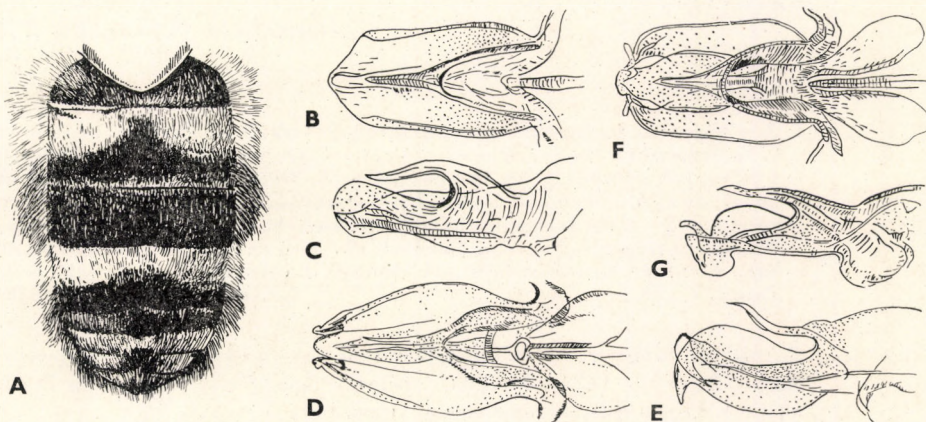
- 11 (12) A potroh 2—6. szelvényének oldalán fekete pikkelyszőrökből álló pamacs található. Csápja feketén szőrös. Tarkóján ezüstfehér pikkelyek vannak. Torának és pajzsocskájának szőrzete sárga. A potroh 1. és 2. hátlemezén a hím szőrzete sárgásfehér, a nőtényé arany-sárga, a hím 7. hátlemezének oldalán ezüstfehér, a nőtényén sárgás szőrpamacs látható. 7—9 mm.

Közép-Európa déli részén és Dél-Európában honos. Hazánkban a sík- és a hegyvidékről egyaránt előkerült, de nagyon ritka (Mecsek, Tiszatarján) (VII—VIII.)

fasciculata BECKER, 1916

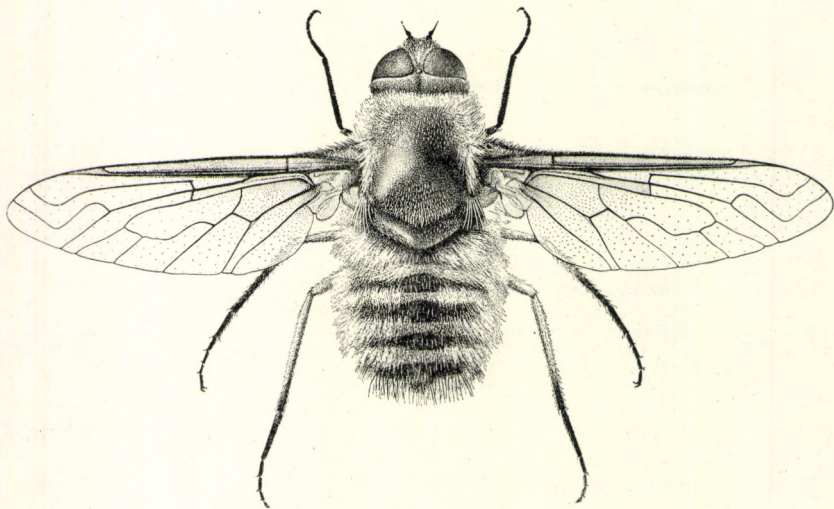
- 12 (11) A potroh oldalán csak az 5—6. szelvényen található fekete szőr-csomó.

- 13 (14) A potroh hátlemezein a világos elülső perem oldalt a 2—4. szelvény teljes szélességére kiterjed. A 3. hátlemez világos csíkja nem lényegesen keskenyebb a többinél. Fejének pikkelyszőrzete sárga, leg-

27. ábra. A: *Villa occulta* WIEDEMANN potroha — B: *V. ixion* FABRICIUS ♂ ivarszerve felülről és C: oldalról — D: *V. hottentotta* LINNAEUS ♂ ivarszerve felülről és E: oldalról — F: *V. halteralis* KOWARZ ♂ ivarszerve felülről és G: oldalról (ENGEL nyomán)

feljebb homlokán kissé barnás. Arcán a szőrzet sárga, homlokán fekete. Csápjának tőizein fekete és sárga szőrök vegyesen található. Tarkójának tónusa túlnyomóan sárga. Torának szőrzete arany-sárga. Pajzsoeskájának peremsörtéi feketék, de ritkán a fekete sörték közé sárgák is keverednek. Potroha széles, ovális alakú, túlnyomóan arany-sárga szőrzet borítja. A végső szelvények hátulsó pereme előtt fekete sörteszőrök található (28. ábra). A hím ivarszerve: 27. ábra: D—E. 11—19 mm.

28. ábra. *Villa hottentotta* LINNAEUS (Eredeti)

Európában, Észak-Afrikában és Közép-Ázsiában honos. Hazánkban a nem leggyakoribb, általánosan elterjedt faja. Különbőféle ernyős virágzatú növényeken (pl. *Eryngium campestre*, *Conium maculatum*, *Oenanthe aquatica*, *Anethum graveolens*, *Pastinaca sativa*, *Daucus carota*) gyűjthető (VI—X.) — Sárga borzaslégy

hottentotta (LINNAEUS, 1758)

Változata:

1. A ♂ nagyrészt megegyezik a törzsalakkal, de tarkója túlnyomóan fehér tónusú, 7. hátlemezőnek oldalán fehéres—sárgás szőrzet van, és az 5—6. hátlemezőn a fekete szőrzet alatt barna szőrök található. Hasonlít a *Villa paniscus* ROSSIHoz is, de attól abban különbözik, hogy szárnyának elülső pereme csak barnás-sárga, és 2—4. hátlemezőnek oldalát teljesen befedi a sárga pikkelyszőrzet. Ivarszerve megegyezik a törzsalakéval. 12—15 mm. — Közép- és Dél-Európában, valamint Ázsiában található. Hazánk területén ritka: Mecsek, Szeged, Tard (VI—IX.)
var. **modesta** (MEIGEN, 1820) ♂
- 14 (13) A potroh hátlemezőin a világos elülső perem oldalt a 2—4. szelvény hátulsó sarkát többé-kevésbé szélesen fedetlenül hagyja, a 3. szelvény világos csíkja rendszerint keskeny.
 - 15 (16) Billérje sötétbarna. Homlokának fekete szőrei a csápok között keskeny csík formájában továbbterjednek az arc sárga szőrzete és

ugyancsak sárga pikkelyszőrzete közé. Fekete csápjainak tőzeit fekete szőrzet fedi, amely közé néhány sárga szőr is keveredik. Torának szőrzete és pikkelyzete arany-sárga. Hátán rövid fekete szőrök is előfordulnak. Pajzsocskájának hátulsó peremén fekete sörték állnak. Szárnyának elülső fele a korongsejtig sötétbarna színezetű. A 7. szelvényének oldalán a szőrzet sárgásfehér. Hátlemezeinek hátulsó pereme előtt a 4.-től kezdve fekete sörteszőrök láthatók. A hím ivarszerve: 27. ábra: F—G. 8,5—12 mm.

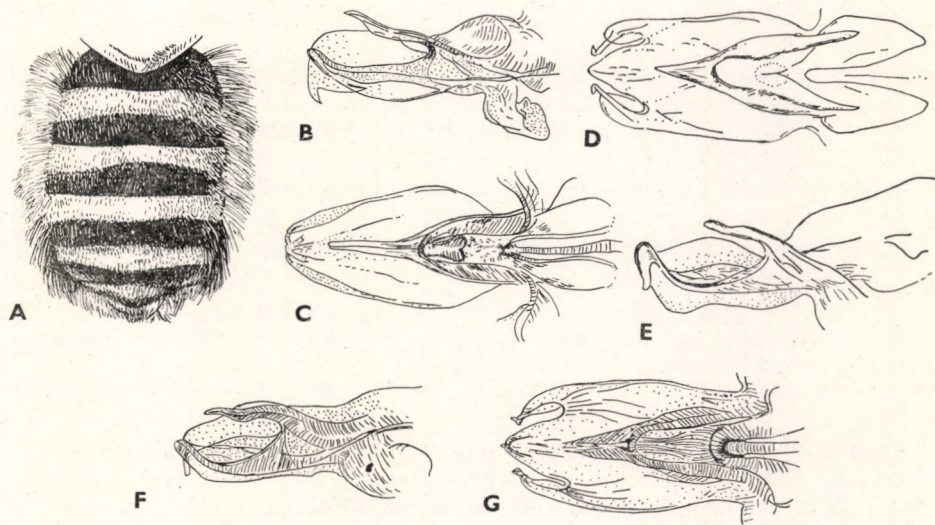
Közép-európai faj. Hazánkban csak szórványosan fordul elő, elsősorban a domb- és a hegyvidéken (VI—IX.)

halteralis (KOWARZ, 1883)

16 (15) Billérjük nem teljesen barna, legalább a feje világos.

17 (24) Hímek.

18 (19) A 5. és 6. potrohszelvényének hátán a szőrzet túlnyomóan világos. Homlokának fekete szőrzete keskeny csík alakjában az arcra is átterjed (a nőtényen rendszerint nem). Torának szőrzete arany-sárga, de hátán rövid fekete szőrzet is előfordul. Pajzsocskájának peremén sárga és fekete sörték vegyesen találhatóak. Szárnyának töve és elülső pereme többé-kevésbé sárgásbarna, billérje sárgásfehér. Potrohának oldalai csaknem párhuzamosak, 2—4. hátlemezeinek elülső sárga szegélye nincs teljesen olyan széles, mint a mögötte lévő fekete szegély (29. ábra: A). Ivarszerve: 29. ábra: B—C. 9—12 mm.

29. ábra. A: *Villa circumdata* MEIGEN potroha, B: ♂ ivarszerve oldalról és C: felülről — D: *V. paniscus* ROSSI ♂ ivarszerve felülről és E: oldalról — F: *V. cingulata* MEIGEN ♂ ivarszerve oldalról és G: felülről (ENGEL nyomán)

Európa, a Kaukázus és Közép-Ázsia lakója. Hazánkban szórványosan található, elsősorban a domb- és hegyvidéken helyenként gyakori (VI—X.)

circumdata (MEIGEN, 1820) ♂

19 (18) Az 5. és 6. potrohszelvény hátán a szőrzet fekete.

20 (21) A szárny töve legfeljebb okkersárga, elülső pereme majdnem teljesen világos. Hátának szőrzete barnássárga. Oldallemezein és torának hasi részén a szőrzet fehéres. A potroh 2—4. hátlemezeinek elülső szegélye sárga vagy sárgásfehér, a 3. hátlemezen nagyon keskeny (ritkán teljesen hiányzik). 10—11,5 mm.

Hazája Közép- és Dél-Európa. Magyarországon ritka. Az irodalom Miskolcraól említi. Repülési idejét nem ismerjük

claripennis (KOWARZ, 1867) ♂

21 (20) Szárnyuk töve és elülső pereme sötétbarna.

22 (23) A potroh hátlemezein nincsenek világos sávok, az 5. és 6. hátlemezeinek oldalán igen hosszú fekete szőrpamacs található. Arcát és homlokának elülső részét világossárga, majdnem fehéres pikkelyszőrzet fedi. Torának szőrzete túlnyomóan aranyos barnássárga. Oldallemezein világosabb sárga, fehéres, hátán és pajzsocskáján sötétbarna, feketés szőrzet található. Lábaik túlnyomóan fekete pikkelyek borítják. Ivarszerve: 29. ábra: D—E. 11—15 mm.

Európa, a Kaukázus és szovjet Közép-Ázsia lakója. Hazánkban a domb- és a hegyvidékről került elő, nem gyakori (VIII—IX.)

paniscus (ROSSI, 1790) ♂

23 (22) Potrohának legalább a 4., de olykor a 2. hátlemezen is található világos sáv. Torának szőrzete túlnyomóan aranyosárga. Hátán, különösen elöl, az aranyosárga pikkelyszőrzet 3 csíkban sűrűbben áll. Hátán és pajzsocskáján rövid, felálló fekete szőrök is előfordulnak. Lábaik világossárga pikkelyborítás fedi. Szárnyának barna színezete az előző fajénál világosabb. A potroh 7. hátlemezeinek oldalán fehér, sárgásfehér szőrzet található. Ivarszerve: 29. ábra: F—G. 9—12 mm.

Európában honos (észak kivételével). Hazánkban szórványosan található, elsősorban irodalmi adatok alapján ismerjük. Bizonyító példány csak a Bakonyból és Szécsényből van (VI—VIII.)

cingulata (MEIGEN, 1804) ♂

24 (17) Nőstények.

25 (26) A potroh 2—4. hátlemezen az elülső sárga szegély csaknem egyforma széles. A homlok fekete szőrzete rendszerint nem terjed át az arcra. A tőizek hasi oldalán a fekete szőrök közé sok sárga szőr keveredik. 9—12 mm

circumdata (MEIGEN, 1820) ♀

26 (25) A potroh 3. hátlemezőnek elülső világos szegélye keskeny vagy teljesen hiányzik.

27 (28) Szárnya világos, legfeljebb töve és elülső pereme gyengén okker-sárga. Pajzsocskájának peremsörtéi barnák, csúcsuk fakó. A potroh világos elülső szegélye a 2—4. hátlemezőn fehéres. Egész testének hasi oldalát fehér szőrzet fedi. Billérje világos. 10—11,5 mm.

claripennis (KOWARZ, 1867) ♀

28 (27) A szárny töve és elülső pereme sötétebb barna. A pajzsocska peremsörtéi túlnyomóan feketék.

29 (30) A potroh 4. hátlemezőn lévő szegély csak a hátlemező elülső felét foglalja el, és középen háromszög alakúan bevágott. A 7. hátlemezőnek oldalán a szőrzet fehér. 11—15 mm

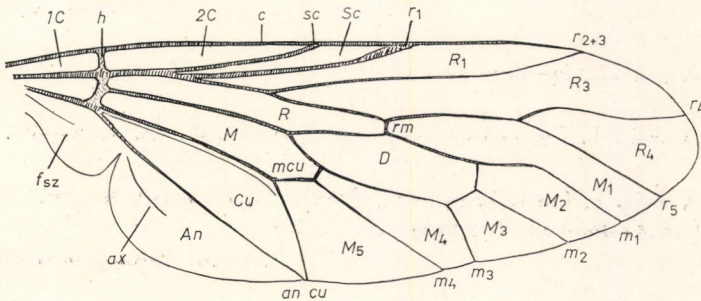
paniscus (ROSSI, 1790) ♀

30 (29) A potroh 4. hátlemezőn lévő szegély csaknem az egész szelvényt elfoglalja, mindössze a hátulsó perem közepe marad keskeny sávban fekete. A 3. hátlemezőn is található sárga sáv, 7. hátlemező a fekete középső rész kivételével sárga. 9—12 mm

cingulata (MEIGEN, 1804) ♀

26. család: THEREVIDAE — TÖRÖSLEGYEK

Fejtetőjük nem süllyed be nyeregszerűen a szemek között, s ez jól megkülönbözteti őket a hasonló Asilidae fajoktól. Testük többnyire karesú, főleg a hímekét borítja gyakran bundaszerű szőrzet, de többé-kevésbé szőrtelenek is lehetnek. Fejük általában félgömb alakú. Csápjuk 1. íze hengeres, olykor

30. ábra. Therevidae szárnyereze és -sejtjei (hosszanti erek: c = costa, szegélyér, sc = subcosta, mellékér vagy szegély alatti ér, r_1-r_5 = radius, sugárér ágai, m_1-m_4 = media, középér ágai, cu = cubitus, könyökér, an = analis, végsőér ax = axillaris, hónaljér; haránt-erek: h = humeralis vagy vállér, rm = radiomedialis harántér, mcu = mediocubitalis harántér; szárnysejtek: $1C$ és $2C$ = 1. és 2. vállsejt, Sc = szegély alatti sejt, R_1-R_4 = 1—4. peremsejt, M_1-M_5 = 1—5. szegélysejt, An = hónaljsejt, R = 1. tösejt, M = 2. tösejt, Cu = végsejt, D = discoidalis vagy korongsejt; fsz = fiókszárny) (Eredeti)

hosszabb a fejüknél. A tőizek rendszerint sűrűn szőrösek. Mindig a 2. íze a leg-rövidebb, a 3. íz végén nyúlvány ül. Szemük nagy, a hímeké a fejtetőn leg-többször rövidebb-hosszabb szakaszon érintkezik. A nőtények szemeit széles homlokléc választja el, ezt legtöbbször jellemző alakú fényes (ritkábban fénytelen) homlokdudor díszíti, amely a meghatározásban játszik fontos szerepet. Arcuk rövid, rendszerint szőrös, de lehet szőrtelen is. Szívókájuk rövid és kövér. Tapogatójuk hengeres, olykor hosszú és sűrű szőr borítja. Hosszúkás, ovális hátukat gyakran jellemző csikózás díszíti. Pajzsoeskájuk hátulsó peremén általában 2—4 sörte található. Potrohuk kúp alakú, a nőtények tojó-csővén sertékből álló koszorú van. Lábuk viszonylag hosszú, gyakran erősen sörtézett. A láb sörtéi olykor a meghatározásban is fontosak. Szárnyuk (30. ábra) 3. hosszanti ere (r_{4+5}) mindig elágazik, r_4 sugárerük a szárny csúcsán vagy a szárnycsúcs előtt torkollik a szegélyérbe, a 4. szegélysejt lehet nyitott vagy zárt. Szárnyukon feltűnő foltok rendszerint nincsenek, de azért előfordul, hogy a keresztteken jól észrevehető színeződés van, vagy esetleg a korong-sejttet határolja ív alakú folt.

Életmódjukat csak hézagosan ismerjük. ZETTERSTEDT szerint petéiket homokba rakják. Lárvaik (31. ábra: A) teste látszólag 20 szelvényből áll, mert az elülső szelvények 2 részre osztottak. A lárvaik tekergőző mozgással csúsznak. Egyenként találhatók lombos- és fenyőerdőben a korhadt falevelek alatt, mohapárnákban, de előfordulnak a talajban és trágyában is. Állati táplálékon is élnek. Bábjuk (31. ábra: B) világos sárgásbarna, fényes, hasonlít az *Asilidae* bábhoz, de a fején 2 kis kiálló szaruképződmény (csápkezdemény) áll. Potroh-szelvényein merev sörtékből álló koszorú látható.

Imágóik szívesen tartózkodnak bokros, cserjés helyeken, sövényeken, ahol olykor nagy számban található. Napsütötte homokos vidékeken is gyakoriak. Jó repülő, sok fajuk gyűjtése nehéz. Ragadozók, zsákmányukat tüskés lábukkal ragadják meg.

A Palearktikumból mintegy 200 faj ismeretes, amelyek közül hazánk területéről eddig 32-t gyűjtöttek, de még további 15 faj és 1 változat kimutatása várható.*

A n e m e k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (2) A csáp 3. ízének végén fekete bevágás látható, melynek közepén nyúlványszerű sörte ül (31. ábra: C)

[1. nem: *Euphycus* KRÖBER, 1912]

- 2 (1) A csáp 3. íze nem ilyen.

- 3 (6) A csáp 1. íze erősen megvastagodott (31. ábra: E—F).

- 4 (5) A csáp 1. íze hólyagszerű, fénylő, 3. csápízük hosszú (31. ábra: D)
(= *Xestomyza* WIEDEMANN, 1820)

2. nem: *Cionophora* EGGER, 1854

* A Therevidákkal foglalkozó modern irodalom meglehetősen kevés. A fajok többségéről csak régi, gyakran elavult leírás található. KRÖBER a század elején több fajt írt le Magyarországról. Típusai a budapesti Természettudományi Múzeumban 1956-ban elégték, így ma már nem tanulmányozhatók. Sajnálatos módon a róluk készült leírás meglehetősen szűkszavú. Egyes szerzők főleg az utóbbi években több fajt szinonimizáltak. Határozóinkban igyekeztünk beépíteni a legújabb irodalmi adatait is. Ezért munkánkban bizonyos kettősség mutatkozik. Ez gyakran a meghatározást is nehezíti.

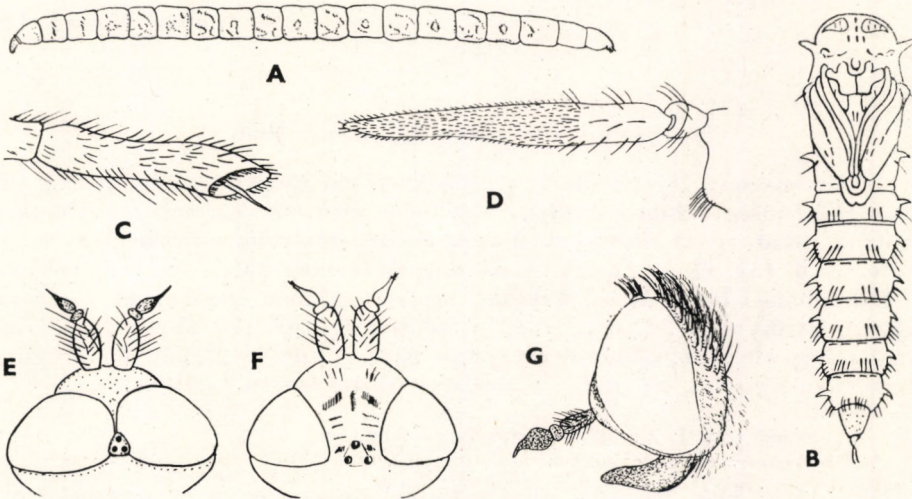
- 5 (4) A csáp 1. íze hordó alakú, fénytelen, 3. íze rövidebb (31. ábra: E—F)
(= *Tabuda* WALKER, 1853) 3. nem: **Dialineura** RONDANI, 1856
- 6 (3) A csáp 1. íze karcsú, nem vastagodott meg (pl. 31. ábra: G).
- 7 (8) Arcuk szőrtelen (31. ábra: G)
4. nem: **Psilocephala** ZETTERSTEDT, 1838
- 8 (7) Arcuk szőrös (32. ábra: A) 5. nem: **Thereva** LATREILLE, 1796

1. nem: **Euphycus** KRÖBER, 1912

Dúsan sörtézett 1. csápizük erősen meghosszabodott (32. ábra: B), végső íze kúp vagy orsó alakú, végnyúlványa nincs, de csúcsán ferdén fekvő bevágás látható, melynek közepén egy nyúlványszerű sörte ül (31. ábra: C). Pajzsockájukon 4 peremsörte található. Végsejtjük (*cu*) nyitott. A hímek szemei hosszabb szakaszon érintkeznek. Szívókájuk alig éri el a fej hosszúságát. Tapogatójuk hosszú. Egész testük erősen szőrös.

A nem 2 paleartikus fajaközül 1 faunaterületünkön is él.

— — Pontszemlemeze fénylő fekete. Sárgásbarna csápjá fénylő fekete dudoron ül. Különösen az 1. ízének csúcsán található fekete szőrzet (32. ábra: B). Arca fekete. A hím kissé fénylő fekete hátán 2 világoszürke hosszanti csík húzódik. Billérje sárgászöld. A potroh 2—5. szelvényén ezüstfehér hamvasság és szőrzet látható, a szelvények

31. ábra. A: Therevidae lárva és B: báb — C: *Euphycus dispar* FABRICIUS csápjának 3. íze — D: *Cionophora kollari* EGGER csápjá — E: *Dialineura anilis* FABRICIUS ♂ és F: ♀ feje — G: *Psilocephala fuscipennis* MEIGEN ♂ feje (A—D: KRÖBER nyomán, a többi eredeti)

hátsó szegélye selymes, fehér. Lábai sárgászörösek, lábszárának csúcsa feketén foltos. Szárnya barnás. A nőtény fején ritkább a szőrzet. Hátán barnás csíkok húzódnak. A potroh szőrzete arany-sárga. 10 mm.

Dél-Európa lakója. Faunaterületünkről Orsováról került elő. Repülési idejét nem ismerjük. Hazánkból még nem mutatták ki

[*dispar* (FABRICIUS, 1820)]

2. nem: *Cionophora* EGGER, 1854

Arcuk és homlokuk előreálló. A hímek szemei egy szögletben érintkeznek. A csáp 1. íze erősen megvastagodott (31. ábra: D), fénylő fekete, fekete sör-tézettel. Szívókájuk olyan hosszú, mint a fejük.

Egyetlen paleartikus faja faunaterületünkön is előfordul.

- — Túlnyomóan fekete színezetű faj. Homloka fénytelen, sörtézete fekete. A csáp 1. íze hólyagszerű (31. ábra: D), 3. íze a tövi részén vöröses. Fénytelen, szürkésfekete, a hátán szürkén hamvas barna középcsík fut. Egész teste mérsékelten szőrös. Potrohának 2. és 3. szelvénye világossárga, a hímén selymes szegély húzódik. Utolsó szelvényei sárgászörösek. Csípője fénylő fekete, lábának többi része sárgásbarna. Lábfeje nagyrészt fekete. Szárnya feketés, elülső peme és szárnyjegye sötétbarna. 10—12 mm.

Dél-európai faj. Faunaterületünkön Nagyváradon és Pécs környékén gyűjtötték. Ritka állat, bizonyító példányunk nincs belőle, repülési idejét sem ismerjük

kollari EGGER, 1854

3. nem: *Dialineura* RONDANI, 1856

Thereva-szerű legyek, de 1. csápizük erősen megvastagodott, fénytelen. Rajta (különösen a hím esetében) nagyon hosszú erős sörteszörök állnak, 2. csápizük rövid, rövid sörtékkal. A csáp 3. íze szörtelen, csúcsán hegyes végnyúlvány ül (31. ábra: E—F). A nőtények szemeit széles homlok választja el, de homlokdudoruk nincs. A hímek szemei csaknem érintkeznek. Szárnyuk sárgás, halványbarna, 4. szegélysejtje szélesen nyitott (32. ábra: C). A hímek potroha kúp alakú, fénylő, szőrzete ezüstfehér. A nőtények potroha majdnem szörtelen, olajbarna, az utolsó szelvényen sörtekoszorú található.

A nemnek csak 1, nálunk is honos faja ismeretes.

- — A ♂ háta szürkésbarna, sűrű, felálló szürkésárga szőrzettel és 2 keskeny, világos hosszanti csíkkal. Potroha ezüstfehér, kékes árnyalatú, szőrzete hosszú, hófehér. A szelvényeken a 2.-tól kezdve selymes fehér szegély található. Szárnya halványbarna, tövi részén

és elülső peremén az erek rozsdasárgák. Ivarszerve (32. ábra: D) vöröses. A ♀ homloka sárgásbarna, selymes, fénylő homlokdudor nincs rajta, de a szemek mellett finom barnás folt látható. Háta sárgásbarna, majdnem szőrtelen. Szárnya sárgásfehéres, erősen ragyogó. Potroha szürkésbarna, zöldes fénnel. Az utolsó szelvények fénylő feketék, részben rozsdászírvörösek, rozsdavörös sörtekoszorúval. 7,5—12 mm.

Európában és Szibériában él. Hazánkban ritka. Bizonyító példányok Csevharasztól vannak. Az irodalom Budapestről említi (VI—VIII.) — V a s t a g c s á p ú t ö r ö s l e g y

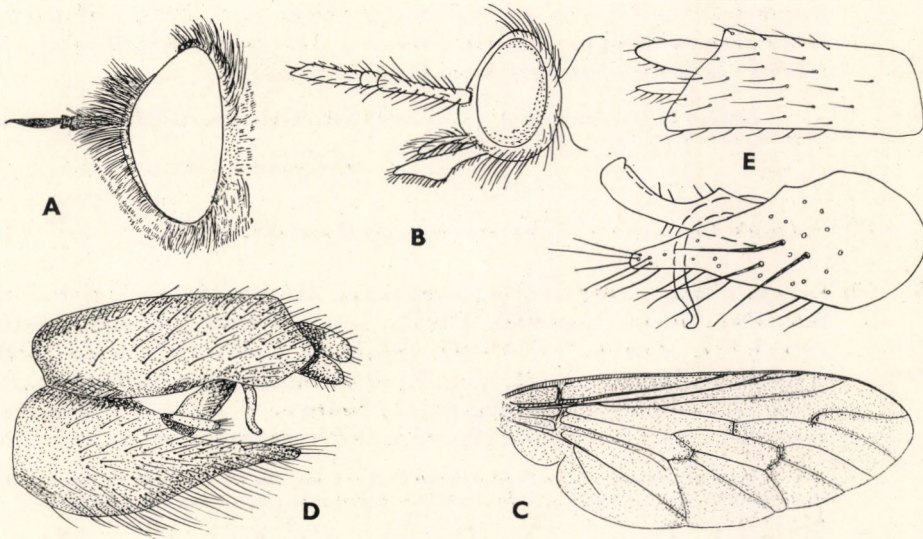
anilis (FABRICIUS, 1775)

4. nem: *Psilocephala* ZETTERSTEDT, 1838

A *Thereva*-nemhez hasonló, de nemcsak arcuk szőrtelen, hanem általában egész testük gyérebb szőrzetű, főleg a hímeké (33. ábra). A nőstények potroha gyakran erősen meghosszabbodott. A hímek szemei többnyire csaknem érintkeznek, olykor szélesebben el vannak választva. A nőstények homloklécén (a *P. nigripennis* RUTHE kivételével) nincs homlokdudor. Csápjuk végnyúlványa 2-ízű. A hímek ivarszerve gyakran nagy, bunkószerű.

A Palearktikumban 26 fajtát találták, amelyek közül hazánkban eddig 5 fajt gyűjtöttek, de még további 3 faj és 1 változat előfordulására számítani lehet.

1 (14) Hímek

32. ábra. A: *Thereva strigata* FABRICIUS ♂ feje — B: *Euphycus dispar* FABRICIUS feje — C: *Dialineura anilis* FABRICIUS szárnya és D: ♂ ivarszerve — E: *Psilocephala laticornis* LOEW ♂ ivarszerve (A, C: eredeti, B: KÖRBER, D: LYNEBORG és E: ZAJCEV nyomán)

- 2 (7) A szemük közötti választóvonal az elülső pontszem szélességének megfelelő, vagy annál valamivel szélesebb.
- 3 (4) Lába teljesen fekete. Homloka fehér, fénytelen. Csápja fekete, fekete sörtékkal. Fekete alapszínű hátán 2 fehéres hosszanti csík és finom fehér szőrzet látható. Potroha fénylő ezüstszerű, 2—4. szelvényén fehéres szegély húzódik. Billérje fekete. Combját fehér szőr fedi. Szárnya szürkés, végsejtje (Cu) nyitott. 10 mm.

Norvégiában, a Szovjetunióban és Magyarországon gyűjtötték. Hazánkban ritka, mindössze Csepelről került elő (irodalmi adat). Repülési idejét nem ismerjük

nigripennis (RUTHE, 1831) ♂

- 4 (3) Lábuk nem teljesen fekete, részben sárga vagy sárgásbarna.
- 5 (6) Tarkója és tora fénylő fekete. Hátán 2 fehéren csillogó hosszanti csík látható, szürke hamvasság nélkül. Potroha fénylő fekete, elfekvő ezüstfehér szőrzettel. Billérje sárgásvörös. Szárnya világosbarna. 15—17 mm.

Európában, valamint Szibériában fordul elő, de mindenütt ritka. Hazánk területéről bizonyító példány nincs, de előkerülésére számítani lehet (VII.)

[**eximia** (MEIGEN, 1820)] ♂

- 6 (5) Tarkója és tora ezüstfehér, fénytelen. Tarkóján fehér szőrzet és hosszú, fekete sörték találhatók (31. ábra: G). Világosszürkén hamvas hátán 2 keskeny, fehéres hosszanti csík fut, szőrzete fehér és barnásfekete. Potroha nagyrészt ezüstfehér, a 2. és 3. szelvényén fehér szegély látható. Billérje a fej tövi feketés részének kivételével fehéres. Szárnya halványbarna. 10—16,5 mm.

Közép- és Dél-Európából, valamint Palesztinából ismert. Hazánkban ritka (Fót, Tard) (V.)

fuscipennis (MEIGEN, 1820) ♂

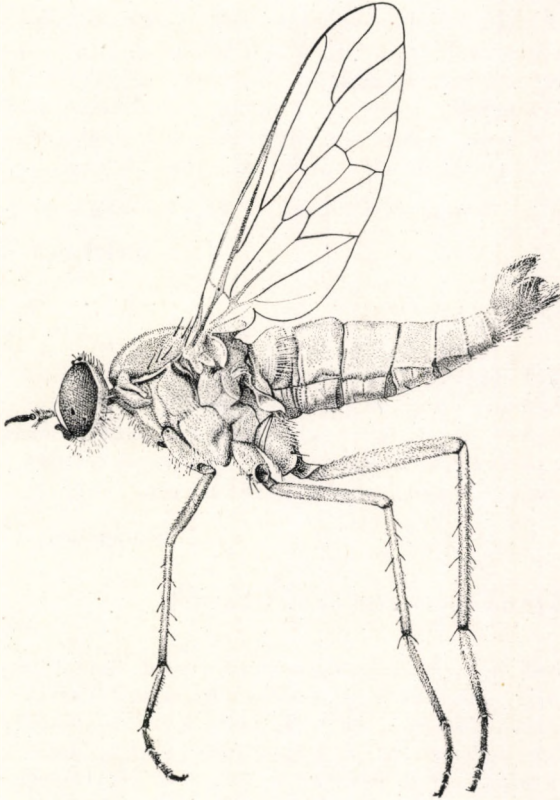
- 7 (2) Szemük keskenyen, vonalszerűen elválasztott.
- 8 (9) Csápja világos, sárgásvörös. Tömzsi faj. Háta világos sárgásbarna, fénytelen, fehér szőrzettel. Oldala és pajzocskája szürke, sörtézete fehér. Potroha ezüstfehér, fénylő, 2. és 3. szelvényén sárga szegély fut. Ivarszerve (32. ábra: E) és potrohának hasi oldala sárgásvörös. Lábai halvány sárgásbarnák. Szárnya üvegszerű, szárnyerezete világossárga, végsejtje (Cu) zárt. Billérje sárgásfehér. 5,5—9 mm.

Közép-Európában, a Szovjetunió déli részén, Turkesztánban és Egyiptomban fordul elő. Hazánkban szórványosan található, elsősorban az Alföldön (V—VIII.)

laticornis LOEW, 1856 ♂

- 9 (8) Csápjuk teljesen fekete.

- 10 (11) Ivarszerve sárgászörös. Homlokháromszöge és arca fénylő ezüstfehér. Fejének alsó részén a szőrzet hófehér. Szemének hátulsó peremén és tarkójának felső részén fekete sörték találhatók. Szürke tarkóját alul hófehér szőr borítja. Háta szürkésfehér, majdnem teljesen szőrtelen, 2 fehéres, hosszanti csíkkal. Potroha fénylő ezüstfehér, kékes fényel. A 2—5. szelvényén hófehér hátulsó szegély húzódik. Combja a sárgásbarna csúcsi rész kivételével fekete, de világosszürkén hamvas. Szárnya barnás, majdnem üvegszerűen átlátszó, erezte sárgásbarna (33. ábra). Ivarszerve: 34. ábra: A. 9,5—14 mm.

33. ábra. *Psilocephala ardea* FABRICIUS ♂ (Eredeti)

Közép- és dél-európai faj. Hazánkban nem sok helyről, főként a síkvidékről került elő. Tömegesen gyűjtötték Szalkszentmárton környékén (VI—VIII.) — Szedertöröslégy

ardea (FABRICIUS, 1794) ♂

- 11 (10) Ivarszervük fekete.
- 12 (13) Homlokháromszöge fekete. Homlokának többi része és arca ezüstfehér. Csápja fekete. Háta barnásfekete, 2 finom szürkésfehér vonal-

lal. Potroha világosszürke, ezüstös fénnel, 2—5. potrohszelvényén oldalt világosabb, selymes szegély található. Billéjének nyele barna, fejének töve fekete, csúcsa fehéres. Lába barnásfekete, részben világosbarna. Szárnya halványbarna, erezete sötétebb. Végsejtje (*Cu*) szélesen nyitott. 11 mm.

Európai faj, hozzánk legközelebb a szomszédos Ausztriában gyűjtötték. Előfordulása nálunk is lehetséges. Repülési idejét nem ismerjük

[*rustica* KRÖBER, 1912] ♂

- 13 (12) Homlokháromszöge ezüstfehér. Világosszürke csápján a szőrzet fehér. Testét hófehér szőrzet fedi. Világos, kékesszürke hátán 2 fehéres, hosszanti csík fut. Potroha ezüstfehér, erősen fénylő, 2—4. szelvényén mindkét oldalon hófehér szegély látható. Billérje — fejének fehéres csúcsa kivételével — fekete. Lába sárgásbarna, combja fekete, ezüstszürkén hamvas. Szárnya üvegszerű, erezete barnás. Ivarszerve: 34. ábra: B. 10—13 mm.

Hazája Közép- és Dél-Európa, Magyarországon ritka (Tass) (V.)

melaleuca (LOEW, 1847) ♂

- 14 (1) Nőstények.

- 15 (16) Homlokát fényes fekete homlokdudor díszíti. Arca és homloka ezüstfehéren csillog. A potroh 1. és 2. szelvényén selymes szegély foglal helyet, 1—3. és 5—6. szelvényét ezüstös oldalfoltok díszítik, 7. és 8. szelvénye teljesen fekete. Szárnya barnás, erezete feketésbarna. Szárnyjegye barnásfekete. 10 mm

nigripennis (RUTHE, 1831) ♀

- 16 (15) Homlokukon nincs fénylő homlokdudor.

- 17 (18) Homlokát a fejtetőtől egy kissé fénylő keresztcsík választja el. Potroha fényes fekete, 1. szelvényén oldalt szürke, a 2.-on hófehér szegély látható. A 2. és a 3. szelvényét meglehetősen nagy, a 4. szelvényt egészen kicsi háromszög alakú, hófehér színezetű és szőrzetű oldalfolt díszíti, az 5. és a 6. szelvényén széles, középen megszakadó csillogó pánt húzódik, a 7. és a 8. szelvénye teljesen fénylő fekete. Szárnyának végsejtje (*Cu*) zárt. 10—13 mm (lásd a 29. sorszámom is)

melaleuca (LOEW, 1847) ♀

Változata:

1. Szárnyának erezete sötétebb barna. Az 1—5. haslemeze szürke, a 6. fénytelen fekete, a 7—8. fénylő fekete. Csak a nőstény ismeretes. 11—13 mm. — Ausztriában gyűjtötték. Előfordulása hazánkban is lehetséges

[var. *nervosa* KRÖBER, 1912] ♀

- 18 (17) Homlokukon nincs keresztcsík.

- 19 (20) Csápja világossárga. Sárgásbarna faj, sárgásfehér szőrrel és sörtékkel. Torán nincsenek hosszanti csíkok. Potrohának 6. és 7. szelvénye oldalt, valamint 8. szelvénye teljesen egészében sárgás-vörös, fénylő. Szárnya a potrohhoz viszonyítva rövid. 5,5–9 mm

laticornis (LOEW, 1856) ♀

- 20 (19) Csápjuk fekete.

- 21 (22) Lábai sárgák. Csápja szürkén hamvas, 2. és 3. íze vöröses fényű. Háta szürkésfekete, elfekvő aranyása, nemezszerű szőrrel és 2 sárga csíkkal. Billérje halvány sárgásvörös. Potroha fénylő feketésbarna, 2–4. szelvényét elmosódó selymes sárga szegély, a 2–6. szelvényt ezüstszürke oldalfolt díszíti. A szőrzet az 1–3. szelvényén gyér, aranyos nemezszerű, az 5–8. szelvényen rövid, fekete. Szárnya barnás, erezete rozsdasárga. Végsejtje (Cu) zárt. Csak a nőtény ismeretes. 10 mm.

Faunaterületünkön a Bánságban gyűjtötték. Előfordulása hazánk déli részén is valószínű. Repülési idejét nem ismerjük

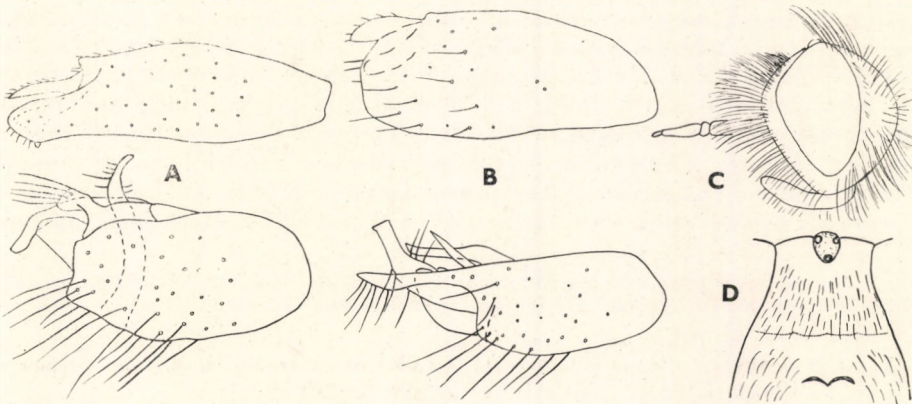
[*flavipes* KRÖBER, 1912] ♀

- 22 (21) Lábuk nem teljesen sárga, combjuk fekete.

- 23 (24) Világosszürke, selymes, felül barnás homlokán 4 fénytelen fekete folt látható. Potroha fénylő fekete, 2. és 3. szelvényén keskeny selymesfehér szegély, ez előtt pedig szürke, oldalt erősen kiszélesedő hamvas csík fut, amely a 4. és az 5. szelvényen is megtalálható. Szárnya barnás. 11 mm

[*rustica* KRÖBER, 1912] ♀

- 24 (23) Homlokukon nincsenek fekete foltok.

34. ábra. A: *Psilocephala ardea* FABRICIUS és B: *P. melaleuca* LOEW ♂ ivarszerve – C: *Thereva frontata* BECKER feje – D: *Th. annulata* FABRICIUS ♀ homloka (A, B: ZAJCEV, D: LYNEBORG nyomán, C: eredeti)

- 25 (26) A combok csúcsa sárga. Hasonlít a *flavipes* KRÖBERhez. Arca és homlokának alsó része fénylő ezüstfehér. Homloklécének felső része fénytelen feketésbarna. A 2. potrohszelvényén szélesebb, a 3. szelvényen keskenyebb selymes szegély húzódik. Ezüstös fényű 2—6. szelvényén fehér, háromszög alakú oldalfolt van. 9,5—14 mm

ardea (FABRICIUS, 1794) ♀

- 26 (25) A combok csúcsa fekete.

- 27 (28) A potroh 5. hátlemezt csaknem teljesen kitölti az ezüstös rajzolat. Feje ezüstfehéren hamvas. A homlok felső része és fejtetője fénylő feketésbarna. Potroha fénylő fekete, 1. szelvényén mindkét oldalon hosszú fehér szőrrel fedett dudor van. A 2. és 3. szelvényét fehéres szegély, a 2—5. szelvényt fehéres, háromszög alakú oldalfolt díszíti. 10—10,6 mm *fuscipennis* (MEIGEN, 1820) ♀

- 28 (27) A potroh 5. hátlemezeinek oldalán legfeljebb ezüstsürke háromszög alakú folt található.

- 29 (30) Kisebb faj, legfeljebb 13 mm (lásd a 17. sorszámmon: *melaleuca* LOEW).

- 30 (29) Nagyobb faj, legalább 14 mm. Szárnyának töve sárga. Egész teste fénylő fekete, hamvas bevonat nélkül. A potroh 1—3. szelvényét oldalt fehér folt díszíti. 15—17 mm [*eximia* (MEIGEN, 1820)] ♀

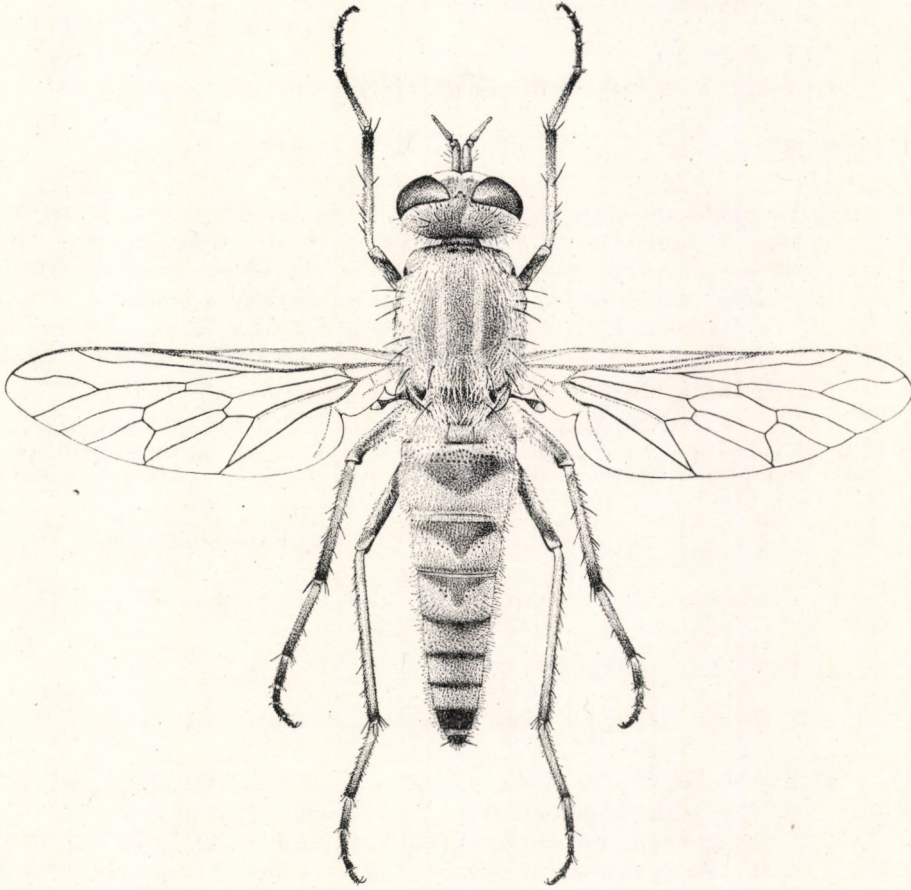
5. nem: *Thereva* LATREILLE, 1796

Legtöbbször nagyon erősen szőrösök, főleg a hímek potroha. Arcuk is szőrös. A hímek szemei rendszerint érintkeznek (a *Neothereva* KRÖBER alnem fajainak szemei többé-kevésbé szélesen elválasztottak). Szívókájuk nem kiálló. Csápjuk (35. ábra) 1. íze hosszú, hengeres, gyakran hosszú sörték borítják, a 2. rövid, sokszor lemez alakú, a 3. hosszabb, a végén 2-tagú nyúlvánnyal. Pajzsocskájukon 4 peremsörte áll. A nőstények tojócsövén sörtékből álló koszorú látható, homlokukat legtöbbször fényes homlokdudor (kitindudor) díszíti, amely a meghatározásban fontos szerepet játszik. Olykor szükség van a combok sörtézetének vizsgálatára is. A fajok elkülönítése gyakran nehéz.

A Palearktikumból mintegy 140 fajuk és változatuk ismeretes. Ezek közül hazánkban eddig 25-öt gyűjtöttek, de további kb. 11 faj előkerülésére számítani lehet.

- 1 (4) A hímek szeme kb. a pontszemlemez szélességének megfelelően van elválasztva (1. alnem: *Neothereva* KRÖBER).
- 2 (3) Homloka fénylő fekete, arca ezüstfehér. Elfekvő rézsárga szőrzettel borított fénytelen, feketésbarna hátán 2 alig látható sárgásbarna

csík húzódik. Pajzsocskája sárgásszürkén hamvas. A potroh hátoldala fénylő fekete, a végső szelvények fénytelen sárgásszürkék. A 2—4. hátlemezen igen keskeny, selymes sárga szegély, előtte oldalt hamvas rész található. A potroh hasoldala fénylő feketésbarna. A 2—4. haslemezen sárga szegély húzódik. Ivarszerve vöröses. Szár-

35. ábra. *Thereva annulata* FABRICIUS ♀ (Eredeti)

nya halványbarna, végsejtje (Cu) zárt. A billér nyele és fejének csúcsa sárgásbarna, a többi részei feketésbarnák. Csak a hím ismeretes. 9,5 mm.

Budapestről írták le. A típus 1956-ban elégett, azóta még nem került elő újabb példány (VI—VII.)

nitidifrons KRÖBER, 1913 ♂

- 3 (2) Homloka hamvas, nem fénylő. Arca csaknem fehér (34. ábra: C). Tarkója felül sárgásszürke, alul fehéresszürke. Pajzsocskája fénytelen szürke. Potroha feketésbarna, kissé fénylő, 2—4. hátlemezenek selymes, fehéressárga szegélye előtt fénylő, oldalt erősen kiszélesedő

szürke csík húzódik, 6—8. hátlemeze szürkén hamvas. Ivarszerve vörössárga, ugyanilyen szőrzettel. Szárnya üvegszerű, kissé barnás, végsejtje (Cu) zárt. Billérje feketésszürke, nyele világos. Csak a hím ismeretes. 9,5 mm.

Európai faj. Hazánkban még nem gyűjtötték, de előfordulása lehetséges. Repülési idejét nem ismerjük

[*frontata* BECKER, 1908/10] ♂

4 (1) A hímek szeme érintkezik (2. alnem: *Thereva* LATREILLE).

5 (68) Nőstények.

6 (7) Homlokudora nincs (34. ábra: D). Homloka a csápok fölött hófehér, selymes, fénylő, felső részét egymástól többé-kevésbé élesen elváló fahéjbarna és rövid fekete szőrök fedik. Szárnya átlátszó, erezete világosbarna. Potroha fehéresszürkén hamvas, 2—4. vagy 2—5. szelvényének elülső szegélyén sötétbarna, feketés sáv húzódik, 8. hátlemeze fekete. Potrohán fekete és fehér szőrök találhatók (35. ábra). 8—11 mm.

Európa, Kisázsia, a Szovjetunió középső és déli része, Észak-Afrika és a Kanári-szigetek lakója. Hazánkban nem gyakori. Az eddigi gyűjtések szerint elsősorban síkvidéki állatnak látszik. Kedveli a meleg, homokos területeket (V—VIII.) — Ezüsthátú töröslégy

annulata (FABRICIUS, 1805) ♀

7 (6) Különböző alakú és nagyságú homlokudoruk van.

8 (17) Homlokudoruk 2 különálló fényes folt.

9 (14) Testük szőrzete és hamvassága túlnyomóan szürkés.

10 (11) Kisebb (legfeljebb 10 mm), karsú faj. Arca fehér alapszínű, fehér szőrök fedik. Homlokudora 2 különálló fényes, hosszúkás, ritkán kör alakú folt (36. ábra: A). Szürkés, szürkésbarna hátán 2 elmosódott világos hosszanti csík és sűrű nemezserű sárga szőrzet található, amely közé hosszabb fekete és fehér szőrszálak keverednek. Potrohának fekete színezete szelvényről-szelvényre csökken. A hátulsó szelvények többnyire teljesen szürkésfehérek, a 7. és 8. kivételével, amelyek fénylő feketék. 6,5—10 mm.

Európában, Észak-Afrikában, Szibériában és Iránban él. Hazánkban ritka. Az irodalom Csepelről említi (VI—VIII.) — Kétpettyes töröslégy

bipunctata MEIGEN, 1820 ♀

11 (10) Nagyobb (10—13 mm), szélesebb potrohú fajok.

12 (13) Homlokudora 2 nagy, olykor közel kör alakú folt (36. ábra: B). Homloka sárgásbarna, ritkás, rövid fekete szőrözettel. Szürke vagy

szürkésfehér alapszínű hátát sárgásfehér vagy sárgásszürke nemzszerű szőr fedi. Utolsó potrohszervényeinek tövi része fénylő fekete. Egyébként az előző fajhoz hasonlít. 10–12 mm.

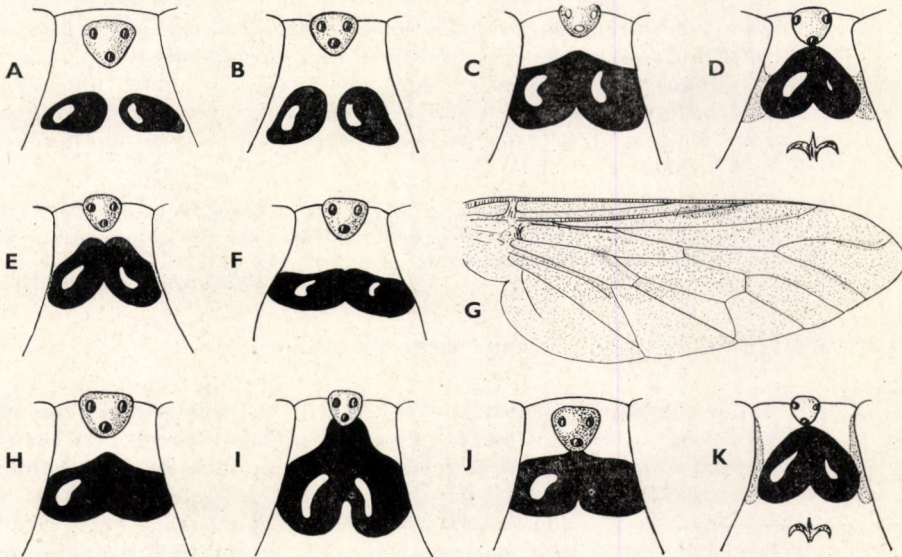
Közép- és Dél-Európában, valamint Turkesztánban találták. KRÖBER 1938-ban a palearktikus Therevidákról készült katalógusában többek között „Ungarn” megjelöléssel említi a fajt. Azóta hazánkban nem gyűjtötték, de előfordulása valószínűnek látszik. Repülési idejét nem ismerjük

neglecta KRÖBER, 1912 ♀

- 13 (12) Homlokududora keskeny, rendszerint középen 2 részre osztott pánt (lásd a 25. sorszámot: *valida* LOEW).
- 14 (9) Testük sárgászöld, sárgászöldön vagy szürkésbarnán szőrös és hamvas.
- 15 (16) Szárnya foltos. Sárgásbarnán hamvas fejét sárgásfehér szőr fedi. Homlokududora kidomborodó 2 kerek foltból áll. Oldalát hosszú fehéres szőr fedi. Csápja 1. ízén sűrű és hosszú fekete szőr található. Potrohának 7. és 8. szervénye fénylő fekete, sárgásfehér szőrzetű. Lábai sárgásbarnák, combjai feketék. 9,5–12,5 mm.

A Szovjetunió európai területének déli részén, a Kaukázusban és Iránban él. Az irodalom (KRÖBER, 1937) „Ungarn” („Hungaria”) megjelöléssel is említi. Azóta hazánkban nem gyűjtötték, de előfordulása valószínű (VII.)

lutescens LOEW, 1871 ♀

36. ábra. A: *Thereva bipunctata* MEIGEN, B: *Th. neglecta* KRÖBER, C: *Th. didyma* LOEW, D: *Th. handlirschi* KRÖBER, E: *Th. marginula* MEIGEN, F: *Th. valida* LOEW, H: *Th. nobilitata* FABRICIUS, I: *Th. nigripes* LOEW, J: *Th. praecox* EGGER és K: *Th. eggeri* LYNEBORG nőstények homlokududora — G: *Th. nobilitata* FABRICIUS ♀ szárnya (A–C, E–F és H–J: KRÖBER, D, K: LYNEBORG nyomán, G: eredeti)

- 16 (15) Szárnya nem foltos (legfeljebb a keresztterek és az elágazások sötétebbek). Homlokdudora hosszúkás, a 2 homlokdudor majdnem érintkezik. Homloka sötét sárgásbarnán hamvas, rövid fekete szőrzetű. Arcán sárgásfehér vagy aranysárga szőrzet van. A csáp 1. ízén jellegzetes sárga szőrök és fekete sörték vannak. A potroh 1—6. hátlemezőnek elülső szegélyén barnásfekete sáv húzódik, amely a középvonalban a lemez felét elfoglalja, majd az oldalak felé hirtelen elkeskenyedik. A lemezek hátulsó szegélye és oldala szürkén hamvas. Az 1—6. szelvény aranysárga szőrzetű, csak az elülső perem mentén többé-kevésbé fekete. 9,5—11 mm (lásd a 39. sorszám is).

Közép- és Dél-Európából, valamint a Kanári-szigetokről ismert faj. Hazánkból még nem mutatták ki, de előkerülése lehetséges. Legközelebbi lelőhelye Trencsén. Repülési idejét nem ismerjük (= *alpina* EGGER, 1859)

[*brevicornis* LOEW, 1847] ♀

- 17 (8) Homlokdudoruk keskeny pántszerű, háromszög vagy szív alakú, nem oszlik 2 különálló foltra, bár a *Th. valida* LOEW-nél olykor középen határozottan elkülönül.
- 18 (27) Homlokdudoruk nem éri el a pontszemlemez (kivételek a *Th. nobilitata* FABRICIUS egyes példányai).
- 19 (20) Hátán nincs feketésbarna csíkozás. Homlokdudorát 2, felül ív alakúan összekapcsolt, többé-kevésbé kör alakú lapos folt alkotja (36. ábra: C). Feje sárgásszürkén hamvas, arca és az arc szőrzete fehér. Oldala fehéresszürke, szőrzete fehér. Szárnya üvegszerűen áttetsző. A potroh 2—3. hátlemezőn selymes szegély húzódik. Az 1. szelvénye világosszürke, hosszú fehér szőrzettel, a 2—4. túlnyomóan feketésbarna, ugyancsak fehér szőrzettel, az 5—6. nagyrészt fehéresszürke, keskeny feketésbarna elülső szegéllyel, a 7—8. fénylő fekete. 9,5—12 mm.

Európa, Szíria és a Kaukázus lakója. Az irodalom (KRÖBER, 1937) „Ungarn” megjelöléssel is közli. Mivel hazánkból eddig még nem gyűjtötték, az adat megerősítésre szorul. Repülési idejét nem ismerjük

[*didyma* LOEW, 1847] ♀

- 20 (19) Hátukon legalább halvány csíkozás látható.
- 21 (22) A 3. pár combon lévő elülső-belső (antero-ventralis) sörték szigorúan egysorosak, a hátulsó-belső (postero-ventralis) sörték hiányoznak. Homlokdudora szív alakú, fényes fekete, a szemek és a homlokdudor között határozott fénytelen felület látható (36. ábra: D). Háta viszonylag élénken sávzott. A pajzsocska szőrzete aranysárga. Lábszára határozottan világosabb a combnál. 10—14 mm.

Észak- és Közép-Európában él. Csehszlovákiában a síkságtól a szubalpin régióig sokfelé gyűjtötték, így nagyon valószínű, hogy hazánkban is előfordul (VII—IX.)

[*handlirschi* KRÖBER, 1912] ♀

- 22 (21) A 3. pár combjuk elülső-belső (antero-ventralis) sörtéi többnyire nem egysorosak, hátulsó-belső (postero-ventralis) sörték legalább a comb vége felé előfordulnak. Homlokdudoruk rendszerint keskeny, pántszerű.
- 23 (24) Szárnya fehéres, áttetsző, a potrohnál határozottan rövidebb, erezete sötétbarna. Az ereket jól látható barnás, füstös árnyalat szegélyezi, így a szárny tarkának tűnik. Homlokdudora (36. ábra: E) alacsony, alul mélyen kivágott, a szemektől rendszerint csak keskenyen válik el. Hátának barnásszürke sávjait 2 széles sárgásszürke csík választja el egymástól, középen jól látható csík húzódik. A potroh 2—6. hátlemezének elülső szegélyén levő sötétbarna sávok középtájon a szelvények kétharmadát vagy háromnegyedét is elfoglalják. 8—10 mm.

Hazája Közép- és Dél-Európa. Magyarországon sokféle gyűjtötték. A síkvidéken gyakoribbnak látszik (VI—VII.)

marginula MEIGEN, 1820 ♀

- 24 (23) Szárnyuk nem fehéres.
- 25 (26) Az arc szőrzete fehér (halványsárgás is lehet, de ilyenkor is közelebb áll a fehérhez, mint a sárgához). A homlokdudor (36. ábra: F) alakja és színezete meglehetősen változó. Olykor határozottan két különálló részre osztott, a szem szegélyétől egy fénytelen barnásfekete rész választja el. Hátának 3 szürkésbarna sávját 2 aránylag élesen elhatárolt sárgásszürke csík választja el. A középső sávban általában jelen van egy fekete, vonalszerű rajzolat. Szárnya barnás, sötétbarna erezettel. A potroh 1. szelvénye fénytelen szürke. A 2—6. szelvényén fényes feketésbarna elülső szegély húzódik, amely a 2—4. lemezen a középvonaltól a hátlemez kétharmad—háromnegyed részét is elfoglalja. A 7. hátlemez fénylő fekete. 9—13 mm (lásd a 13. sorszámom is).

Európa lakója. Hazánkban szórványosan országsszerte előfordul, a hegyvidéken gyakoribbnak látszik (V—VIII.) (= *circumscripta* LOEW, 1847, *ursina* WAHLBERG, 1854)

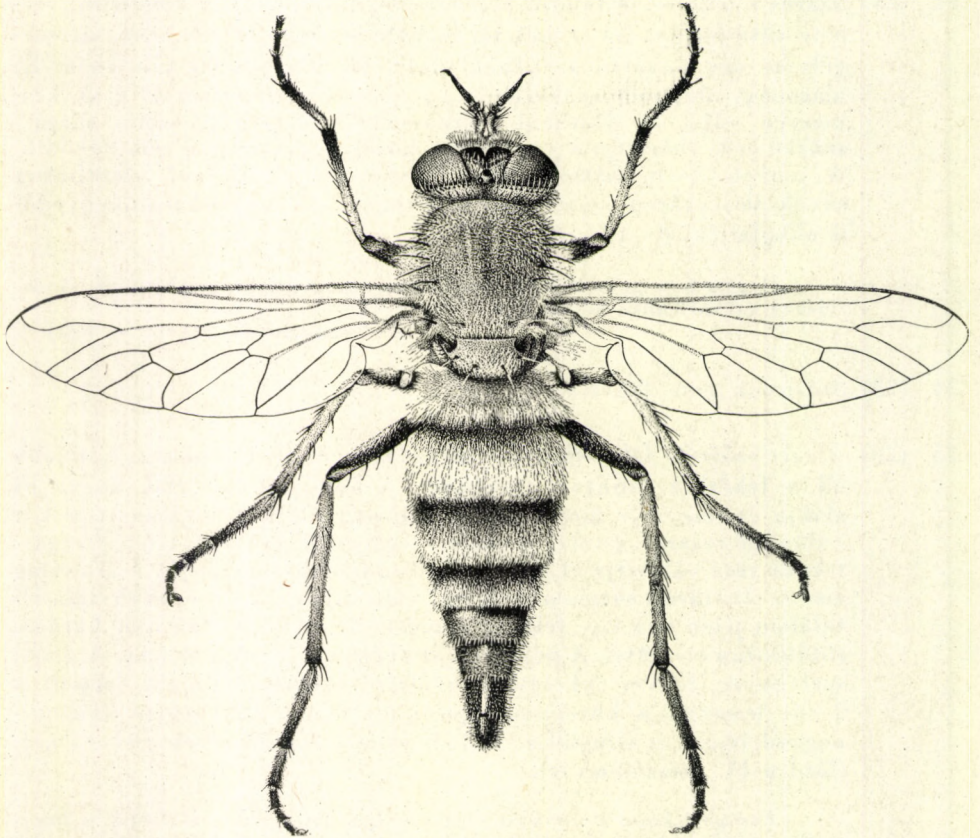
valida LOEW, 1847 ♀

- 26 (25) Az arc szőrzete határozottan sárga. Homlokdudora lapos, széles és igen változó. Legtöbbször szív alakú, de pántszerű is lehet, a pontszemlemezétől általában távol van (36. ábra: H). Háta és pajzsocskája egyöntetűen szürkés, alig látható halvány sávokkal. Szárnya szürkésbarna, a korongsejtet olykor kampó alakú sötétebb folt határolja (36. ábra: G). A potroh színezete és szőrzete nagyon változékony. A billér színe a sárgásvöröstől a feketésbarnáig terjed (37. ábra). 9,5—13 mm (lásd az 54. sorszámom is).

Európai faj. Hazánkban szórványosan található, elsősorban hegyvidékeken VI—IX.) — Zöldes töröslégy

nobilitata (FABRICIUS, 1775) ♀

- 27 (18) Homlokdudoruk eléri (vagy legalább erősen megközelíti) a pontszemlemez és a szemeket is (pl.: 36. ábra: I—K).
- 28 (33) Lábuk teljesen fekete, vagy legalább első lábszárunk nem, vagy csak kissé világosabb a combnál.

37. ábra. *Thereva nobilitata* FABRICIUS ♀ (Eredeti)

- 29 (30) Potroha keskeny, legtöbbször fénytelen fekete, háromszög alakú oldalfoltok nincsenek rajta. Feje sárgásszürkén hamvas. Homlokdudora szív vagy vese alakú, amelyet keskenyebb vagy szélesebb pánt köt össze a pontszemlemezrel (36. ábra: I). A homlokdudor erősen kidomborodik. Hátának 3 barnásfekete sávját 2 eléggé széles szürkén hamvas csík választja el. Szárnya erősen és egyöntetűen barna színű. Lábszárainak színe változó. Potrohának csupán 1—2. hátlemezen található enyhe hamvasság. 11—13 mm.

Hazája Közép-Európa és Szibéria. Magyarországon csak szórványosan található (Ágasegyháza, Pusztavacs, Kelebia, Tompa, Tata) (V—VI.) — F e k e t e l á b ú t ö r ö s l é g y

nigripes LOEW, 1847 ♀

30 (29) Potrohuk széles, a szelvények oldalán ezüstfehér vagy hamvaszürke foltok vannak.

31 (32) A potroh 2—4. hátlemezőnek hátulsó, szürkén hamvas szegélye két foltra különül. Homlokdudora nagy, alul mélyen bevágott, szélesen elválik a csápok tövétől, és eléri a szemek szegélyét (36. ábra: J). Feje sárgásbarna, arca fehéresszürke, hosszú fehér szőrrel. Szürkésbarna, fénytelen, fakósárgán hamvas hátán 2 viszonylag jól látható keskeny, világos hamvas csík, középen egy halvány, sötétebb sáv húzódik. Lábszára olykor világosabb lehet. Potrohának szőrzete fekete, a világos részeken fehér. 10—12 mm.

Közép- és Dél-Európában él, de nem gyakori faj. Hazánkban nem ritka (IV—VI.) — Ezüstös töröslégy

praecox EGGER, 1859 ♀

32 (31) A potroh 2—5. hátlemezőnek hátulsó, szürkén hamvas szegélye folyamatos, nem különül két foltra. Homlokdudorán széles bevágás látható (36. ábra: K), felette a homlok barnán hamvas. Hátán kétoldalt szürkésfekete, középen barnásfekete sáv húzódik. Ezeket a sávokat szürkéssárga csíkok választják el. A hát szőrzete arany színű, erősen a felületre tapadó, közte álló fekete szőrök találhatók. A potroh 6—7. hátlemeze fénylő fekete, a lemezek szőrzete felálló fekete és elfekvő arany színű szőrökből áll. 12—15 mm.

Ausztriából és Magyarországról írták le. Elégé ritka faj, hazánkban Budapesten (Csúcs-hegy) és a Tihanyi-félszigeten gyűjtötték (V—VI.)

eggeri LYNEBORG, 1974 ♀

33 (28) Lábuk nem teljesen fekete.

34 (35) Lába egyszínű sárga. Aranysárga faj. Arca a szemek mellett ezüstfehér, homlokdudora alul alig bemetszett (38. ábra: A). Szemének közepén legtöbbszőr bíborvörös csík látható. Hátán 3 sötét sáv húzódik, ezeket 2 szürkén hamvas csík választja el. Szárnya szürkén áttetsző. Billéjének feje sárgás. A potroh 2—5. hátlemezőnek elülső szegélyén fekete sáv húzódik, 1—4. szelvényén hátul elfekvő aranysárga szőrzet látható. 10—12 mm.

Közép- és Dél-Európában, Kisázsiaiában és a Szovjetunió európai részén található. Hazánkban sokféle gyűjtötték; úgy látszik, elsősorban a domb- és hegyvidéken fordul elő (V—VIII.) — Sárga töröslégy

aurata LOEW, 1854 ♀

35 (34) Lábuk nem egyszínű sárga.

36 (43) Potrohuk szőrzete sárgászöld, aranysárga vagy sárgásbarna. Legtöbbszőr csak a 6—8. potrohszelvényükön látható felálló fekete szőrzet.

- 37 (40) 1. potrohszelvényükön az elülső perem mentén fekete, legtöbbször fénylő foltok láthatók.
- 38 (39) Szemei csak a pontszemlemez szélességének megfelelően vannak elválasztva. Homlokdudora keskeny, pántszerű, oldalt kissé kiszélesedő, és felül a középső részből csík fut a pontszemlemezig. A csáp 3. íze a tövén vöröses. A potroh foltjai fénylő feketék, 7. és 8. szelvényén fekete szőrzet van, 5—6. szelvénye szélesebb, sárgásbarna. Fekete combján sűrű, aranyos, nemezserű szőrzet látható. Csak a nőstény ismeretes. 12,5 mm.

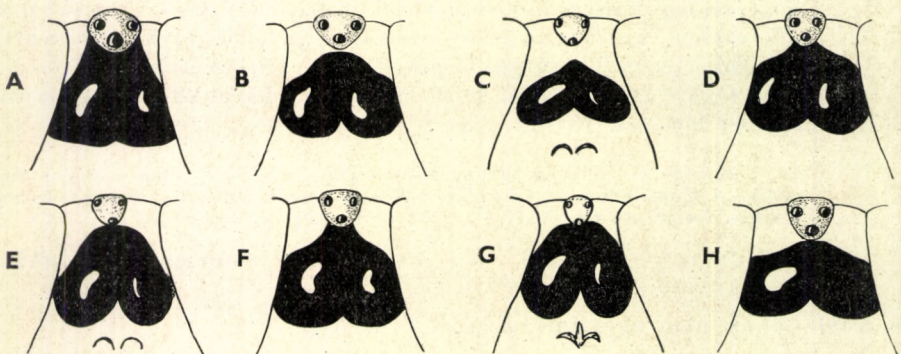
Közép-Európa lakója. Hazánkból még nem gyűjtötték, de előkerülése lehetséges. Repülési idejét nem ismerjük

[*angustifrons* KRÖBER, 1912] ♀

- 39 (38) Szemei a pontszemlemeznel szélesebben vannak elválasztva. Homlokdudora keskeny, mindkét fele erősen domború (lásd a 16. sor számon: *brevicornis* LOEW).
- 40 (37) 1. potrohszelvényükön nincs fekete folt.
- 41 (42) A potroh 7. és 8. hátlemeze fénylő fekete. Billérje sárga. A homlokdudor alsó szegélye csaknem egyenes, de középvonalában egy V alakú bevágás látható (38. ábra: B). A homlokdudor az elülső pontszemig felnyúlik. Hátán 2 eléggé jól észrevehető világos csík van. Testének alapszíne szürkésfehér. A potroh 1—3. hátlemeze kizárólag sárgásszürkén hamvas, a 4—6. hátlemeze hasonlóan, de ezek elülső szegélyén változó szélességű fényes fekete sávok futnak, amelyek néha nehezen láthatók, különösen ha a szelvények egymás alá csúsznak. 8—13 mm.

Európából és Kisázsziából ismert, eléggé ritka faj. Hazánkban csak szórványosan található, elsősorban domb- és hegyvidéken (VI—VIII.) — Erdei töröslégy

fulva (MEIGEN, 1804) ♀

38. ábra. A: *Thereva aurata* LOEW, B: *Th. fulva* MEIGEN, C: *Th. cinifera* MEIGEN, D: *Th. apicalis* WIEDEMANN, E: *Th. cinctus* MEIGEN, F: *Th. microcephala* LOEW, G: *Th. strigata* FABRICIUS és H: *Th. plebeja* LINNAEUS nőstények homlokdudora (A—B, D, F, H: KRÖBER, C, E, G: LYNEBORG nyomán, részben módosítva)

- 42 (41) Csak a potroh 8. hátlemeze fénylő fekete. Billérje fekete. Homlokudora az elülső pontszemtől jól elhatárolódik (38. ábra: C). Háta és pajzsocskája szürkésárga, 2 jól látható halvány csíkkal, és néha egy közepén húzódó sötét sávval. Testének alapszíne a fehéres-szürkétől a szürkészöldig terjedhet. A potroh 1—7. hátlemeze egyöntetűen sárgásszürkén hamvas, az 5. szelvénytől kezdődően nyomokban elülső sötét szegély mutatkozik. Szőrözete csaknem teljesen sárgás. 7—12 mm.

Közép- és Dél-Európában található. Hazánkból irodalmi adat alapján csak Sopronból ismerjük (VI.) (= *subfasciata* SCHUMMEL, 1830)

cinifera MEIGEN, 1830 ♀

- 43 (36) A potroh szőrzete fekete vagy fehéres. Nemcsak a 6—8. szelvényükön található fekete szőrzet.
- 44 (53) Szárnyuk foltos, vagy legalább a korongsejtet határolja ív alakú folt (pl. 39. ábra: D).
- 45 (50) Szárnyukon a korongsejtet határoló ív alakú folton kívül még egyéb, jól látható foltok is előfordulnak.
- 46 (47) Háta fénylő barnásfekete, rajta 2 jól látható sárgásbarna hamvas sáv húzódik. Billérje narancssárga. Homlokudora nagy és széles, erősen kidomborodó, a pontszemlemezig terjed, és alul mélyen bevágott (38. ábra: D). A csáp 1. íze világosszürke, a 2. íz és a 3. íz töve vöröses. Szárnya szürkésbarna, a korongsejtet ív alakú folt határolja, főleg a csúcsi felében a sötét szín dominál. Potroha fénylő barnásfekete, 1. szelvényén általában aranysárga, 2—3. vagy 2—4. szelvényének hátulso részén hófehér selymes szegély húzódik. 9—11 mm.

Közép- és Dél-Európából ismert faj. Hazánk több pontjáról, a sík- és a hegyvidékről egyaránt előkerült, de nem közönséges (VI—VIII.) — F e k e t e t ö r ö s l e g y

apicalis WIEDEMANN, 1821 ♀

- 47 (46) Hátuk fénytelen. Billérjük barnássárga.
- 48 (49) Szív alakú homlokudora a pontszemlemezig terjed. Homloka fénytelen sárgásbarna, szőrzete sárga. Arca szürkésfehér, hófehér szőrzettel. Csápja világosszürke, 3. ízének töve vöröses. Háta fekete, 2 széles, élesen határolt világos csíkkal. Szőrzete ritkás, sárga. Potroha az 1. szelvény kivételével fénylő fekete. A 2. és 3. szelvényén selymesfehér szegély húzódik, az 1—4. szelvény sárgásfehér, az 5—8. fekete szőrzetű. Lába világos sárgásbarna, combja feketésbarna, szőrzete fehéres. 9,5—13 mm.

Közép- és Dél-Európában fordul elő. Hazánkban nagyon ritka. Talán ide tartozik egy Kiskunhalasról származó példány. Az irodalom (KRÖBER, 1937) „Ungarn” megjelöléssel is említi (VIII.)

graeca KRÖBER, 1912 ♀

- 49 (48) Szív alakú homlokdudora nem terjed egészen a pontszemlemezig. Feje fehéres, szőrzete fehér. Háta fekete, finom elfekvő sárga szőrzettel és 2 szürkésfehér csikkal. Potroha fénylő fekete, a 2. szelvénytől kezdve a szelvényeken sárgás szegély és fehéres csillogású keresztcsík van, amely a 4. szelvénytől megtörik. Billérje feketésbarna, világosabb, mint a hímé. 9 mm (lásd a 66. sorszámom is).

Hazája Közép- és Észak-Európa. Magyarországon még nem gyűjtötték, de előfordulása lehetséges. Repülési idejét nem ismerjük

[*fuscinervis* ZETTERSTEDT, 1838] ♀

- 50 (45) Szárnyukon csak a korongsejtet határoló ív alakú folt van.

- 51 (52) Homlokléce nagyon keskeny (olyan, mint pontszemlemezének szélessége). Homlokdudora 2, nagyjából rombusz alakú folt, amely a felső részen összekapcsolódik, a pontszemlemez nem éri el. Fénytelen feketésbarna hátát elfekvő aranysárga és felálló fekete szőrök borítják, világosszürke oldalán a szőrzet sárgás. Potroha fénylő fekete, 2—4. szelvényén aranysárga szegély húzódik, 5. és 6. szelvényének hátsó része sárgásszürkén hamvas, szőrzete túlnyomóan fekete, az 1—3. szelvény világos részein világossárga. Szárnya barnás. Csak a nőstény ismeretes. 11 mm.

Ausztriában gyűjtötték. A típus a budapesti Természettudományi Múzeum Állattárában 1956-ban elégett. Lehetséges, hogy hazánkban is előfordul. Repülési idejét nem ismerjük

[*frontosa* KRÖBER, 1912] ♀

- 52 (51) Homlokléce a pontszemlemezénél szélesebb. Homlokdudora széles, mélyen kivágott, eléri az elülső pontszemet és a szemek szegélyét (38. ábra: E). Hátának csikjai szélesek és világosak, gyakran a pajzocsókára is átterjednek. Szárnya élénkebb sárgásbarna, erezete gyakran erősen szegett, töve és elülső pereme vörössárga. Szőrzete igen változó, a rótsárgától majdnem a feketéig terjedhet. Hátlemezein fekete sávok láthatók. 8,5—13 mm.

Közép- és Dél-Európában, Észak-Afrikában, a Kanári-szigeteken és Kamcsatkán található. Hazánkban általánosan elterjedt faj, de az eddigi gyűjtések alapján inkább a síkvidékekre jellemző (VI—VIII.) (= *arcuata* LOEW) — Foltos törőslég

cincta MEIGEN, 1820 ♀

- 53 (44) Szárnyukon nincsenek foltok, legfeljebb az erek helyenként kissé sötétebbek.

- 54 (55) A potroh szőrzete barnássárga (lásd a 26. sorszámom: *nobilitata* FABRICIUS).

- 55 (54) A potroh szőrzete szürke, fekete vagy fehér.

- 56 (57) Potrohán csak hófehér szőrzet található. Homloka aransyárgán hamvas. Homlokdudora széles, alul háromszög alakúan kivágott. Arcának szőrzete is hófehér. Hátán sűrű, nemezszerű, rézsárga szőrzet van, amely közé felálló fekete szőrök is keveredenk. Potroha felül feketésbarna, 2—5. szelvényén aransyárga szegély, előtte hamvas rézsárga, oldalt kiszélesedő csík található. Szárnya üvegszerű, szárnyjegye világossárga. Csak a nőstény ismeretes. 9—11 mm.

Magyarországról és Olaszországból került elő. Hazánkban ritka. Az irodalom Budapestről közli. Repülési idejét nem ismerjük

niveifacies KRÖBER, 1912 ♀

- 57 (56) Utolsó potrohszelvényeik szőrzete nem fehér.

- 58 (59) Homlokdudorának alsó részén egészen kis, háromszög alakú bevágás van (38. ábra: F). Arca és arcának szőrzete szürkésfehér. Háta fénytelen fekete, 2 keskeny, élesen elhatárolt szürkésfehér csíkkal. Világosszürke pajzsocskáján barnás középfolt látható. Oldalának szőrzete gyapjas, hófehér. Fénylő fekete potrohát ezüstfehér, háromszög alakú oldalfoltok díszítik. A potroh 1—4. szelvényén fehér, a többin fekete szőrzet található. Szárnya kissé barnás, erezete feketésbarna, szárnyjegye sötétbarna. 10—13 mm.

Hazája Közép- és Észak-Európa. Nem gyakori faj. Az irodalom (KRÖBER, 1937) „Ungarn” megjelöléssel említi. Nem lehet tudni, hogy ez az adat hazánk mai területére vonatkozik-e? Előkerülésére számítani lehet. Egyes szerzők a fajt a *Th. superba* EGGER szinonimjának tekintik (VII.)

microcephala LOEW, 1847 ♀

- 59 (58) Homlokdudorok másféle.

- 60 (63) Homlokdudoruk alsó 2 kiöblösödése határozottan félkör alakú.

- 61 (62) Háta feketésbarna, 2 élesen elhatárolt, széles világossárga csíkkal. Barnássárgán hamvas fejét meglehetősen sűrű fekete szőrzet fedi. Arca fehér, rövid és sűrű fehér szőrzettel. Hátának szőrzete elfekvő sárgásszürke és felálló feketésbarna szőrökből áll. 9—9,5 mm.

Dél-európai faj. Irodalmi adatok szerint hazánkban is gyűjtötték (Budapest, Debrecen). Repülési idejét nem ismerjük

tuberculata LOEW, 1847 ♀

- 62 (61) Háta sötétszürke, gyakran kékes vagy kékeszöld árnyalatú, rajta 2 keskeny, néha nehezen látható világosszürke csík húzódik. Homlokdudora nagy, alsó szegélyén mélyen kivágott (38. ábra: G). A hát és a pajzsocskák szőrzete fekete és sárgásfehér szőrökből áll. Szárnya barnásan áttetsző, a keresztterek táján gyakran látható halványbarnás elszíneződés. 9—13 mm.

Valószínűleg Európa nagy részében előfordul. Hazánkban a sík- és a hegyvidéken egyaránt megtalálható, de az eddigi gyűjtések alapján ritkának látszik (V–VIII.) (= *latistriata* KRÖBER, 1913)

strigata (FABRICIUS, 1794) ♀

63 (60) Homlokdudoruk alsó 2 kiöblösödése laposabb.

64 (65) Ezüstfehér potrohán keresztcsíkok nincsenek, csupán háromszög alakú oldalfoltok tarkítják. Homloka sárgásbarnán hamvas. Homlokdudora olyan, mint a *Th. plebeja* LINNAEUS esetében, a pontszemlemezig terjed. Arcának szőrzete hosszú, fehér. Háta fénytelen barna, 3 barna csíkkal. Szőrzete nagyon rövid, sárga és hosszú, feketésbarna. Oldala ezüstszürke, hosszú fehér szőrrel. Szárnya üvegszerű, kissé barnás. A potroh alapszíne fénylő fekete. Lába feketésbarna, fehéressárga szőrrel. 9,5–13 mm.

Közép-európai faj. Hazánkban még nem gyűjtötték, de előkerülése lehetséges (VI–VIII.)

[**superba** EGGER, 1859]

65 (64) Potrohszelvein keresztcsíkok vannak.

66 (67) Szárnylemeze foltos, vagy az erek feketésbarnán szegélyezettek. Teste karcú (lásd a 49. sorszám: *fuscinervis* ZETTERSTEDT).

67 (66) Szárnylemeze nem foltos és nem is szegélyezett sötétebben. Teste szélesebb. Szőrzete meglehetősen változékony. Homlokdudora nagy, legtöbbször a pontszemlemezig terjed (38. ábra: H). Feje aranyásárgán hamvas és feketén szőrös. Hátának 3 szürkésfekete sávját 2 jól látható világos színű csík választja el. A hát és a pajzsoeska szőrzete fekete és fehéres szőrökből áll. A potroh 2–6. hátlemezen széles fekete elülső szegély van. Oldala ezüstszürke, olykor sűrű fehér szőrrel. Lábszára gyakran sötét, majdnem feketésbarna. 8–13 mm.

Európa, Kisázsia és a Kaukázus lakója. Hazánkban a sík- és a hegyvidéken egyaránt megtalálható, de nem túlságosan gyakori (V–VIII.) — K ö z ö n s é g e s t ő r ő s l é g y

plebeja (LINNAEUS, 1758) ♀

68 (5) Hímek.

69 (72) Testük szőrzete ezüstfehér vagy hófehér.

70 (71) Potrohának szőrzete legalább a szelvek közepén elfekvő, ezüstösen fénylő. Homlokháromszöge ezüstfehéren hamvas, szőrzete fehér. Hátának 3 szürkés sávját 2 szürkésfehér csík választja el. Potroha selymes, fehér, kissé kékesbe játszó, a szelveken nincs sárga szegély. Billérje fehéres, fejének töve kissé fekete. Combja

szürkésfekete, hófehér szőrzettel. Lábszára és lábfeje sárgás. Szárnya üvegszerű, erezete és szárnyjegye világosbarna. 8—11 mm

annulata (FABRICIUS, 1805) ♂

- 71 (70) A potroh szőrzete a szelvények közepén is elálló gyapjas, ezüstös fény nélkül. Homlokháromszöge szürkéssárgán hamvas és fekete szőrzet borítja. Sötétbarna alapszínű hátán 2 sárga csík, valamint hosszú és sűrű fehér szőrzet van. Billérje feketésbarna. Potroh-szelvényei elől fénytelen feketésbarnák, hátul világos szürkészöldek. A 2—4. szelvényén sárgás szegély húzódik. Szárnya többnyire üvegszerű, szárnyjegye barna. Lábai sárgásbarnák, combjai feketék. Aedoeagusa: 39. ábra: A. 9,5—13 mm.

[**superba** EGGER, 1859] ♂

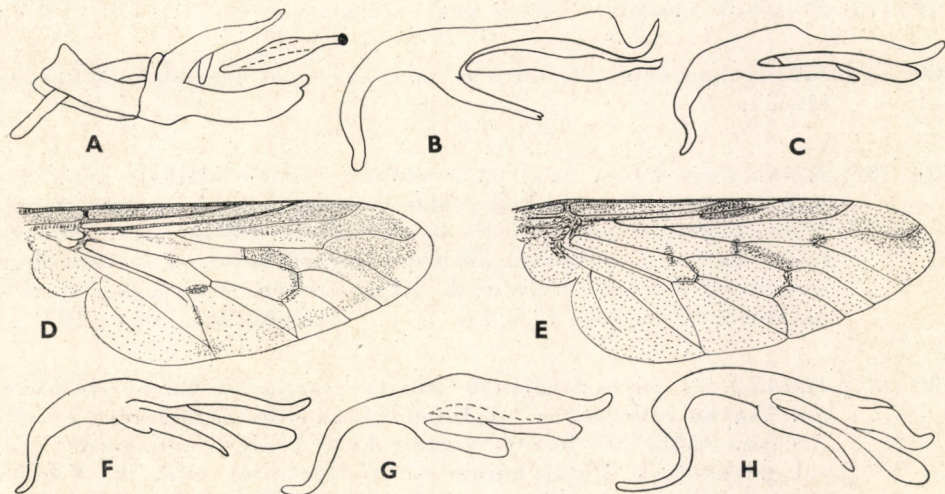
- 72 (69) Testük szőrzete nem ezüstfehér vagy hófehér.

- 73 (96) Testük szőrzete legalább felül és oldalt sárgás.

- 74 (75) Combja mézsárga. Szőrzete túlnyomóan arany-sárga. Homlokháromszögén, szeméneke hátulsó peremén, csápjának 1. ízén és a szárny töve előtt fekete sörték állnak. Hátának 3 sötét sávját 2 szürkén hamvas csík választja el. Potroh-szelvényei az elülső perem mentén fénylő feketék. Aedoeagusa: 39. ábra: B. Billérje világossárga. 9—13,5 mm

aurata LOEW, 1854 ♂

- 75 (74) Combjuk fekete.

39. ábra: A: *Thereva superba* EGGER, B: *Th. aurata* LOEW és C: *Th. apicalis* WIEDEMANN aedoeagusa — D: *Th. apicalis* WIEDEMANN és E: *Th. cincta* MEIGEN hímeek szárnya — F: *Th. cincta* MEIGEN, G: *Th. brevicornis* LOEW és H: *Th. strigata* FABRICIUS aedoeagusa (D—E: eredeti, a többi LYNEBORG nyomán)

- 76 (77) A csáp 3. íze sárgásvörös. Homloka szürkéssárgán hamvas, hosszú fekete szőrrel. Pofáin nagyon hosszú fekete szőrök találhatók. Háta fekete, ragyogóan fényes, rajta 2 keskeny, alig látható hamvas csík húzódik. Szőrzete hosszú fekete és fehér szőrökből áll. Oldala szürkésfehéren hamvas és fehéressárgán szőrös. Szárnya szürkésbarna, csúcsi felében a sötét szín dominál (39. ábra: D), *rm* haránterétől a korongsejt csúcsáig egy sötétebb sáv húzódik. Billérje világossárga. Potroha túlnyomóan fényes barnásfekete, szőrzete fekete és aranysárga, a 2—4. szelvényének hátulsó peremén selymesfehér szegély fut. Aedoeagusa: 39. ábra: C. 9—10 mm

apicalis WIEDEMANN, 1821 ♂

- 77 (76) A csáp 3. íze fekete vagy feketésszürke, legfeljebb a tövén vöröses.

- 78 (79) A potroh hasoldala vörössárga, hasonló szőrrel. Arca és homlokháromszöge aranysárgán hamvas. Homlokán nagyon sűrű fekete, arcán sűrű aranysárga szőrzet található. A csáp 1. és 2. íze rótsárga, 3. íze fekete. Háta sűrű, elfekvő aranysárga és hosszú elálló fekete szőrrel. Potroha felül sárgásbarnán hamvas, szőrzete feketésbarna. Szárnya üvegszerű, kissé sárgás. Csak a hím ismeretes (lásd a 117. sorszámmon is). 9 mm.

Magyarországról írták le, de közelebbi lelőhelye nem ismeretes. Az irodalom „Hungaria”, illetve „Ungarn” megjelöléssel közli, így nem biztos, hogy a lelőhely hazánk mai területén van. Ezért az adat megerősítésre szorul. Repülési idejét nem ismerjük

rufiventris KRÖBER, 1912 ♂

- 79 (78) Potrohuk hasoldala fekete vagy szürke.

- 80 (83) Szárnyukon sötétebb rajzolat van, szárnyuk legalábbis foltosnak látszik.

- 81 (82) Hátán sárgásbarna vagy fehéresszürke szőrzet található. Szárnyának erezte az elágazásoknál, valamint a keresztterek mentén feketés. Homlokháromszögén sűrű és hosszú fekete szőrzet van. Potroha feketésbarna, a szelvények hátulsó része szürkéssárga, selymessárga szegéllyel, a végső szelvények sárgásszürkén hamvasak, szőrzete majdnem fehér. 9,5—12,5 mm **lutescens** LOEW, 1871 ♂

- 82 (81) Hátának és pajzocsokájának szőrzete sárgás és fekete szőrökből áll. Nagyon változékony faj. Homlokának szőrzete nagyrészt fekete. Arcának többnyire fekete szőrzete közé közepén sárgásfehér szőrök keverednek. Hátán három szürkésfekete sáv húzódik. A billér feje barnásfekete. Szárnyán az alábbi helyeken látható halványbarnás folt: a 2. tősejt csúcsán, az *rm* harántértől a korongsejt csúcsáig és az r_{4+5} ér elágazása környékén (39. ábra: E). A potroh hátlemezei barnásfeketék, kissé fényesek. A 2—5. lemez hátulsó szegélyén

(olykor az első is) élesen elhatárolt sárgásfehér szegély fut. A potroh szőrzete sötét, barna és fekete. Aedoeagusa: 39. ábra: F (lásd a 110. és a 115. sorszámokon is). 8,5—13 mm

cincta MEIGEN, 1820 ♂

83 (80) Szárnyukon nincs határozott sötét rajzolat.

84 (85) A csáp 3. íze (nyúlvány nélkül) feltűnően rövid, alig kétszer olyan hosszú, mint amilyen széles. Az arc szőrei hosszúak, sárgák, és fekete szőrökkel keretezettek. Fénytelen, feketésszürke, mintázat nélküli hátát hosszú fekete és sárgásfehér szőrzet fedi. A szárny tövén fekete, pamacszerű szőrcsomó látható, a szárny üvegszerű, töve sötétebb, erezete finoman barnás. A potroh 1—6. hátlemezeinek elülső szegélyén barnásfekete sáv húzódik, a lemezek hátulsó szegélye és oldala hamuszürkén hamvas. Ivarszerve vöröses, szőrzete fekete. Aedoeagusa: 39. ábra: G. 9—11 mm

[*brevicornis* LOEW, 1847] ♂

85 (84) A csáp 3. íze hosszú és vékony.

86 (93) Potrohuk fekete, vagy legalább a potrohszelvények közepén az elülső perem mentén fekete foltok találhatók.

87 (88) Potrohlemezeinek szőrzete a háton fekete, az oldalakon sárgásfehér. Homloka felső részének fekete szőrzete egy keskeny sávban folytatódik az arcán is, homloka alsó felét és arcának többi részét sárgásfehér szőrzet fedi. Háta szürke színű, gyakran kékes vagy kékeszöld árnyalattal, sávjait 2 nehezen látható csík választja el egymástól. A hát és a pajzsocska szőrzete fekete és sárgásfehér szőrökből áll. Szárnya barnásan áttetsző, a keresztterek táján olykor halványbarnás elszíneződés látható. A potroh hátlemezei többnyire barnásfeketék, határozott fehéres hátulsó szegéllyel, amely előtt a fekete résztől jól elváló szürkén hamvas terület foglal helyet. Ezért a potroh csíkozott megjelenésű. Aedoeagusa: 39. ábra: H. 8—10 mm

strigata (FABRICIUS, 1794) ♂

88 (87) Potrohuk szőrzete másféle.

89 (90) A potroh 1—4. szelvényén hosszú aranysárga, az 5—8. szelvényen hosszú, gyapjas fekete szőrzet van. Homloka felül feketés, alul az arc mellett sárgásbarnán hamvas. A homlok szőrzete fekete. Arcán hosszú sárgásvörös szőrzet található. Hátán a 3 sötétszürke sávot 2 jól látható sárgásszürke csík választja el. A hát szőrzete fekete és ragyogó sárga. Pajzsocskáján aranysárga szőrök állnak. Szárnya szürkésbarna. Potroha feketésbarna, fénytelen, 2—5. vagy 2—6. szelvényén aranysárga hamvas szegély húzódik. Aedoeagusa: 40. ábra: A. 9—13 mm

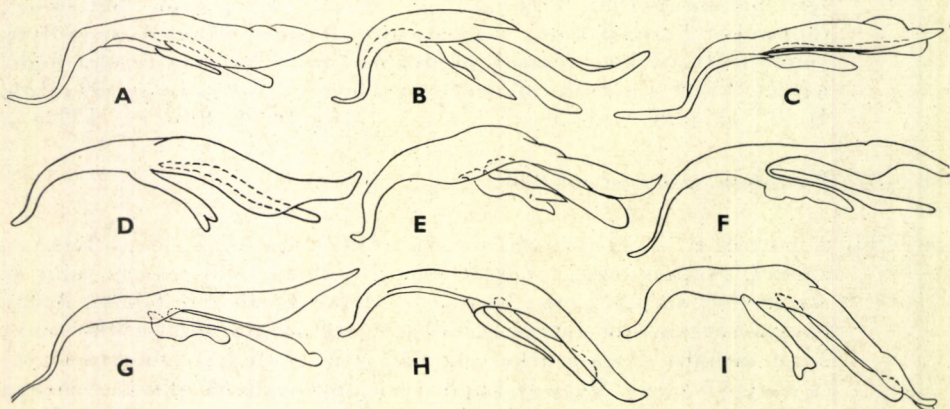
[*handlirschi* KRÖBER, 1912] ♂

- 90 (89) Összes potrohszelvényük szőrzete aransárga—aranybarna színezetű, legfeljebb az utolsó szelvényeken található elszórt fekete szőrök.
- 91 (92) Hátának laza, hosszú, sárgás szőrzete között közepén fekete szőrök találhatóak. Háta és pajzsocskája egyöntetűen szürkés, nagyon halvány sávokkal. Szárnya szürkésbarna. A potroh 2—4. hátlemezének elülső peremén közepén szélesebb, az oldalak felé hirtelen elkeskenyedő barnásfekete szegély húzódik. Szőrzete nagyobb részt felálló hosszú, színezete rendszerint az aransárgától az aranybarnáig terjed, de igen változó. Rajzolata is változó. Aedoeagusa: 40. ábra: B. 8—12 mm
nobilata (FABRICIUS, 1775) ♂
- 92 (91) Hátának középső részén nincsenek fekete szőröcskék. Potrohát egy finom, fekete hosszanti vonal kivételével sűrű fakósárga szőrzet fedi, a 2—4. vagy 2—5. szelvényén a szőrzet sárga vagy sárgásfehér. Csak a hím ismeretes. 9,5—10 mm.

Közép-európai faj. Az irodalom (KRÖBER, 1912) szerint Magyarországon is gyűjtötték. Közelebbi lehelhelyét a szerző nem közli. Az adat további megerősítésre szorul. Repülési idejét nem ismerjük

vulpina KRÖBER, 1912 ♂

- 93 (86) Potrohuk nem fekete, és élesen elhatárolt fekete foltok sem találhatóak rajta.
- 94 (95) A billér feje világos, sárgásbarna. Potroha sötét olajbarnán hamvas, 2. és 3. szelvényén széles sárga szegély húzódik, a többi szelvény sárga szegélye gyakran hiányzik. Szőrözete kizárólag sárgás. Billérje sárgásvörös, sárgásbarna. Hátának és pajzsocskájának hosszú, dús, sárgás szőrzete között kis számban fekete szőrök is előfordulnak. Szárnya áttetsző, barnás árnyalattal, erezete halványbarna. Aedoeagusa: 40. ábra: C. 7—12 mm
fulva (MEIGEN, 1804) ♂

40. ábra. A: *Thereva handlirschi* KRÖBER, B: *Th. nobilitata* FABRICIUS, C: *Th. fulva* MEIGEN, D: *Th. cinifera* MEIGEN, E: *Th. nigripes* LOEW, F: *Th. eggeri* LYNEBORG, G: *Th. praecox* EGGER, H: *Th. marginula* MEIGEN és I: *Th. microcephala* LOEW aedoeagusa (LYNEBORG nyomán)

95 (94) A billér feje barnásfekete. Potroha sárgásszürkén hamvas, de a szelvények hátulsó peremén olykor selymes szegély húzódik. Homlokháromszöge aranyárgán hamvas. Háta és pajzsocskája szürkés-sárga, 2 halvány, de azért jól látható csíkkal. Szárnya szürkésen áttetsző, világosbarna erezettel. Aedoeagusa: 40. ábra: D. 7—11 mm

cinifera MEIGEN, 1830 ♂

96 (73) Testük szőrzete szürke, fehéresszürke, barnásfekete, de sohasem sárga.

97 (104) Lábuk teljesen fekete.

98 (99) Kicsi egérszürke faj. Homlokháromszöge felül fénytelen fekete, alul fénylő fehéresszürke. Homlokának szőrzete hosszú, fekete színezetű. Arcán gyéribb fehér szőrzet található. Hátán 2 elmosódó fehéres csík, valamint elfekvő fehéres és felálló fekete szőrzet van. Oldala szürke, gyapjas fehér szőrzettel. Potrohszelvényeinek szegélye életlen, fehéres, a végső lemezek sötét vörösbarnák, kissé fénylők. Szárnya barnás színezetű szárnyjegye nagy, sötétbarna. Csak a hím ismeretes. 7 mm.

A szomszédos Ausztriából írták le. Előfordulása hazánkban is lehetséges. Repülési idejét nem ismerjük

[hilarimorpha KRÖBER, 1922] ♂

99 (98) Nagyobb, túlnyomóan fekete szőrzetű fajok.

100 (101) Potroha barnásszürkén hamvas. Szárnyának 3. szegélysejtje (M_3) szélesen nyitott. Karsú, fénytelen feketésszürke vagy feketésbarna faj, a hátán hosszú fekete és rövidebb világos szőrök állnak. Homlokháromszöge szürkén hamvas, hosszú fekete szőrökkel. Arca szürke, hasonló szőrzettel. Oldala világosszürkén hamvas, szőrzete bolyhos, szürkés. Szárnya erősebben barnás színezetű, szárnyjegye sötétbarna, erezete feketésbarna. Potroha szürkésbarna, 2—5. szelvényén keskeny sárga szegély fut. Ivarszerve vöröses. Aedoeagusa: 40. ábra: E. 8—10 mm

nigripes LOEW, 1847 ♂

101 (100) A potroh színe a barnásfeketétől a feketéig váltakozik. Szárnyuk 3. szegélysejtje (M_3) zárt (vagy csak nagyon ritkán nyitott).

102 (103) Fején kizárólag fekete szőrök találhatók. Hátlemezein nincs világos szőrzet. Csápja fekete, a tőizek kissé hamvasak. Háta fekete, enyhén fénylő, 2 alig látható barnán hamvas sávval, szőrzete teljesen fekete. A potroh 2—4. hátlemezen határozott fehéressárga hátulsó szegély húzódik, szőrzete hosszú, fekete. Aedoeagusa: 40. ábra: F. 9—12 mm

eggeri LYNEBORG, 1974 ♂

103 (102) Fejének alsó részén fehér szőrök is találhatóak. Hátlemezeinek oldalain világos szőrzet is előfordul. Feje szürkéssárgán hamvas, csápja feketésbarna. Hátán rövid sárgásszürke, fehéres és hosszú fekete szőrök találhatóak. Potroha feketésbarna, a hátlemezek barnás-feketéek, csaknem ragyogóak, az első 2—3 lemez hátul halvány-szürkén hamvas, a 2. szelvénytől kezdve fehéressárga selymes szegély húzódik. Aedoeagusa: 40. ábra: G. 9,5—15 mm

praecox EGGER, 1859 ♂

104 (97) Lábuk nem teljesen fekete.

105 (106) Szárnya fehéres. Homloka és az arc oldala feketén szőrös, az arc többi része és a pofa alsó fele tisztán fehér szőrökkel fedett. Hátának 3 sötétszürke, szürkésbarna sávját 2 sárgásszürke csík választja el. A hát szőrzete feketés és fehéres szőrökből áll. A pajzsocskán fehér szőrzet található. Szárnyán néhány halvány, inkább árnyék-szerű barnás folt van, erezete barnás. A potroh 2—6. hátlemezeinek elülső pereme mentén sötétbarna sáv húzódik, amely középtájon a lemezek kétharmadát, háromnegyedét is elfoglalja, az oldalak felé azonban erősen elkeskenyedik; a 7. hátlemez szürkés. A sávokon rövid fekete, a hátlemezek többi részén hosszú fehér szőrök találhatóak. Aedoeagusa: 40. ábra: H. 6—10 mm

marginula MEIGEN, 1820 ♂

106 (105) Szárnyuk nem fehéres.

107 (116) Szárnyuk foltos, vagy legalább a korongsejtet határolja ív alakú folt.

108 (111) Szárnyuk keresztterei foltosak vagy feketésen szegélyezettek.

109 (110) A test szőrzete fehéres. Homlokháromszöge fekete. Hátán 2 világos sárgásbarna csík húzódik. Pajzsocskája fénylő fekete, sárgásbarnán hamvas. Potroha fénylő fekete, a szelvények hátulsó része fénytelen barna, a 2. szelvénytől kezdve sárga szegély látható a szelvényeken. Lába a fénylő fekete comb kivételével sárgásbarna. Szárnya majdnem üvegszerű, de a keresztterek és az elágazások feketésbarnán szegélyezettek. Szárnyjegye feketésbarna. 9 mm

[**fuscinervis** ZETTERSTEDT, 1838] ♂

110 (109) A test szőrzete barnás vagy feketés, sűrű gyapjas (lásd a 82. és 115. sorszámom is: *cincta* MEIGEN).

111 (108) Szárnyukon csak a korongsejtet határolja ív alakú folt.

- 112 (113) A csáp 3. íze vörössárga, nyúlványa fekete. Feje sárgán hamvas, az arc szőrzete sárga. Tora feketésbarna szőrzettel. Potroha fénylő fekete, 2. és 3. szelvényén széles, 4. és 5. szelvényén keskeny selymessárga szegély húzódik. Szőrzete hosszú, sárgásbarna, az utolsó szelvényeken sötétebb, és fekete szőrök keverednek közéje. Szárnya sárgásbarna, a korongsejtet határoló ív alakú folt jól látható. 9,5—13 mm **graeca** KRÖBER, 1912 ♂
- 113 (112) A csáp 3. íze fekete vagy szürke.
- 114 (115) A teste hátoldalának szőrzete teljesen fekete. Hátán elfekvő arany-sárga szőröcskék találhatók. Oldala szürke, ezüstösen csillogó. Potrohának fénylő fekete alapszínét barnásszürke hamvasság fedi, az utolsó lemezek rótsárgák, sárgás szőrzettel. Szárnya gyengén barnás színezetű. Csak a hím ismeretes. 8,5 mm.
- Hazánkból írták le, a típus valószínűleg 1956-ban elégett. Az irodalom „Hungaria” megjelöléssel említi. Közelebbi lelőhelye nem ismeretes. Repülési idejére sincs adatunk
- unicolor** KRÖBER, 1913 ♂
- 115 (114) A teste hátoldalának szőrzete feketésszürke vagy világos (lásd a 82. és 110. szárszámon is: *cincta* MEIGEN).
- 116 (107) Szárnyuk nem foltos.
- 117 (118) Haslemezein világos bevágás látható (lásd a 78. sorszámom: *rufiventris* KRÖBER).
- 118 (117) Haslemezein nincs világos bevágás.
- 119 (120) Feje feltűnően kicsi. A fej és a hát szélessége felülnézetben kb. egyenlő. Potrohát háromszög alakú oldalfoltok díszítik. Háta feketés, 3 vékony, szürke csíkkal és hosszú, feketésszürke szőrzettel. Potroha fekete, 1. szelvénye oldalt szürke. Ivarszerve alul vörösbarna. Hasoldala fekete, szürkésfehéren hamvas, szőrzete fehéres. Combja fekete, a szőrzete fehér. Lábszára sötét rozsdabarna, lábfeje részben fekete. Billérje fekete. Szárnya kissé barnás, szárnyjegye élesen elhatárolt, sötétbarna. Aedoeagusa: 40. ábra: I. 9 mm
- microcephala** LOEW, 1847 ♂
- 120 (119) Fejük nem feltűnően kicsi.
- 121 (122) Legtöbbször csak a 2. és 3. potrohszelvény hátulsó peremén látható fehéres selymes szegély. Szőrzete nagyon változó. Homlokának fekete szőrzete egy széles sávban az arcra is áterjed. Az arc középső részén fehéres szőrök találhatók. Hátának 3 szürkésfekete sávját 2 jól látható világos színű csík választja el. Hátán és pajzsockáján

fekete és fehér szőrök láthatók. Szárnya szürkén áttetsző, billéjének feje feketés. Potrohának hátlemezei többnyire barnásfeketék vagy feketék, a 2—3., ritkábban a 2—5. lemezen jól látható selymes szegély húzódik. A hátlemezek szőrzete feketés. Aedoeagusa: 41. ábra: A. Ivarszerve: 41. ábra: B. 6—11 mm

plebeja (LINNAEUS, 1758) ♂

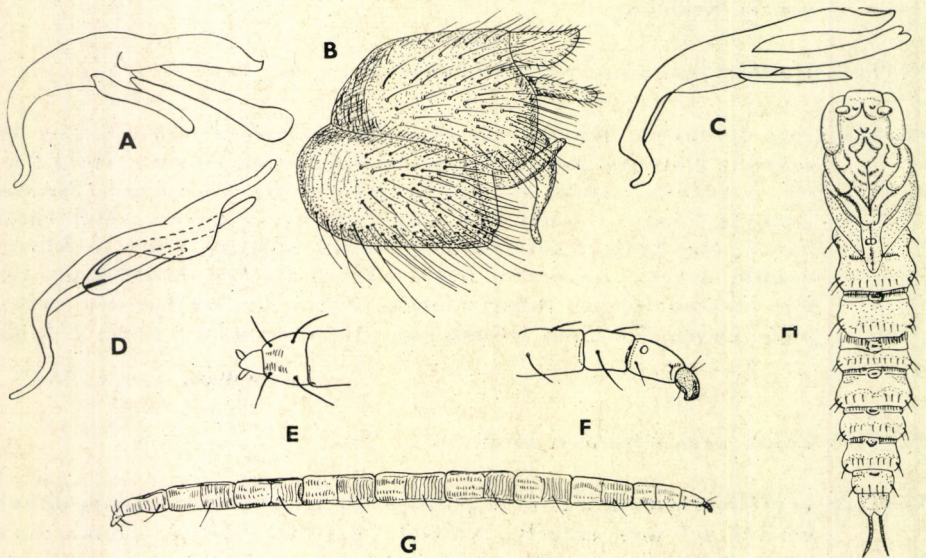
122 (121) A potroh 2—5. vagy 2—6. szelvényén jól látható selymes szegély húzódik.

123 (124) Kisebb faj, szőrzete és a testét borító hamvasság legtöbbször világos. Arca fehéresszürke szőrzetét fekete szőrök keretezik. Feketés-barna hátát a hosszabb fekete szőrök között sűrű szürkéssárga szőrzet fedi. Potroha felül feketés, 2—6. vagy 2—7. szelvényén sárga szegély, előtte oldalt erősen kiszélesedő szürkéssárga hamvas csík húzódik. Ivarszerve alul rozsdavörös, hasonló szőrzettel. Szárnya üvegszerű, szürke vagy kissé barnás, szárnyjegye sötétbarna. Változékony faj. Aedoeagusa: 41. ábra: C. 6—9 mm

bipunctata MEIGEN, 1820 ♂

124 (123) Nagyobb (9—12 mm) fajok, potrohuk szőrzete túlnyomóan fekete.

125 (126) Homlokán fehér szőrök találhatóak. Testének szőrzete fehér, gyapjas. Hátán 2, többé-kevésbé jól látható világos csík húzódik. Potrohának 2—5. szelvényén szürke hamvas keresztcsík fut, az utolsó szelvé-

41. ábra: A: *Thereva plebeja* LINNAEUS aedoeagusa és B: ♂ ivarszerve — C: *Th. bipunctata* MEIGEN és D: *Th. valida* LOEW aedoeagusa — E—G: Scenopinidae lárva és H: báb (A—D: LYNEBORG, E—H: KRÖBER nyomán)

nyek sárgásbarnán hamvasak. Szárnya üvegszerű, a keresztetek és az elágazások finoman foltosak. Combján a szőrzet hófehér.
9,5—12 mm *neglecta* KRÖBER, 1912 ♂

126 (125) Homlokuk szőrzete nem fehér.

127 (128) Szárnya üvegszerű, szárnyerezete gyengén barnás. A fej szőrzete nagyrészt fehéresszürke. Feketésbarna hátán elfekvő sárgás szőrzet található. Potroha fekete, fekete szőrzettel, 2—5. hátlemezőnek oldalán selymes sárga szegély van. Fénylő fekete hasoldala szürkén hamvas. 9—9,5 mm *tuberculata* LOEW, 1847 ♂

128 (127) Szárnyuk erősen barnás színezetű.

129 (130) A combok szőrzete fehér. Kékesszürke faj, potroha kissé fénylő. Arcát fekete szőrzet fedi. Háta fénytelen, 2 keskeny fehéres csíkkal és finom fekete szőrzettel. Oldalának szőrzete fehér és fekete. A potroha 2—5. szelvényének majdnem selymesfehér szegélye túlnyomóan fehér szőrzetű. Szárnya meglehetősen élénk barna, erezete feketésbarna. 9,5—12 mm *didyma* LOEW, 1847 ♂

130 (129) A combok szőrzete nem teljesen fehér, leggyakrabban csak a 3. pár combján van elfekvő fehér szőrzet. Arcát őszes és feketésbarna szőrzet fedi. Háta fénytelen feketésbarna, 2 alig látható sárgás-szürke csíkkal, valamint elfekvő sárgás és elálló fekete szőrzettel. Oldalán hosszú és gyapjas, őszes szőrzet található. Potroha feketésbarna, kissé fénylő, 2. és 3. szelvényének külső pereme selymes, amely előtt egy, a középén csaknem megtörő hamvas csík húzódik, a 4. és az 5. szelvényén a hamvas csík elmosódott, 6—8. szelvénye barnán hamvas. A potroh szőrzete sűrű, őszes és feketésbarna. Szárnya barnás, sötétbarna erekkel. Aedoeagusa: 41. ábra: D. 7—12 mm *valida* LOEW, 1847 ♂

27. család: SCENOPINIDAE — ABLAKLEGYEK

Kicsi, túlnyomórészt fekete és csaknem teljesen csupasz legyek (44. ábra). 3-ízű csápjukon sörték nincsenek. Fejük közel félgömb alakú, szélesebb, mint amilyen magas. Szemük nagy, a hímeké rendszerint érintkezik, a nőstényekét széles homlok választja el. Előfordul, hogy a hímek szemei is elválasztottak, ilyenkor a szemek felső kétharmadának facettái megnagyobbodtak. Szívókájuk rövid. Toruk legtöbbször csupasz, fémes ragyogású. Vállukon, valamint szárnytövük és pajzsocskájuk között a tor színétől elütő kitindudorok találhatóak. Potrohuk legtöbbször lapos, a hímekén gyakran fehér keresztcsík húzódik. Lábuk rövid és erős, sörték nincsenek rajta, mindössze a láb-száruk végén található sarkantyú. Karmuk kicsi, 2 tapadókorongjuk van, empodiumuk hiányzik. Szárnyuk hátulsó szegélyén az 5. sugárér (r_5) és könyökér (cu) között 5 sejt látható. A végsőér (an) és a könyökér (cu) gyakran már jóval

a szegélyér előtt egymásba torkollik. Elülső tösejtjük rendszerint hosszabb a hátulsónál. Szárnyukon többnyire nincs rajzolat. Nyugalmi állapotban szárnyuk potrohukkal párhuzamosan fekszik.

Lárvájuk és bábjuk a Therevidae lárvákhoz és bábokhoz hasonlít. Lárvájuk (41. ábra: E—G) hosszúkás és hengeres teste látszólag 20 szelvényből áll. Fejük kicsi. Kígyózó mozgással haladnak. Lárváikat különböző helyeken találták. Gombákban, szőnyeg alatt (üres molybábok mellett), lószőrmatracban, madárfészkekben, baromfiólakban stb. Valószínűleg ragadozók.

Bábjuk (41. ábra: H) egyszínű, sárgásbarna. Feje nagy. Potroha 9 tagú. Az első 8 szelvényen mindkét oldalon, fent és lent egy sor sárgás sörte található. Utolsó szelvényén 2 hosszú sörte ül.

Az imágók ritkán találhatók meg a szabadban. Legtöbbször lakások, illetve épületek ablakainak belső oldalán gyűjthetők.

Kis fajszerű család. A Palearktikumban mindössze 4 nembe tartozó 23 fajukat találták; ezek közül hazánkban eddig 1 nembe tartozó 3 fajt gyűjtöttek, de még 1 faj kimutatása várható.

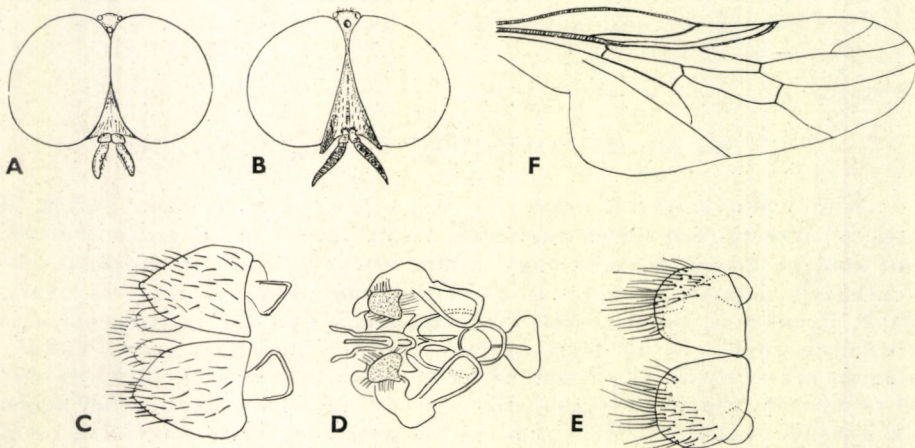
1. nem: *Scenopinus* LATREILLE, 1802

(= *Omphrale* MEIGEN, 1800)

A hímek szeme csaknem mindig hosszabb szakaszon érintkezik. A szemek facettái a felső kétharmadban (a *nigra* DEGEER kivételével) jelentősen megnagyobbodtak. A különböző nagyságú facetták határán sötét keresztcsík fut. Hasonló keresztcsík a nőstényeken a szem közepén halad át. Testük legtöbbször csaknem teljesen csupasz. A tor kitindudorai gyakran sárgásbarnák. A hímek potroha rövid, tömzsi, a nőstényeké gyakran hosszú. A hímek potrohán sokszor fehér keresztcsíkok láthatók. Lábuk rövid. Szárnyerezetük olykor rendellenesen fejlődik.

A nem 16 faja közül három kozmopolitának nevezhető, ezek nálunk is megtalálhatók, de valószínűleg még egy további faj is honos hazánkban.

- 1 (6) A szemek a homlokon érintkeznek, vagy csak keskenyen elválasztottak (42. ábra: A—B).

42. ábra. A: *Scenopinus grisea* KRÖBER és B: *S. glabrifrons* MEIGEN ♂ feje előlnézetben — C—E: *S. glabrifrons* MEIGEN ♂ ivarszerve — F: *S. grisea* KRÖBER ♂ szárnya (A—B, F: KRÖBER, C—E: NARCSUK nyomán)

- 2 (3) A szemeket a homlokon keskeny, de jól látható sáv választja el (42. ábra: B). Homloka barnás, kékesfekete. Csápja világos, vörösbarna, néha sárgás, tőize és csúcsa gyakran sötétebb. Tora fénylő, kékesfekete. Háta finoman pontozott, lábai sárgák. Szárnya üveg-szerű, erezete sárga. Potroha fénylő fekete, 2—5. szelvényének hátulsó pereme olykor fehér. Ivarszerve: 42. ábra: C—E. 3—7 mm.

Gyakorlatilag kozmopolita faj, szinte az egész Földön elterjedt. Főleg lakások, épületek ablakaiban gyűjthető, de megtalálták verébfészkekben is. Hazánkban nem gyakori (Budapest, Hejőbába, Pécs) (V—VII.)

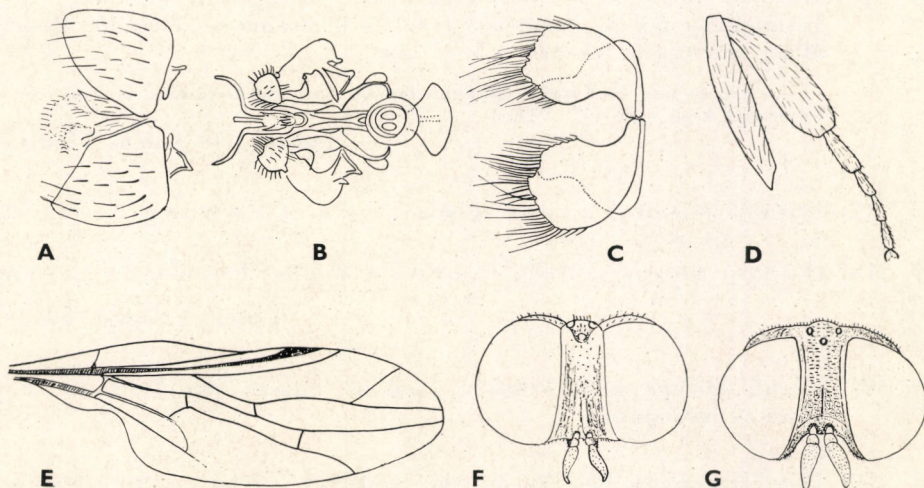
glabrifrons MEIGEN, 1824 ♂

- 3 (2) A szemek a homlokon érintkeznek.
- 4 (5) Hátának közepe szürkén hamvas. Homlokháromszöge fénytelen (42. ábra: A). Hátán és pajzscskáján selymes, fehéres (olykor sárgás), viszonylag sűrű szőrzet található. Potrohát 5—6 fehér pánt díszíti, amely a 2—7. szelvényt teljesen kitölti. Szárnya barnás (42. ábra: F). 2—2,5 mm.

Magyarországról írták le, közelebbi lelőhely megnevezése nélkül („Hungaria”). Azóta csak Ágasegyházán gyűjtötték. Hazánkban kívül előkerült a Szovjetunió európai részén (Kazahsztán) is (V.)

grisea KRÖBER, 1913 ♂

- 5 (4) Hátának közepe nem hamvas, fénylő fekete vagy bronzos árnyalatú. Háta finoman pontozott, és rövid szürkésárga szőr fedi. Váldudora és pajzscskájának hátulsó pereme néha sárgás. Billérjének nyele barna, feje sárgás vagy fehéres. Lába rozsdasárga vagy barna, lábfeje sötétebb. Ivarszerve: 43. ábra: A—C. 4,5—6,5 mm.

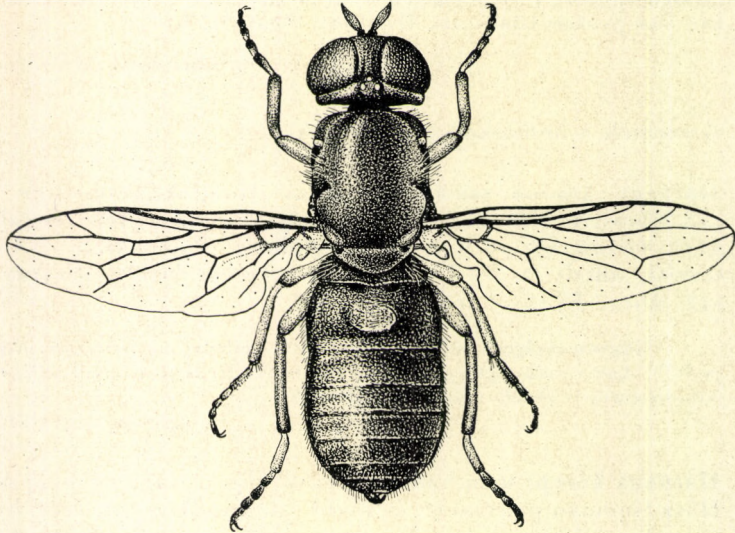

43. ábra. A—C: *Scenopinus fenestralis* LINNAEUS ♂ ivarszerve — D: *S. nigra* DE GEER ♂ hátulsó lábszára, E: ♀ szárnya és F: feje előlnézetben — G: *S. fenestralis* LINNAEUS ♀ feje előlnézetben (A—D: NARCSUK, E—G: KRÖBER nyomán)

Az egész Földön elterjedt kozmopolita faj. Ennek ellenére hazánkból aránylag kevés helyről került elő (Budapest, Hejőbába, Tard, Zirc stb.), ez azonban inkább a hiányos gyűjtésekkel magyarázható. Főleg ablakokban fogható, de fecskefészekben is találtak már (V–VIII.) — A b l a k l é g y

fenestralis (LINNAEUS, 1758) ♂

- 6 (1) Szemeiket széles homlok választja el (43. ábra: F–G).

44. ábra. *Scenopinus fenestralis* LINNAEUS ♀ (Eredeti)

- 7 (8) Hátsó lábszára a csúcsi részen megvastagodott (43. ábra: D). Homlokléce fekete. Szemének facettái egyforma nagyságúak. Fekete állat, szárnya is feketés. 4,5–7 mm.

Európában és Észak-Afrikában honos. Faunaterületünkön Rozsnyóról és Orsováról került elő (V–VIII.)

[**nigra** (DE GEER, 1776)] ♂

- 8 (7) Hátsó lábszárak a csúcsi részen nem vastagodott meg. Nőstények.
9 (10) Hátának közepe szürkén hamvas. A hímhez hasonló. 2–2,5 mm.

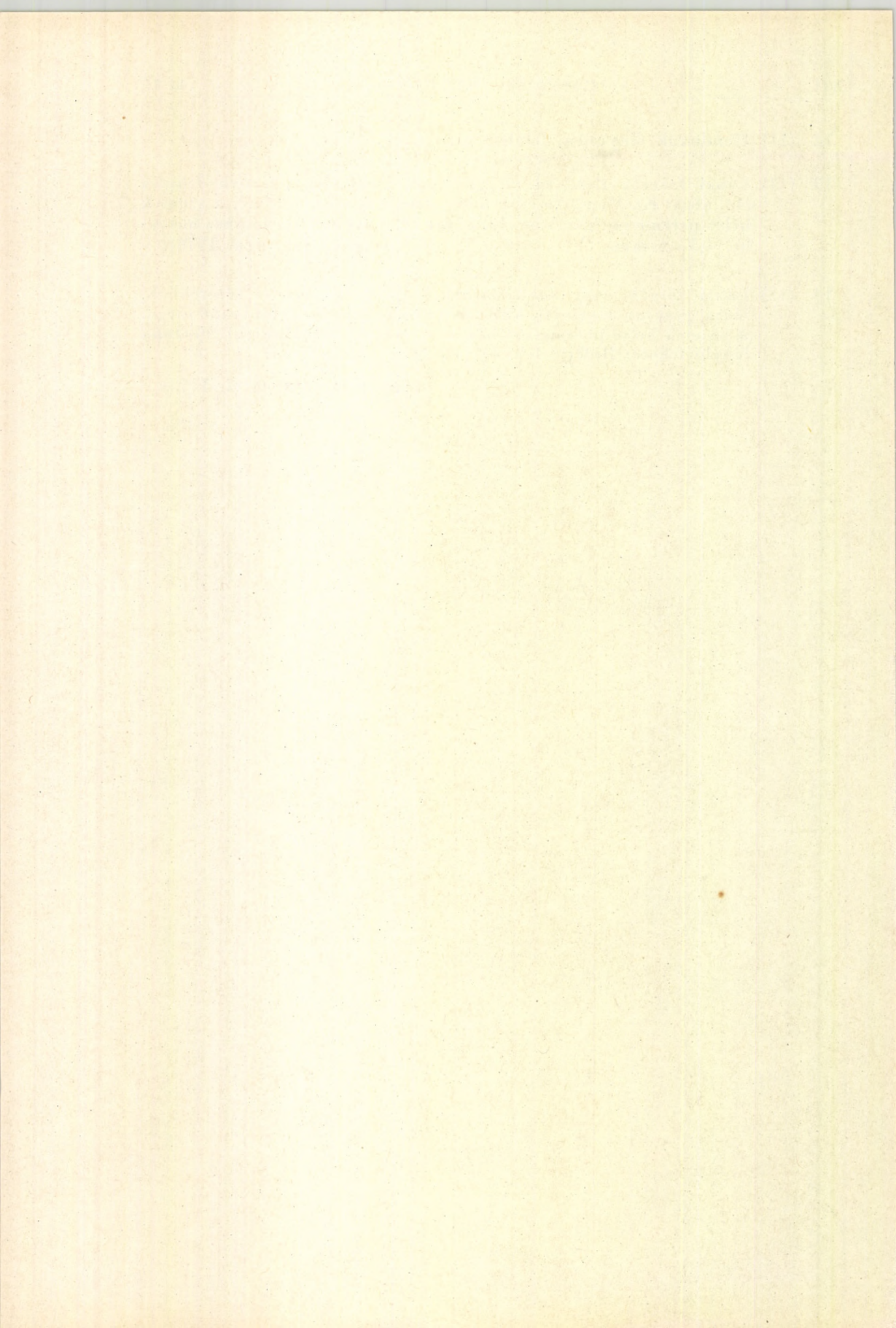
grisea KRÖBER, 1913 ♀

- 10 (9) Hátuk közepe nem szürkén hamvas, hanem fénylő fekete vagy bronzos csillogású.

- 11 (12) Homloka erősen fénylik, mintha politúrozva lenne. Csápja feketés-barna. Potroha fénylő fekete. Lába gyakran sötétbarna. 3–7 mm

glabrifrons MEIGEN, 1824 ♀

- 12 (11) Homlokuk fénytelen, felülete nem sima.
- 13 (14) Lábai feketék (lábfejei világosabbak lehetnek). Szárnya feketés (43. ábra: E). Homloka csak kissé szélesebb, mint a hímé, a szemek belső pereme párhuzamos (43. ábra: F). Egyébként a hímhez hasonlít. 4,5—6 mm
[nigra (DE GEER, 1776)] ♀
- 14 (13) Lábai sárgák vagy sárgásbarnák, legfeljebb lábfejei sötétebbek. Háta gyakran ércfényű. Válla és pajzsocskája a legtöbbször sárga. A szemek belső pereme kevésbé párhuzamos (43. ábra: G). Potroha fénylő fekete. Billérje fehéres (44. ábra). 4,5—7 mm
fenestralis (LINNAEUS, 1758) ♀

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA

eddig megjelent füzetei:

(A sorozat 1–100. füzetének adatait lásd a 101. füzethez mellékelt tájékoztatóban)

101. *Dr. Mahunka Sándor*: Atkák V. — Acari V.
XVIII. kötet (Arachnoidea) 7. füzete, 76 oldal, 41 ábra (1970. VIII. 31.)
102. *Dr. Gozmány László*: Bagolylepkek I. — Noctuidae I.
XVI. kötet (Lepidoptera) 11. füzete, 151 oldal, 113 ábra (1970. IX. 15.)
103. *Dr. Endrődi Sebő*: Ormányosbogarak V. — Curculionidae V.
X. kötet (Coleoptera V.) 8. füzete, 167 oldal, 60 ábra (1971. IX. 15.)
104. *Dr. Erdős József*: Fémfűrészek VIII. — Chalcidoidea VIII.
XII. kötet (Hymenoptera II.) 9. füzete, 252 oldal, 89 ábra (1971. IX. 15.)
105. *R. Dr. Stiller Jolán*: Szájkoszorús csillósok — Peritricha
I. kötet (Protozoa) 11. füzete, 245 oldal, 148 ábra (1971. X. 10.)
106. *Dr. Kaszab Zoltán*: Cincérek — Cerambycidae
IX. kötet (Coleoptera IV.) 5. füzete, 283 oldal, 176 ábra (1971. XI. 30.)
107. *Dr. Mihályi Ferenc*: Kétszárnyúak — Diptera (Általános bevezetés)
XIV. kötet (Diptera I.) 1. füzete, 76 oldal, 43 ábra (1972. XII. 15.)
108. *Dr. Szunyoghy János*: Emlősök — Mammalia (Általános bevezetés)
XXII. kötet (Mammalia) 1. füzete, 56 oldal, 24 ábra (1972. XII. 15.)
109. *Dr. Loksa Imre*: Pókok II. — Aranea II.
XVIII. kötet (Arachnoidea) 3. füzete, 112 oldal, 102 ábra (1972. XII. 15.)
110. *Dr. Mahunka Sándor*: Tetűatkák — Tarsonemina
XVIII. kötet (Arachnoidea) 16. füzete, 215 oldal, 108 ábra (1972. XII. 15.)
111. *Dr. Móczár László és Zombori Lajos*: Levéldarazsak I. — Tenthredinoidea I.
IX. kötet (Hymenoptera I.) 2. füzete, 128 oldal, 69 ábra (1973. XII. 30.)
112. *Dr. Papp Jenő László*: Trágyalegyek — Sphaerooceridae
XV. kötet (Diptera II.) 7. füzete, 146 oldal, 91 ábra (1973. XII. 30.)
113. *Dr. Jolsvay Alajos*: Függelék (Mutatók) — Appendix (Indices)
IX/B. kötet (Coleoptera IV.) F. füzete, 67 oldal (1974. VII. 15.)
114. *Dr. Horvátovich Sándor*: Futóbogarak II. — Carabidae II.
VI. kötet (Coleoptera I.) 4. füzete, 40 oldal, 26 ábra (1974. IX. 15.)
115. *R. Dr. Stiller Jolán*: Járólábcskás csillósok — Hypotrichida
I. kötet (Protozoa) 10. füzete, 186 oldal, 123 ábra (1974. X. 30.)
116. *Ambrus Béla*: Cynipida-gubacsok — Cecidia Cynipidarum
XII. kötet (Hymenoptera II.) 1/a. füzete, 119 oldal, 91 ábra (1974. X. 30.)
117. *Dr. Edelényi Béla*: Métélyek II. — Trematodes II.
II. kötet (Porifera, Cnidaria, Platyhelminthes) 5. füzete, 343 oldal, 165 ábra (1974. XI. 15.)
118. *Dr. Steinmann Henrik*: Bórszárnyúak — Dermaptera
V. kötet (Insecta) 10. füzete, 44 oldal, 30 ábra (1974. XII. 1.)
119. *Dr. Edelényi Béla*: Galandférgek I. — Cestoidea I.
II. kötet (Porifera, Cnidaria, Platyhelminthes) 6. füzete, 76 oldal, 51 ábra (1975. VIII. 1.)
120. *Dr. Papp László*: Vízilegyek — Ephydriidae
XV. kötet (Diptera II.) 6. füzete, 128 oldal, 75 ábra (1975. VIII. 1.)
121. *Dr. Weber Mihály*: Tancoslegyek — Empididae
XIV. kötet (Diptera I.) 13. füzete, 220 oldal, 162 ábra (1975. IX. 30.)
122. *Husztay Sándor*: „Magyarország Állatvilága” szerzőnévjegyzéke I. — Index Auctorum “Faunae Hungariae” I.
XXII. kötet (Mammalia) 6. füzete, 187 oldal (1975. X. 15.)
123. *Szabó István*: Bolhák — Siphonaptera
XV. kötet (Diptera II.) 18. füzete, 96 oldal, 97 ábra (1975. X. 15.)
124. *Dr. Mihályi Ferenc*: Igazi legyek — Muscidae
XV. kötet (Diptera II.) 12. füzete, 229 oldal, 53 ábra (1975. XII. 30.)
125. *Szőcs József*: Lepidoptera-aknák és -gubacsok — Hyponomia et cecidia Lepidopterorum
XVI. kötet (Lepidoptera) 16. füzete, 424 oldal, 124 ábra (1977. V. 31.)
126. *Dr. Ragnar Kinszlbach és dr. Kaszab Zoltán*: Legyezőszárnyúak — Strepsiptera
X. kötet (Coleoptera V., Strepsiptera) 10. füzete, 54 oldal, 27 ábra (1977. ... 31.)

Ára: 15, —Ft.

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA

készülő füzetek:

XIV. kötet (Diptera I.) 10. füzet:

Dr. Mátyás József: Katonalegyek — Gömblegyek — Stratiomyidae — Acroceridae

XV. kötet (Heteroptera, Homoptera) 18. füzet:

Dr. Henryk Szelegiewicz: Levéltetvek I. — Aphidoidea I.

XVI. kötet (Heteroptera, Homoptera) 22. füzet:

Dr. Kosztarab Mihály és Dr. Kozár Ferenc: Pajzstetvek — Coccoidea

XVII. kötet (Pisces, Amphibia, Reptilia) 4. füzet:

Dr. Dely Olivér: Hüllők — Reptilia